

81.

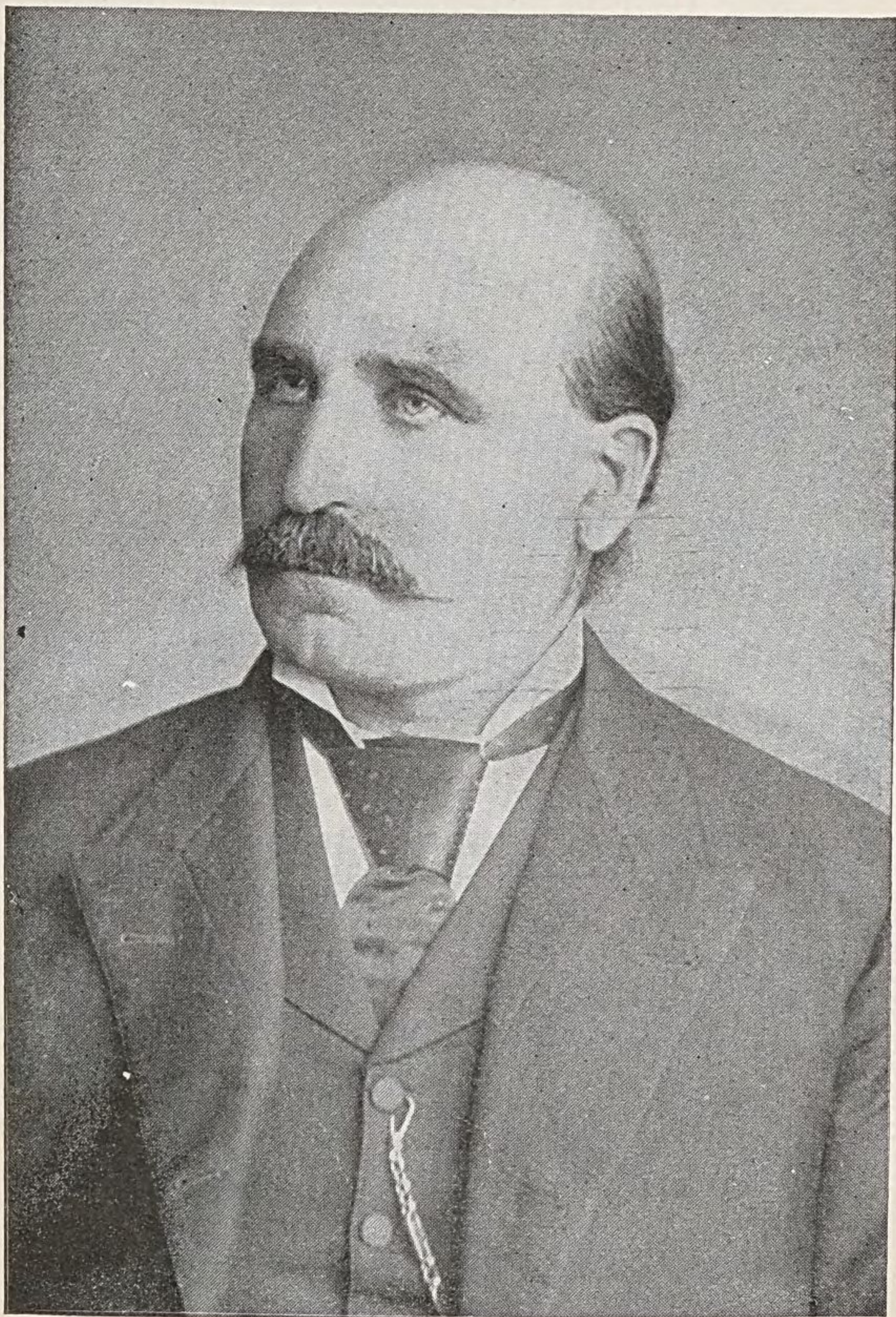
95699

Bayerische Staatsbibliothek

<36651498140015

Մ . ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ (Տարօնցի)

ՍՐԻՆՔ

ԿԱՄ

ՆՈՐ ԵՐԳԱՐԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ

Մ . ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ
ՀՐԱՄԱՐԱԿԻՆ

ՀԱՏՈՐ Ա .

Չար մարդիկ
Երգ չ'ունին :
ՇԻԼԼԵՐ

ՆԻԻ ԵՈՐՔ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Հ . ԷԿԻՆԵԱՆ

1899

**Bayerische
Staatsbibliothek
München**

150e3/3295

ԱՐՏԱԺԷՍ Բ

ՅԱՌԱՋԱԲԱՆ

Եսնելով և չստանալով թէ երգը ժողովրդի մը ճաշակը նրբացնելու, կիրքերը մեղմելու և զգացումները ազնուաշնելու ամենագ խաւոր միջոցներէ մին եղած է և է, ու համոզուած ըլլալով թէ ազգային ընդարձակ ու լաւագոյն երգարանի մը պէտքը զգալի դարձեր է այժմ՝ մանաւանդ Ամերիկայի Հայ գաղթականութեան մէջ, ձեռնարկեցինք այս նոր երգարանիս հրատարակութեան՝ կարեւոր պէտք մը լեցնելու, կամ — լաւ ևս է ըսել — Հայ ժողովրդեան՝ ըստ կարի՝ ծառայութիւն մը մատուցանելու յոյսով:

Աւելորդ կը սեպենք դիտել տալ թէ Սրինգը, ցարդ հրատարակուած ազգային երգարաններուն հետ բաղդատելով, ունի շատ մը առաւելութիւններ, զորս հարկ չենք տեսներ հոս թուել, վասնզի վստահ ենք թէ երգող ու ընթերցող հասարակութիւնը՝ առաջին նայուածքով՝ պիտի կրնայ տեսնել զանոնք. սակայն, այսու հանդերձ, բնաւ նպատակ չ'ունինք կարծել տալ թէ

Սրինգը կատարեալ երգարան մ'է ամէն տեսակէտէ : Ինչպէս որ ամէն ձեռնարկ՝ նոյնպէս ալ այս նոր երգարանն կրնայ իր պակասութիւնները ունենալ, որոց քննադատ աչքեր, տպագրական և ուրիշ դժուարութիւններն նկատի առնելով, կը յուսանք թէ ներողամտութեամբ պիտի նային : Մենք ըրինք ու պիտի ընենք ինչ որ կարող ենք ընել, իսկ մեր չի կրցածը կը թողունք որ ժամանակն ինք լրացնէ :

Սրինգի հրատարակութենէն, թերևս կարելոր է ըսել թէ մենք նիւթական ո' և է վարձատրութիւն չենք ակնկալեր, այլ մեր այս փոքր ծառայութիւնն լիովին վարձատրուած պիտի սեպենք, եթէ երգող ու ընթերցող դասակարգը Սրինգն իր գրպանի ընկերն ընէ ու երգէ անով : Այսպիսի վարձատրութիւն մը քաջալեր պիտի ըլլայ մեզ՝ տպագային ի լոյս ընծայել ձայնագրեալ մի ընդարձակ երգարան, որոյ պակասը զգալի եղած է ազգին մէջ այն օրէն ի վեր երբ Հայը, իր դարեւոր թմրութենէ վերջ, քիչ մը սթափեցաւ ու երգել սկսեց :

Հայը կերգէ արդէն, և Հայը չար չէ :

Մ . ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ, ՏԱՐՕՆՑԻ

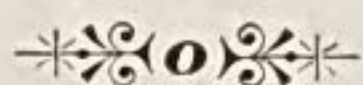

ՍՐԻՆԳ
ԿԱՄ
ՆՈՐ ԵՐԳԱՐԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ

ՏԱԼԻՈՐԻԿՑԻ
ԿՏՐԻՃԻՆ ՔԱՅԼԵՐԳԸ

1

Տալորիկցի կտրիճ եմ ղորդ ,
 Քաղքցու պէս չեմ թուլամորթ ,
 Սարի զաւակ , քարի որդի ,
 Հին քաջ Հայոց եմ մնացորդ :
 Տալորիկցի զաւակ եմ քաջ ,
 Չեմ խոնարհիր թուրքին առաջ .
 Քարոտ լերանց ես ազատ լաճ ,
 Չեմ տեսեր ո՛չ արօր , ո՛չ մաճ :

Հայ ախբրտի'ք , վա'յ ախբրտիք ,
Տալւորիկի զաւակ եմ քաջ .
Ազատութեան սիրուն համար
Եկէ'ք դէպ ինձ , յառաջ , յառաջ . . . :

2 Երբ իմ աչքեր բացի յաշխարհ ,
Ազատ տեսայ մեր սար ու քար .
Մինչև փակեմ աչքս ի խաւար ,
Պիտ' չի կոխէ հոս ոտք օտար :
Իմ մամ ծնաւ զիս թալերու ծոց .
Ինձ ընկոյզ կոճ մ'եղաւ օրրոց .
Տկլոզ ծնած՝ մեծցայ տկլոզ ,
Կեանքիս բաժինն է կրակ ու բոց :
Հայ ախբրտի'ք , վա'յ ախբրտիք , են :

3 Ոտքս բռնիկ , սիրտս միշտ բաց ,
Ի'նչ փոյթ թէ քոյրս ալ մերկ մնաց .
Իմ մօտ մէկ է արեւ , բուք , ցուրտ ,
Բաւ է չ'իշխեր հոս թուրք կամ ֆիւրտ :
Իմ կեանքս խիստ է և չարքաշ ,
Փափուկ կեանքի վայելց չեմ վարժ .
Բնակարանս է ապառաժ ,
Ընկերս մրրիկ ու երկրաշարժ :
Հայ ախբրտի'ք , վա'յ ախբրտիք , են :

4 Հարստութիւն , ուսում , հանճար ,
Պատիւ և փառք չեն ինձ համար ,

Բաւ է ունիմ զէնք՝ թուր , խանչար ,
Բնաւ չ' խրոխտար վրաս օտար :

Սիրած զէնքս չեմ ձգեր ձեռքէս ,
Առիւծն՝ անվախ չէ բնաւ ինձ պէս .

Կը սիրեմ որս , կռիւ , աւար ,

Կ'սպասեմ երբ ինկնի հաւար :

Հայ ախրրտի'ք , վա՛յ ախրրտի'ք , Լն :

Մ . ՏԱՄԱՏԵԱՆ

ՀԱՅՐ ՄԵՐ ՈՐ ՅԵՐԿԻՆՍ

❖❖❖❖❖

1

'Վ Հայր մեր , Հայր որ ես յերկին ,
Սուրբ եղիցի անուն քոյին ,
Եկեսցէ մեզ , Աստուած հզօր ,
Արքայութիւն քո երկնաւոր ,
Եղիցին կամք քո խնկելի ,
Որպէս յերկինս և ա'ստ յերկրի :

2 Զհաց հոգւոյն մեր և մարմնոյ ,

Տո'ւր և այսօր շնորհիւն քո ,

Եւ թող մեզ թող զմեր պարտիս ,

Որպէս և մեք թող ումք յաստիս ,

Ամենեցուն որ մեզ մեղան ,
Կամ մնացին մեզ պարտապան :

- 3 Մի' թողուր զմեզ ի փորձութիւն ,
Այլ հանապազ հա'ս յօգնութիւն ,
Եւ յամենայն չարին մրցմանց ,
Փրկեա' զմեզ Տէր գթութեանց ,
Զի քո է միշտ արքայութիւն ,
Քո փառք , պատիւ և զօրութիւն :
ԽՈՐԷՆ ԵՊԻՍ . ՆԱՐ-ՊԷՅ

ԶԱՅՆ ՏՈՒՐ , Ո՛Վ ԾՈՎԱԿ ,

—o—

1

Չա'յն տուր , ո՛վ ծովակ , ինչ^օու լռումես .
Ողբակից լինել չ'կամի^օ դժբախտիս :
Շարժեցէ՛ք , զեփիւռք , ալիքը վէտ-վէտ .
Խառնէ՛ք արաասուքս այս ջրերիս հետ :

2

Հայաստանի մէջ անցքերին վկայ ,
Սկզբից մինչ այժմ , խնդրեմ ինձ ասա՛ .

Մի՞թէ միշտ այդպէս, կը մնայ Հայաստան
Փշալից անապատ, երբեմն բուրաստան.

3

Մի՞թէ միշտ այդպէս ազգը խղճալի,
Կը լինի ծառայ օտար իշխանի:
Մի՞թէ Աստուծոյ աթոռի մօտին,
Անարժան է Հայն և Հայի որդին:

4

Արդեօք գալո՞ւ է մի օր, ժամանակ,
Տեսնել Մասիսի գլխին մի դրօշակ.
Եւ ամեն կողմից պանդուխտ Հայազգիք
Դիմել դէպ իւրեանց սիրուն Հայրենիք:

5

Դժուա՛ր այդ • միայն, Տեսուչդ վերին,
Կենդանացրու Հայութեան հոգին,
Ծագի՛ր նոցա դու քո լոյս գիտութեան,
Որով իբր էակք նոքա բանական,
Կ'ճանաչեն մարդուս կեանքի խորհուրդը,
Կը լինին գործովք Տիրոջ փառաբան:

ՐԱՅՅԻ

ՎԱՆԵՑԻՈՑ ՀԱՅՐ-ՄԵՐԸ

1

Ըա՛յր մեր երկնաւոր՝

Սուրբ լա քու անուն,

Հային երկրաւոր

Տո՛ւր արքայութիւն .

2 Ամէն բանի մէջ

Քու կամքը թող 'լա ,

Միայն թէ Հայը

Հուժի տակ չի լա .

3 Ո՛չ չոր , ո՛չ կակող

Հացըդ մենք կուզենք ,

Միայն տո՛ւր ամէն

Հայի ձեռքը զենք .

4 Ձենք խնդրիլ թողնել

Մեր անձանց պարտքը ,

Թէք վերցո՛ւր թուրքի

Խայտառակ հարկը .

5 Գլորէ՛ մեզ , Աստուած ,

Մարտի փորձութեան ,

Որ շուտ ազատուի

Ազգդ քո Հայկեան :

ԳԱՄԱՌ—ՔԱԹՈՊԱ

ԱՂԱՍՈՒ ՄՕՐ ԵՐԳԸ

❖❖❖❖

1

Օւարթի'ր , մանուկ իմ նազելի ,
 Բա'ց այդ պայծառ աչերը ,
 Թերթերունքէդ քունը թոթուէ' ,
 Գիրկը հանգի'ր քու մօրը .
 Բաւ քեզ որքան բարի հրեշտակք
 Հեքաթ ասին երազում ,
 Այժմ արի' քեզ այն պատմեմ ,
 Ինչ պիտ' տեսնես աշխարհում :
 Զարթի'ր , որդեակ , քանի՞ քնես ,
 Բա'ց աչերդ այդ նախշուն ,
 Ուր որ մայրդ իւր բաղդ , փառքը ,
 Կեանք ու արեւն է տեսնում :

2 Դուն կը մեծնաս , բոյ կը քաշես—
 Զինար բոյիդ ես ղուրբան ,
 Քեզ ուժ կուտան Մասսի քաջքը ,
 Որ դու լինիս քաջ Վարդան .
 Իմ մատներով մի ոսկեթել
 Մէջքիդ գոտի եմ կարել ,
 Գոտիիցդ թուր կը կապեմ ,
 Այն էլ ինքս եմ սրել :
 Զարթի'ր , որդեակ , քանի՞ Լն :

3 Մեր բակումը ձի է կայնած
 Քեզ է մնում անհամբեր ,
 Զարթի՛ր , որդեակ , քանի՞ քնես ,
 Ա՛ռ քու թուրը մահաբեր .
 Քու Հայ ազգը հեծեծում է ,
 Չեռքը , ոտքը շղթայած ,
 Քու եղբարքը գերութեան մէջ . . .
 Քա՛ջ , միայն դո՞ւ ես քնած . . . :
 Զարթի՛ր , որդեակ , քանի՞ են :

4 Չէ՛ , իմ որդին շուտ կը զաւթի ,
 Ձին կը հեծնէ սանձակոծ ,
 Հայի արցունքը կը սրբէ ,
 Կը դադրեցնէ լաց ու կոծ :
 Հայ եղբայրներ , քիչ էլ կացէ՛ք ,
 Իմ Աղասին զարթեցաւ ,
 Գօտին կապեց , սուրը կախեց
 Ու իր նժոյգ ձին նստաւ :

Թ . Տ . Գ . ՊԱՏԿԱՆԵԱՆ

ՀԱՅ ՄԱՐԴՈՒ ՀԱՅՐԵՆԻՔԸ

—o—

1

Հայ մարդ , Հայ ազգ , ասա' , արդեօք
Ո'ր տեղն է քո Հայրենիքդ .
Կամ ունի՞ս դու ուր եւ իցէ ,
Ո'վ են արդեօք ազգակիցքդ :

2 Հայ մարդ , ասա' , ո՞ւր է տունդ ,
Հայ մարդ , ո'ր տեղ քո կենտրոնդ .
Ունի՞ս մի բան քեզ սեպհական .
Ցոյց տուր ինձ դու քո պարծանքդ :

3 —Ի՞նչ Հայրենիք , յիմար զքեզ ,
Հարցանումես դու ինձանից .
Ո'ւր եմ ծնած , ա՞յդ ես քննում .
Այս տեղ եկած եմ Թիֆլիզից :

4 Ես տուն ունիմ եւ այն քարեայ ,
Երկու յարկով շէնք փառաւոր .
Ծառաներիս Թիւր չի կայ ,
Իմ հիւրերը՝ հարիւրաւոր :

5 Դու ի՞նչ կենտրոն ես հարցանում ,
Իմ կենտրոնը է իմ փորը .
Ոսկի , արծաթ , հարստութիւն ,
Ահա կեանքիս լոկ խորհուրդը :

- 6 Բան էք յուսել , յիմար զքեզ ,
Թէ հայրենիք պիտի սիրել .
Բայց թէ ի'նչպէս հարկաւոր էր ,
Ամենեւին չ'կամիք լսել :
- 7 Ամենայն օր դուք մեր ազգը
Բամբաստում էք անխղճատանք ,
Ազգի գլխից ձերպէսներով
Եկաւ անցաւ այնքան փորձանք . . . :
- 8 Ողորմելի , դու կարծումես
Թէ հայրենիքդ սիրելով
Բան կը շինես . սխալվումես ,
Այդպէս յիմար մտածելով :
- 9 Հոգու համար ուսում պէտք չէ ,
Ո'ր սուրբերը ուսեալ էին .
Կրօնի ծէսերը պահելով ,
Անշուշտ կերթամ արքայութիւն :—
- 10 Ուրախացի'ր , դու Հայաստան ,
Լսելով քո որդու խօսքը .
Փառք ու պատիւ քեզ կը բերեն
Քո մարմնապաշտ մեծատունքը :

Մ . ՆԱԼԲԱՆԴԵԱՆՑ

ԻՄ ՍՈՒՍԵՐ

1

Երի՛, սուսեր, ժառանգ ու թիւն
 իմ նախնեաց,
 Սնուցեալդ յարիւն ոսոխաց,
 Սաւառնաթեւ ե՛լ, հրակայլակդ իմ ընկեր,
 ե՛լ, ծարաւիդ իմ սուսեր,
 Ի դաշտ ռազմիցն հապ՝ արի՛,
 Քեզ հոծ արեան ջամբ քաղցրահոտ պարարի :

2 Եղբարք անձկոտ անդր
 ընդ Գողթան քան զսարս՝
 Ձեռս ձգեն մեզ կարկառս .
 Սաւառնաթեւ ե՛լ, հրակայլակդ իմ ընկեր,
 ե՛լ ծարաւիդ իմ սուսեր,
 Հափել զոսոխս, և պաշտպան
 Կանգնիլ կրօնի-եղբարց կամար փրկութեան

3 Աստուածն Հայոց յերկնից
 գահոյն ականարկեաց,
 Յերկրի արքայն որոտաց .
 Սաւառնաթեւ ե՛լ, հրակայլակդ իմ ընկեր,

Ե՛լ ծարաւիդ իմ սուսեր ,
 վճիռքն անդարձ քեզ խրախոյս ,
 Յարեան նախճիրս լուացեալ զժանգ՝ ե՛լի լոյս
 Ս . ՀԵՔԻՄԵԱՆ

ՔԱՋ ՆԱՀԱՏԱԿԻ ՍԱՍՈՒՆ

❖❖❖❖

1

Սասուն, Սասուն, քաջաց գաւառ հայ երկրի,
 Քոյ ջանիւդ վեհ , նպատակաւդ սուրբ, բարի,
 Յանկարծ շարժար, ցուցիր համայն աշխարհի
 Կուրծք լայնալանջ, բազուկ հզօր , սիրտ արի :

Սասնոյ կտրիճք , քաջ նահատակք ,

Անմահ ջանիցդ յիշատակ ,

Մէն մի Հայու սրտին ի մէջ

Մնայ յաւէրժ վառ , անշէջ .

Զի , Անկար , բայց կ'ապրիս ,

Ի փառս Հայ ազգիս ,

Անմահից դասուն ,

Նահատակդ Սասուն :

2

Կտրիճք անմահ՛ք, Զեր վեհ ճգանց փառաւոր

Մէն մի Հայ սիրտ , լի ի սուգ՝ վիշտ ահաւոր ,

Կուխտէ անդէն, ազգին խաչին իբր զինուոր

Զեզի նման կռուի՛լ , զոհուի՛լ կամաւոր :

Սասնոյ կտրիճք , քաջ . . . և այլն :

3 4 3 4

ՄԱՂԹԱՆՔ

1

Տէ՛ր , կեցո՛ւ դու զՀայս ,
Եւ ար՛ա զնոսա պայծառս ,
կեցո՛ւ զՀայս .

Զողորմութիւնդ վերին
Հաճեա՛ ձօնել նոցին ,
Զի նովաւ մարթապի
Ապրիլ յաստիս :

2

Ո՛վ Տէր մեր , Տէ՛ր , փութա՛ ,
Զազգ մեր համայն փրկեա՛
ի թշնամեաց .
Կափո՛ զաջս նոցուն
Հա՛տ զարմատոցն զբուն
Եւ զազգ մեր պարտասուն
Արա՛ հզօր :

3

Աջովդ համատարած
Զազգ մեր արտահալած
Փոյթ գումարեա՛ .
Աշխարհ Արարատեան
ի վայր մեր ծննդեան ,
Որ այժմ է սեպհական
Օտար ազգաց :

4

Առաքեա՛ ի բարձանց
 Զհամակցութիւն կամաց
 Ի մերազնեայս .
 Զոմն ի մէնջ յարո՛
 Պաշտպան ազգի մերոյ ,
 Տու՛ր նմա ցուպ հուժկու :
 Հովուել զմեզ :

Մ . Դ . ԹԱՂԻԱԴԵԱՆՑ

Ի Մ ՈՒԽՏՍ

1

ԻՄ ՀԱՅՐԵՆԻՔ վայր խնկելի ,
 Վիշտերու մէջ հիւծի՝ մաշի .
 Իւր դարեւոր վսեմ փառքեր ,
 Վատին ձեռքովն են մթնցեր :
 Բայց ես կ'ուխտեմ
 Աստուծոյ դէմ ,
 Կամ քեզ փառք տալ ,
 Կամ իմ կեանք տալ :

- 2 ԻՄ ՀԱՅՐԵՆԻՔ Վայր դիւցազանց ,
Արդ ոտնակոխ ազգաց ազանց .
Խուժանին սուր չէ խնայեր ,
Հայ մանկտոյն կեանքն է հնձեր :

Բայց ես կ'ուխտեմ
Արեգին դէմ ,
Կամ քեզ կեանք տալ ,
Կամ իմ կեանք տալ :

- 3 ԻՄ ՀԱՅՐԵՆԻՔ չքնաղ շուշան ,
Գլխիկն ի կոր ի Շաւարշան .
Աչքն ի խոնարհ արտասուագին ,
Կը հեծեծէ դառն վշտագին :

Բայց ես կ'ուխտեմ
Սրբել բուժել
Դառն վիշտեր ,
Իւր արցունքներ :

- 4 ԻՄ ՀԱՅՐԵՆԻՔ Աստուածաճեմ ,
Երբէ՛ք զքեզ մոռացած չեմ .
Ես պատանի մ'եմ անձնուէր ,
Իմ մատաղ կեանք քեզ ի նուէր :

Բայց ես կ'ուխտեմ ,
Ո'վ սուրբ Եդեմ ,
Քեզ Հային տալ ,
Կամ իմ կեանք տալ :

5 ԻՄ ՀԱՅՐԵՆԻՔ գոհ կենդանի ,
 Մով արեան մէջ կը թաւալի .
 Դարեր անհոգ եկան , անցան ,
 Բուժել զիւր վերո գութ չ'ունեցան :
 Բայց ես կ'ուխտեմ
 Երկինքի դէմ
 Զիւր վերս բուժել ,
 Կամ կեանք տուժել :

6 ԻՄ ՀԱՅՐԵՆԻՔ վրէժ կը խնդրէ ,
 Արեան փոխան արիւն կ'ուզէ .
 Հայ սերնդի վրէժի հոգին
 Պէտք է լողայ մէջ արիւնին :
 Բայց ես կ'ուխտեմ
 Աստուծոյ դէմ ,
 Կամ վրէժ լուծել ,
 Կամ կեանք տուժել :

ԱՌԱՋԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

—o—

- 1 Թէ իմ ալեւոր հերքս սեւնային ,
Ոյժս ինձ յետ դար , կտրիճ դառնայի .
Նժոյգ ձի հեծած , պեխերս ոլորած ,
Ձեռքս թուր առած՝ ես դաշտ կ'երթայի :
- 2 Ես դաշտ կ'երթայի՝ դաշտ Աւարայրի ,
Ողողած ցօղած Հայոց արիւնով .
Ազգ իմ սիրական , դու ազգ թորգոմեան ,
Քու կորցրած թագը քեզ յետ կուտայի :
- 3 Կ'ասէի Հայոց օրիորդներին ,
Ծախեցէ՛ք յարգի ձեր թանգ շորերը .
Թողէ ք պաճուճանք , զարդ , մարգարիտներ
Ժանգոտած ու բուխ են մեր թրերը :
- 4 Տուէ՛ք բեհեզեայ մեզ ձեր շապիկը ,
Որ մենք փաթաթենք մեր մարմնի վէրքը
Վիրակապ հիւսէ՛ք դուք ձեր մազերից ,
Էսպէս յայտնեցէ՛ք դուք մեզ ձեր սէրը :
- 5 Թէ ես լինէի հարուստ մեծատուն ,
Սնտուկներս լի ոսկւով արծաթով .
Շատերու նման ես չէի լինել ,
Երբէ՛ք ազգասէր՝ ունայն խօսքերով :

- 6 Շամբանեա գինու փառք և պատւի տեղ ,
 Կառնուի առատ գնտակ ու վառօղ .
 Արձակ համարձակ կերթայի հանդէպ
 Հայատեաց ազգաց՝ անթիւ զօրքերով :
- 7 Թէ ես լինէի մի երկրի իշխան ,
 Կուտայի զօրացս սաստիկ հրաման ,
 Շուտաքայլ երթալ դէպի Հայաստան ,
 Խեղճուկ Հայ ազգին լինել օգնական :
- 8 Եւրոպ , Ասիա արեան գետերը ,
 Կը վազցնէի հեղեղի նման .
 Մինչեւ որ թագ , գահ և ազատ կրօն
 Ինձնից չ'ստանար թշուառն Հայաստան :
- 9 Բայց եթէ մի օր , մի ժամ , մի րոպէ
 Աստուած լինէի մեր հողագնտին .
 Ի՛նչ սուր սլաքներ պիտի շող տայի
 Մեր արիւնարբու թշնամեաց գնդին :
- 10 Նենգ թուրք ու մոլի պարսիկ ռխերիմ ,
 Դարեւոր ոսոխ՝ դու Յոյն կրօնամուլ .
 Գիտացէ՛ք որ իմ երկսայրի սուրից
 Անժառանգ չէր պրծնիլ ո՛չ մի ձեր որդին :

ՔԱՄԱՌ-ՔԱԹԻՊԱ

ՈՍԿԵՂԷՆ ԽՐԱՏ

— 0 —

1

Երբոր Ազգին գահը վերցաւ,
Երբոր Ազգին թագ փշրեցաւ,
Յայնժամ մոլի վատ կղերներ
Բարձրացուցին իւրեանց թագեր:

2

Ըսին Հայոց լոկ հայրենիք
Է կղերին պաշտած երկինք •
Լաւ է կրօնի չի հաւատալ,
Քան թէ անոր գերի ըլլալ:

3

Հին բռնակալ թագիդ փոխան,
Հա՛յ մարդ, ընտրէ՛ դու քո իշխան •
Թանկ զարդ, պչրանք գէշ կղերին,
Առ՛, տուր՛ կրթէ Հայի որդին:

4

Ազգ մ'որ չ'ունի ազատութիւն,
Նա չ'ունի կեանք, շունչ և արիւն •
Չ'ունի կրրօն, յոյս հոգեկան,
Անբան նիւթ է ոտնկոխան:

5

Երդմամբ վճռէ՛ կամ մահ, կամ կեանք,
Փշրէ՛, կոտորէ՛ լուծ և կապանք •
Լաւ է մարգուն բնաւ չ'ապրի,
Քան թէ ապրի այլոց գերի:

6 Փամփուշտ , գնտակ , ռումբ , ու ժանակ
Առատ լեցուր քո լայն շոպրակ .
Պատերազմի դաշտին մէջ դուն
Ընարէ՛ մեռնիլ , քան թէ քո տուն :

7 Լաց , կոծ , բողոք , արիւն , աղօթ
Անօգուտ են , կը ցնդին յ'օդ .
Քանզի ազգաց իրաւունքներ
Որոշած են քաջաց սուրեր :

8 Որու սուրը կարուկ լինի ,
Որու գնտակն հեռու նետուի ,
Իրաւունքը անոր կըլլայ .
Աշխարհ այսպէս կը հաւատայ :

Մուշ , 1870

ՏԱՐՕՆՑԻՆ

ԵՐԳ ԻՏԱԼԱՑԻ ԱՂԶԿԱՆ

— 0 —

1

Մեր Հայրենիք թշուառ անտէր ,
Մեր թշնամեաց ոտնակոխ .
Իւր որդիքը արդ կանչում է ,
Հանել իւր վրէժ , քէն ու ոխ» :

- 2 «Մեր Հայրենիք շղթայներով
Այսքան տարի կապկապած .
Իւր քաջ որդւոց սուրբ արիւնով ,
Պիտի լինի ազատված :»

- 3 «Ահա՛ , եղբա՛յր , քեզ մի դրօշ ,
Որ իմ ձեռքով գործեցի .
Գիշերները ես քուն չեղայ ,
Արտասուքով լուացի :»

- 4 «Նայի՛ր նորան , երեք գոյնով
Նուիրական մեր նշան .
Թո՛ղ փողփողի թշնամւոյն դէմ ,
Թող կործանվի սէգ հսկան :»

- 5 «Ինչքան կին մարդ մի թոյլ էակ
Պատերազմի գործերում ,
Կարէ օգնել իւր եղբօրը .
Զանց շարեցի քո սիրոյն :»

- 6 Ահա՛ իմ գործ , ահա դրօշ .
Շու՛տ , ձի հեծի՛ր քաջի պէս .
Գնա՛ փրկել մեր Հայրենիք ,
Պատերազմի վառ հանդէս :»

- 7 «Ամենայն տեղ մահը մի է ,
Մարդ մի անգամ պիտ' մեռնի .

Բայց երանի որ իւր Ազգի ,
Ազատութեան կը զոհվի» :

8 «Գնա՛ , եղբայր , Աստուած քեզ յոյս ,
Ազգի սէրը՝ քաջալեր .

Գնա՛ , թէեւ չեմ կարող գալ ,
Բայց իմ հոգին քեզ ընկեր» :

9 «Գնա՛ , մեռիր դու քաջի պէս ,

Թող չը տեսնէ թշնամին

Քու թիկունքը . թող նա չսսէ

Թէ վատ է իտալացին» :

10 Ասաց , առեց օրիորդը ,

Իւր եղբօրը մի դրօշ .

Մետաքսից էր ազնիւ գործած ,

Ուր երեք գոյն կար որոշ :

11 Եղբայրն առաւ ու ողջունեց ,

Իւր սիրական քնքուշ քոյր .

Առաւ զէնքը , սուր , հրացան ,

Հեծաւ իւր ձին սևաթոյր :

12 «Քուրի՛կ , կանչեց քաջ պատանին ,

Մնաս բարեա՛ւ , սիրական .

Այս դրօշակին պիտի նայի

Ամբողջ բանակն իտալեան :»

13 «Նա սուրբ է ինձ , երբ մկրտուած
Արտասուքով ու կնքած .
Դու յանձնեցիր ինձ յիշատակ ,
Հայրենիքին նուիրած :»

14 «Թէ մեռանիմ դու մի' սգար ,
Իմացի'ր որ տարեցի
Դէպ ի մահու արքայութիւն ,
Իմ հետ քանի' թշնամի :»

15 Ասաց , վազեց դէպի հանդէս ,
Աւսարիացւոց յանդիման .
Իւր արիւնով գնել յաւէժ ,
Ազատութիւն իտալեան :

16 Ո՛հ , իմ սիրտը կտրատվում է ,
Տեսանելով այսպէս սէր ,
Դէպ ի թշուառ մի հայրենիք ,
Որ ոտնակոխ եղած էր :

17 Սորա կէսը կէսի կէսը ,
Գէթ երեւէր մեր ազգում ,
Բայց մեր կանայք . . . ո՛ւր եղիշէ ,
Ու'ր մեր տիկնայք փափկասուն :

18 Ոհ' . . . արտասուք ինձ խեղդում են
Այլ չեմ կարող բան խօսել .
Չէ' . . . թշուառ չէ Իտալիան ,
Եթէ կանայք այսպէս են :

Թարգմ. Մ. ՆԱԼՊԱՆԴԵԱՆՑ

ՉԿՆՈՐՍ ԱՂՋԻԿԸ

— o —

1 Դու իմ սիրուն ձկնորս աղջիկ ,
Մակոյկդ ամին մօտեցու .
Արի' , ինձ մօտ նստիր մօտիկ ,
Խօսինք գրկած իրարու :

2 Դիր գլուխդ դու իմ սրտիս ,
Եւ երբէք մի' երկնշիր ,
Չէ՞ որ դու քեզ վայրի ծովին
Այդպէս վստահ յանձնեցիր :

3 Իմ սիրտս ալ է մի ովկիան ,
Միշտ յուզվում է մրրկվում .
Բիւր մարգարիտ նա աննման ,
Ունի պահուած իր խորքում :

ԵՐԳ ՍԶԱՏՈՒԹԵԱՆ

1

 Ազատն Աստուած այն օրից ,
Երբ հաճեցաւ շունչ փռչել
Իմ հողանիւթ շինուածքին ,
Կենդանութիւն պարգևել :

2 Ես անբարբառ մի մանուկ ,
Երկու ձեռքս պարզեցի .
Եւ իմ անզօր թեւերով
Ազատութիւնս գրկեցի :

3 Մինչ գիշերը անհանգիստ՝
Օրօրոցում կապկապած .
Լալիս էի անդադար ,
Մօրս քունը խանգարած :

4 Խնդրում էի նորանից՝
Բազուկներս արձակել .
Ես այն օրից ուխտեցի ,
Ազատութիւնը սիրել :

5 Թոթով լեզուիս մինչ կապերն ,
Արձակուեցան բացուեցան .
Մինչ ծնողքս իմ ձայնից
Խնդացին ու բերկրեցան :

6 Նախկին խօսքն որ ասացի ,
Չէր հայր, կամ մայր , կամ այլ ինչ .
Ազատութի՛ւն դուրս թռաւ ,
Իմ մանկական բերանից :

7 «Ազատութի՛ւն , ինձ կրկնեց
Ճակատագիրը վերելից ,
Ազատութեան դու գինուոր ,
Կամի՞ս գրվիլ այս օրից » :

8 «Ո՛հ , փշոտ է ճանապարհդ՝
Քեզ չատ փորձանք կ'սպասէ .
Ազատութիւն սիրողին ,
Այս աշխարհը խիտտ նեղ է » :

9 Ազատութի՛ւն , գոչեցի ,
Թող որոտայ իմ գլխին
Փայլակ , կայծակ , հուր , երկաթ՝
Թող դաւ դընէ թշնամին :

10 Ես մինչ ի մահ կախաղան՝
Մինչեւ անարգ մահու սիւն ,
Պիտի գոռամ պիտի՝ կրկնեմ ,
Անդադար Ազատութի՛ւն :

Մ . ՆԱԼՊԱՆՏԵԱՑ

ԳԱՐՈՒՆ

—o—

1

Ո՛հ , ին՛չ անուշ և ին՛չպէս զով
Առաւօտուց փրչես , հովի՛կ ,
Ծաղկանց վրայ գուրգուրաւով ,
Եւ մազերուն կուսին փափկիկ :
Բայց չե՛ս հովիկ իմ Հայրենեաց .
Գնա՛ , անցի՛ր սրտէս ի բաց :

2

Ո՛հ , ին՛չ աղու և սրտագին
Ծառոց մէջէն երգես , թռչնիկ .
Սիրոյ ժամերն ի յանտառին ,
Ըզմայլեցան ի քո ձայնիկ :
Բայց չե՛ս թռչնիկ իմ Հայրենեաց .
Գնա՛ , երգէ՛ սրտէս ի բաց :

3

Ո՛հ , ին՛չ մրմունջ հանես , վտ՛ակ ,
Ականակիտ և հանդարտիկ .
Քոյդ հայելոյդ մէջն անապակ
Նային զիրար վարդն ու աղջիկ :
Բայց չե՛ս վտակ իմ Հայրենեաց .
Գնա՛ , հոսէ՛ սրտէս ի բաց :

- 4 Թէպէտ Թռչնիկն և հոփն Հայոց
Աւերակաց շըրջին վերայ .
Թէպէտ պղտոր վըտակն Հայոց
Նոճիներու մէջ կը սողայ :
Նոքա հառա՛չք են Հայրենեաց
Նոքա չերթա՛ն սըրտէս ի բաց :
Մ . ՊԵՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

ՍԻՐՈՒՆ ԳԱՐՈՒՆ

—o—

1

- ❖❖ Սիրո՛ւն գարուն , կանաչ գարուն ,
Քեզ ի՛նչ սրտով ողջունեմ .
Դու մեզ բերիր լաց ու արիւն—
Էլ ես ուրախ երգ չունեմ :
2 Երգում էի ջերմ կարօտով ,
Գովքդ անում ամէն օր ,
Երբ մեր երկրում քո քաղցը հոտով
Միշտ լցուած էր սար ու ձոր :
3 Երգում էի քնարս լարած՝
Մեր կեանքի լոյս օրերում .
Երգում էի բըլբուլ դառած՝
Քանի վարդ կար հայ երկրում :

ՎԱՀԱՆ ՄԱՄԻԿՈՆԵԱՆ

- 4 Ա՛խ , ի՞նչ որտով երգեմ հիմիկ ,
 Քեզ ի՞նչ սրտով ողջունեմ .
 Փուշ են դառել վարդ ու ծաղիկ ,
 էլ ես ուրախ երգ չունեմ :
- 5 Մեր տուն ու տեղն—հող , աւերակ ,
 Մեր լոյս-օրերն խաւարել .
 Մեր յոյսերը սեւ մոխրի տակ ,
 Մեր դարդերը ծով դառել . . .
- 6 Ամպութուխալ է եկել , պատել
 ինձ եղբօրս սև կեանքին .
 Անվերջ լալուց արցունքն հատել ,
 էլ վերջ չըկա՛յ տանջանքին . . .
- 7 Սիրո՛ւն դարուն , կանա՛չ դարուն ,
 Քեզ ի՞նչ սրտով ողջունեմ .
 Դու մեզ բերիր լաց ու արիւն—
 էլ ես ուրախ երգ չունեմ :

ՀԱՅ ՏԻԿՆՈՋ ՀԱՌԱՉԱՆՔ

1

Տորա , ցուրտ փչեն հիմայ հովեր ,
 Ձիւն երկինքէն կը թափթփի .
 Սառն է պատեր դաշտ , ձոր ու լեռ ,
 Սո՛վ կը տիրէ սոսկալի :

- 2 Ա՛խ , քար ու քանդ սուրբ տաճարն է ,
Գիւղ ու քաղաք աւերակ .
Երբեմն դրախտ երջանկաբեր
Այժմ դարձեր բրիչակ :
- 3 Ո՞ւր մեր եղբարք , կտրիճ ճիւղան
Ո՞ւր սեպաղղ մեր մայրեր
Կտոր կտոր յօշոտեցան ,
Չունին պատանք , գերեզման :
- 4 Չուալ չունիմ , չափուտ չունիմ
Ո՛չ սամուրի , ո՛չ պարան ,
Այսպէս աղքատ դեռ եղած չեմ ,
Կարվել է ամէն բան :
- 5 Նոր հարս էի , և գործեցի
Քանի կապերտ , խալիչա .
Բայց դրանից չուտ զրկուեցայ .
Այժմ չուիմ մի քեաչայ :
- 6 Տիգրանիկս գուլպայ չունի ,
Դաշտն է գնում ոտնբաց .
Յակոբիկս չարուխ չունի ,
Միշտ անում է կոծ և լաց :

ԶՂՁՈՒՄ

❖❖o❖❖

1

Երէկ երբ պաղ քրտանց մէջ
 Սեւ մրափ մը կ'առնէի ,
 Եւ թօշնած զոյգ մը վարդեր
 Այտերուս վրայ կ'այրէին ,
 Անշուշտ ճակատիս վրայ մահու
 Դաշկութիւն մը կը պլպլար ,
 Եւ մահու թռիչ մ'առնէի .
 Լսեցի մօրս հեծեծում . . .
 Բացի աչերըս խռջած ,
 Մօրս արտօսին տեսի' . . .
 Ո՛հ ճշմարիտ գորովի
 Մարգարիտներ լոյծ և կեղծ . . .
 Մայրս անհուն ցաւ մ'առնէր ,
 Այն սե ցաւը ես էի . . .
 Ա՛հ , գլուխս փոթորկեց ,
 Այս սե հեղեղն առի դուրս .
 Ո՛հ , ներէ' ինձ , Աստուած իմ ,
 Մօրս արտօսը տեսի . . . :

Պ . ԴՈՒՐԵԱՆ

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

Իմ Հայրենիք զիս կը կանչէ ,
Հեռու եմ Հայաստանէն .
Հայու որդւոյն կը վայելէ
Հեռանալ Հայաստանէն :

2 Միթէ արծաթ , ոսկի , գոհար
Կըսփոփէ Հայաստանը—
Այն որ կ'ողբայ որդւոց համար՝
Խղճալի Հայաստանը :

3 Խոր տխրութեան մէջն է թաղուեր
Թագուհի Հայաստանը .
Բոպիկ ոտքով , ազատ մազով
Կ'արտասուէ Հայաստանը :

4 Անգութ երկինք ալ չը յիշեր ,
Մոռցեր է Հայաստանը .
Անսիրտ Հայերն ալ չեն սիրեր
Անուշիկ Հայաստանը :

5 Ո՛հ , թողէ՛ք զիս խօսիմ ազատ ,
Երգեմ միշտ Հայաստանը—
Անուշ երկիր , կոյս անարատ ,
Աննրման Հայաստանը :

- 6 Արե ծածկեր է իւր դէմքը ,
 Պաւար է Հայաստանը .
 Հայոց արեւն ալ մարեր է .
 Սեւ հագեր Հայաստանը :
- 7 Թշուառ սրտիս ձայն կը կտրի :
 Ողբալով Հայաստանը .
 Ո՛հ , չի կ'այ Հայ որ սփոփէ ,
 Նուաղեալ Հայաստանը :
- 8 Անդորրութիւն ես կը խնդրեմ
 Սիրելի Հայաստանին .
 Կտրե՛լ այս ձայնս . չէ՛ , չէ՛ կարող
 Սոսկումըն գերեզմանին :
- 9 Մինչև կըտրի իմ վերջի շունչս ,
 Պիտի կանչեմ Հայաստան .
 Պըլլուիմ մէյ մ'իմ Հայրենեաց .
 Հապա մըտնեմ գերեզման :

Ա . ՀԱՅԿՈՒՆԻ

ՄԱՀԱՄԵՐՉ ՀԱՅՐԵՆԱՍԻՐ

1

Պնիւ ընկեր, մեռանում եմ,
Բայց հանգիստ եմ ես հոգւով.
Իմ հայրենիքս ես օրհնում եմ
Օրհնում եմ քեզ Աստուծով:

2 Հեռանում եմ, անգին ընկեր,
Ձը գնահատած ոչ ոքից.
Բայց հաւաստեալ անձնանուէր,
Ազգիս մշակ կը հաշուիմ:

3 Ազնիւ ընկեր, չը մոռանաս,
Անդաւաճան ջերմ սիրով
Ես սիրել եմ իմ հայրենիք.
Գընա՛ ե դու նոյն շաւղով:

4 Խեղճութիւնը Հայոց ազգի
Կարեկցաբար մըտածի՛ր.
Ոսկէ գրքոյկն Եղիշէի
Քաջ առաջնորդ քեզ ընտրիր:

- 5 Այն տեղ սուրբ կրօն , ազգ միւրեան ,
Ազատ կամքով ու խրղճով .
Այն տեղ վարդան , անմա'հ վարդան ,
Իւր խնկելի քաջերով :
- 6 Հեյրենի'ք , — սեղան սրբութեան .
Ես Աստուծոյ առաջեւ
Շատ կ'աղաչեմ , շատ կ'արտասուեմ ,
Որ ծագէ քեզ նոր արեւ :
- 7 Իմ մըտերիմ մահըս մօտ է ,
Բայց հանգիստ եմ ես հոգւով .
Որովհետեւ խիղճս արդար է ,
Ճշմարտութեան ջատագով :

Ս . ՇԱՀԱԶԻԶԵԱՆՑ

ՇՈՒՇԱՆԻԿ

1

Ի՞նչ հեռանաս

Քո մայրենի աշխարհից .

Կարօտ թող ուս

Սերտ բարեկամք քեզանից .

Մեր ամենուս

Դու մայր էիր գթառատ,

Արդ հեռանաս

Մեզ մութ պատէ անփարատ :

2 Քո սուրբ ձեռք

Մեր վերքերը շատ անգամ,

Հուանայիր,

Դեզ գնէիր ամէն ժամ.

Քո մազերիցդ

Ուրէիւր վիրակապ,

Քո բոլոր կեանք

Ազգի համար էր անգամ :

3 Ուր որ երթաս,

Ուր որ լինիս, Տիրուհի,

Մեր սիրտն, հոգին

Քեզ հետ տանիս, Մաքրուհի.

Գրնաս բարեաւ,

Մեր լոյս հաւատ քեզ ընկեր,

Աջն ու խաչը

Քեզ պահապան դօր գիշեր :

* * *

ԿԻԼԻԿԻԱ

❖❖❖❖

1
 Նրբոր բացուին դռներն յուսոյ,
 Եւ մեր երկրէն փախ տայ ձմեռն .
 Չքնաղ երկիրս մեր Արմենիոյ,
 Երբ փայլէ իւր քաղցրիկ օդեր .
 Երբոր ծիծառն իր բոյն դառնայ,
 Երբոր ծառերն հագնին տերեւ .
 Ցանկամ տեսնել զիմ Կիլիկիա,
 Աշխարհ որ ինձ ետուր արեւ :

2 Տեսի դաշտերն Սիւրիոյ,
 Լեռնն Լիբանան և իւր մայրեր .
 Տեսի զերկիրն Խաալիոյ,
 Վենէտիկ և իւր Կոնստուներ :
 Կղզի նման չիք մեր Կիպրեա,
 Եւ ոչ մի վայր է արդարեւ :
 Ցանկամ տեսնել զիմ Կիլիկիա,
 Աշխարհ որ ինձ ետուր արեւ :

3 Հասակ մը կայ մեր կենաց մէջ,
 Ուր ամենայն իղձ աւարտի .
 Հասակ մը ուր հոգին ի տենչ,
 Յիշատակաց իւր կարօտի :

Յորժամ քնարն իմ ցրտանայ ,
 Սիրոյն տալով վերջին բարեւ .
 Երթամ ննջել յիմ Կիլիկիա ,
 Աշխարհ որ ինձ ետուր արեւ :

Ն . ՌՈՒՍԻՆԵԱՆ

ՏԱՐԱԳԻՐՆ

1

Ընդ աստեղօք օտար ափանց ,
 Տարագրելոյս չի՛ք բերկրանք .
 Լըքեալ հոգւոյս , յոյ՛ս հայրենեաց ,
 Դու միայն ինձ ըսփոփանք :
 Օտար աստղեր լոյս չունին ,
 Օտար երկիր ինձ մըթին :

2 Օտար բոյսեր դառն ու անհամ ,
 Զուրեր՝ պղտոր ու լեղի .
 Դաշտք, անապատք, հովիտք, արտեր
 Ու պարտէզներն անբերրի :
 Օտար ծառերն չուք չունին ,
 Օտար ծաղիկք հոտ չունին :

3 Օտար երկիր երջանկաբեր՝
 Ծանր այդ պայման ինձ համար .
 Ձիւն , ձմեռ են իւր գարուններ ,
 Չունի՛ երբէ՛ք ինձ ամառ :

 Օտար երկինք ամպոտ են ,
 Օտար սրտեր անգութ են :

4 Օտար թէեւ չնչեմ ես օդ ,
 Ցաւօք սահին իմ օրեր .
 Քեզ՛ , Հայաստան , սիրակարօտ
 Սիրտս համայն քեզ նուէր :

 Օտարութիւն դու փուշ ես .
 Այլ , Հայրենի՛ք , դու վարդ ես

* * *

ԵՐԳ ՎԱՆԵՑԻ ԱՂԶԿԱՆ

1

❖
 } Ըղօթարանը բացուեցաւ ,
 ❖ ժամանակ է զարթնելու .
 Երթամ ախոռ , գոմշուկներս
 Լծեմ գութան վարելու .
 Դէ՛հ , գոմշուկներ , ելէ՛ք , ելէ՛ք ,
 Դաշտը երթանք , աշխատինք .
 Հարկ ու խարճի վատէն մօտ է .
 Վօթենք արիւն ու քրտինք :

2 Հայի գութան , Հայի գութան ,
 Որի՞ն համար կը ջանաս .
 Ո՞վ քեզ իմով կը տանջուի .
 Որի՞ն գու կուշտ հաց կուտաս :
 Այն օր երբ քեզ ձեռքս առի ,
 Ազատ օրս կորուսի .
 Անվախ սիրտս վհատեցաւ .
 Հոգիս թուրքին մատնեցի :

3 Բաւ է , գութան , մեր տանջանքը .
 Համբերութիւնն վերջ ունի .
 Դուն տեսար որ մեր տուչմանը
 Ամօթ , խեղք ու գութ չունի :
 Արի՛ , փշրեմ ես քու խօփը ,
 Տանք դարբինին կռելու .
 Կռենք , կոփենք սուր ու սուսեր
 Դուչմանի դէմ կռուելու :

4 Եղբարք՝ Հայե՛ր , առէ՛ք խօփը ,
 Տուէ՛ք դարբնին կռելու .
 Կռել , կոփել սուր ու սուսեր՝
 Հայաստանը փրկելու :

ՅԱՄԱՌ - ՔԱԹԻՊԱ

ԼԱ ՄԱՐՍԷՅԼԵՒ

— 0 —

1

Երի՛ք , որդիք դուք Հայրենեաց ,

 Հասեալ է արդ մեզ օր փառաց .
 Դրօշ բռնութեան յարիւնթաթաւ ,
 Կանգնի ընդդէմ մեր դիմագրաւ ,
 Լուա՞յք ի դաշտ պատերազմաց
 Զահեղ գոչիւն վայրագ զօրաց ,
 Գան խողխողել ի գիրկս ձեր ,
 Զորդիս , կանայս ձեր ի սուսեր :

Հապ օ՛ն , ի դէ՛ն , քաղաքացիք ,
 Կազմել զգունդ քաջամարտիկ .
 Օ՛ն , դիմեցուք սալ ի յագուրդ
 Դաշտաց մերոց զարիւն անսուրբ :

2 **Զին՞չ** կամի այդ հրոսակ գերեաց ,
 Մատնիչ , դաւող թագաւորաց .
 Ու՞մ այդ անուր լ՛անարգ շղթայ ,
 Ու՞մ ի վաղուց պատրաստեալ կայ :
Զին՞չ , նախատին՛ք մեզ , Գաղիացի՛ք ,
 Յո՞րպիսի յոյզս վառիլ պարտիմք .
 Մատնել զմեզ վատք յանդգնին
 Ի գերութիւն անդ ի նախկին :

Հապ օ՛ն , ի դէ՛ն , քաղաքացիք ևն .

- 3 Զին՞չ, ժըտիցի՞ն այդ վաշտք օտար
 Լինել երկրիս հրամանատար .
 Զին՞չ, այն վարձկան փաղանդ անսաստ
 Զգոռ մեր մարտիկս արկցե՞ն տապաստ :

Այլ աղէ՛ , Տէր , ձեռք ըստրկաց
 Արկցե՞ն զմեօք զլուծ շարեաց .
 Եւ տիրապետք անարդք անդրէն
 Լիցի՞ն բաղդից մեր տնօրէն :

Հապ օ՛ն , ի զէ՛ն , քաղաքացիք Էն .

- 4 Դողացէ՛ք , բռունք և դուք դրուժանք ,
 Կուսակցութեանց մեծ անարգանք .
 Զի ձեր խորհուրդք հայրենասպան
 Վարձս ընկալին զիւրեանց արժան :

Համակ՝ զինի ընդդէմ ձեր ի մարտ ,
 Թէ դիւցազունք մեր անկցին արդ ,
 Վեր կենցաղէ զայլս երկիր
 Մղել ճակատ վրէժխնդիր :

Հապ օ՛ն , ի զէ՛ն , քաղաքացիք Էն .

- 5 Նուիրական սէր հայրենեաց ,
 Օգնեա՛ ի վրէժ՝ մեր կուռ բազկաց
 Ազատութի՛ւն , մեզ կաթոգին ,
 Ընդ քո պաշտպանդ մարտի՛ր ուժգին :

Արդ՝ յաղթութիւն ընդ մեր դրօշու
Հասցէ ի ձայն քո քաջազդու .
Եւ թշնամիք քո ոգեւապառք
Տասցեն զմեր փառս , քո զյաղթանակ :
Հապ օ'ն , ի զէ'ն , քաղաքացիք ևն .
Թարգմ . Պ . Խ . ԹԵՐԶԵԱՆ

ԺԱՅՌ ԵՒ ԾՈՎ

1

Երկար ժամեր նայում եմ քեզ ,
Ո'վ շարագործ պղտոր ծով .
Ինչպէ՛ս յուզվում փրփրվում ես ,
Դու լերկ ժայռեր լըզելով :

2

Եւ գոռում ես և խուլ հեծծում ,
Եւ զայրանում ու լալիս .
Բայց լուռ ժայռեր քեզ չեն լսում ,
Քեզ արձագանք չեն տալիս :

3

Օ' , նոքա մութ , խուլ անբարբառ ,
Քեզ նայում են սառն անփոյթ .
Նոցա խորթ է , նոցա օտար
Վիշտ տառապանք և զայրոյթ :

ԱԼԵՔՍԱՆՏՐ ԾԱՏՈՒՐԵԱՆ

ՄՇՈՅ ԴԱՇՏԻ ԿՍԿԾԱՆՔ

1

Ընցաւ տարին ,
 Հայոց ալ բաղդ ընցաւ հետ ,
 Դրախդի սարէն
 Գարունն յետին բարեւ ետ .
 Կարիճք առին
 Զէնքեր իջան տակ հողին ,
 Վա՛յ մեր գըլխուն ,
 Սեւ մուր եկաւ այն օրին :
 Հայու աչքեր թող մեզ լան ,
 Ա՛խ , մեզ լան , վա՛խ մեզ լան

2

Հայերս գերի
 Եղանք բաղդին անողոք :
 Աստուած , հրեշտակ ,
 Մարդ չ'լսեց մեր բողոք .
 Մեր լալու ձէն
 Ծածկուեցաւ Տարնոյ տակ ,
 Մշու դաշտերն
 Պահեն սև սև հառաչանք :
 Հայ աղջիկներ թող մեզ լան ,
 Ա՛խ , մեզ լան , վա՛խ մեզ լան

ԳԱՅԼ ՎԱՀԱՆ

3

Մեր աշխարհի
 Քարքանդ շէնքերուն ներքե ,
 Նստուկ մամ , պապ ,
 Զոջեր մնացին անարե .
 Նօթի՛ , տկլո՛ղ ,
 Ա՛խ , չկայ տէր տիրական .
 Անդուժ Քրդուն
 Զմէն եղած են խուրպան :
 Մամ , պապ , ծերեր թող մեզ լան ,
 Ա՛խ , մեզ լան , վախ մեզ լան :

4

Կեցէ՛ք , Մշոյ
 Դաշտի քամիք , քիչ մ'կեցէ՛ք ,
 Մեր ողբագին
 Վերջի բարեն էլ տարէք .
 Երբ հանդիպիք
 Պանդուխտ հայոց՝ տար աշխարհ ,
 Ըսէ՛ք , Տաճիկ
 զչայ կը ջնջէ , չ'կայ ճար :
 Խարիպ ախպէրք թող մեզ լան ,
 Ա՛խ , մեզ լան , վախ մեզ լան :

ՊԱՐԵՐԳ

❖❖❖❖

1

Ո՛հ , ի՛նչ անուշ , ի՛նչ գեղեցիկ ,
Մեր Հայրենեաց գեփիւռիկ
Շնչէ զուարթ մեր սրտերուն ,
Տալով աշխոյժ , զօրութիւն :

2 Առ ինքն կոչէ զմեզ , Հայե՛ր ,
Գգուել յիւր ծոց ծնելասէր .
Պար խմբելով երթանք լեռ , ձոր ,
Համբոյր սիրոյ տալ մեր մօր :

3 Հոն պարզ , վճիտ և գեղեցիկ
Մեր Հայրենեացն ասողիկ ,
Հորիզոնէն արդ բարձրացած՝
Կու տայ Հայոց յոյս փառաց :

4 Անոր ուղղենք արդ մեր աչեր ,
Անոր վառու ինք , ո՛վ Հայեր .
Պար խմբելով երթանք լեռ , ձոր ,
Համբոյր սիրոյ տալ մեր մօր :

Ս . Պ . Պ . ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Թէ Հայկայ որդիք եմք ,
 Թէ Հայկայ արիւն կրեմք ,
 Ամենքս ի սուրբ սէր ,
 Հայրենեաց ի նուէր ,
 Քաջ որդիք պանծալի ,
 Ըլլամք միշտ արժանի :

Ս . Պ . Պ . ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ԵՂԲԱՅՐ ԵՄՔ ՄԵՔ

1

Ի բիւր ձայնից բնութեան շքեղ ,
 Թէ երգք թռչին սիրողաբար .
 Մատուց կուսին ամենագեղ ,
 Թէ որ զարնեն փափուկ քնար .

Չունին ձայն մի այնքան սիրուն ,
 Քան զանձկալի եղբայր անուն :

2

Տո'ւր ինձ քո ձեռքդ , եղբայր եմք մեք ,
 Որ մըրըրկաւ էինք զատուած .
 Բաղդին ամեն ոխ չարանենդ
 Ի մի համբոյր ցրուին ի բաց :

Ընդ աստեղօք ի՞նչ կայ սիրուն ,
 Քան զանձկալի եղբայր անուն :

3 Երբ ալևոր մայրն Հայաստան
Տեսնէ զորդիս իւր քովէքով .
Սըրտին խորունկ վէրքն դաժան
Քաղցր արտասուաց բուժին ցօղով:
Ընդ աստեղօք ի՞նչ կայ սիրուն ,
Քան զանձկալի եղբայր անուն :

4 Մէկտեղ լացինք մենք ի հնում ,
Եկէ՛ք դարձեալ յար անբաժան ,
Խառնենք զարտօսը և զխնդում ,
Որ բազմածնունդ ըլլայ մեր ջան :
Ընդ աստեղօք ի՞նչ կայ սիրուն ,
Քան զանձկալի եղբայր անուն :

5 Մէկտեղ հոգնինք , մէկտեղ ցանենք ,
Մէկտեղ թափին մեր քրտինքներ .
Ըզհունձ բարեաց յերկինս հանենք ,
Որ կեանք առնուն Հայոց դաշտեր :
Ընդ աստեղօք ի՞նչ կայ սիրուն ,
Քան զանձկալի եղբայր անուն :

Մ . ՊԵՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

ՀԱՅ ԲԱՆՏԱՐԿԵԱԼՆ ԱՌ ԾԻԾԵՌՆԱԿ

1

Ո՛վ ծիծեռնակ, վարանած թռչնիկ,
 Ի՛նչ ախրագին ձայնիւ
 Կ'եղանակես մօտ իմ բանտիս.
 Միթէ վարուժանդ սիրուն
 Հոս միայն՝ակ թողուց քեզ,
 Եւ դու անմխիթար կը հեծեծես.
 Ո՛հ, լա՛ց ուրեմն ինձի պէս:

2 Բայց երա՛նի, քեզ բի՛ւր երանի
 Կրնաս թռչիլ, թեթե
 Թեոցդ ի ծայր՝ ընդ սար և ձոր.
 Իսկ հոս, արևուն նշոյլն աղօտ
 Մութ բանտիս է անթափանց.
 Եւ ո՛չ մեղմ հովիկ մ'ալ կը փչէ,
 Որ տանի ձայնս իմ սիրելեաց:

3 Գէթ դու գնա՛ գտնել սիրելիդ.
 Սլացի՛ր արա՛գ, սակայն

Դարձի՛ նորէն մօտ չուառիս ,
 Եւ հոս հանգչէ՛ այս իրինկուն ,
 Լե՛ր դու վկայ տխուր մահուանա ,
 Եւ իմ շիրմիս վրայ ճվճվալով ,
 Գէթ դու յիշէ՛ զիս անմոռաց :

ՍԻՐԷ ՀԱՅՐ

—o—

1

Սիրէ Հայը , թէեւ ըլլայ
 Աղքատ , տնանկ , անկարող ,
 Վրան , գլուխ հին ու մին ,
 Տունէ ի տուն մուրացող :
 Անունն է Հայ , պարտ է քեզ
 Սիրել զնա Հայու պէս :

2 Սիրէ Հայը , թէեւ ըլլայ
 Հարուստ , փարթամ , մեծատուն ,
 Եւ ունենայ պէյ , էֆէնտի ,
 Կամ ամիրա մեծ անուն :
 Անունն է Հայ , պարտ է քեզ
 Սիրել զնա Հայու պէս :

3 Սիրէ Հայը , թէեւ ըլլայ
 Հայր սուրբ , տէրտէր , վարդապետ ,
 Վրան փիլոն , ծոցը՝ սուրբ խաչ ,
 Կաթողիկոս , Հայրապետ :

Անունն է Հայ, պարտ է քեզ
Սիրել զնա Հայու պէս :

4 Սիրէ Հայը թէև ըլլայ
Բողոքական, Պապական,
Ըստ քո կարծեաց ճիշտ կամապաշտ,
Հերետիկոս, մարդասպան :

Անունն է Հայ, պարտ է քեզ
Սիրել զնա Հայի պէս :

Գ. ՇՄԱԽՈՆԵԱՆ

Թէ ՏԱՅԻՆ ԻՆԾԻ

1

Թէ տային ինծի
Թագ, ադամանդ դաւադան,
Քեզ զայն ձօնէի՝
Թագուհեաց դշխոյ Հայաստան :

2 Թէ տային ինծի
Ծիրանի շողշող պատմութեան,
Քո յուս ձգէի՝
Ո՛վ իմ թշուառ Հայաստան :

3 Թէ տային ինձի

Հուր , բոց իմ աւուրց պարմանեան ,
Քեզ պարգեւէի՝

Զաւիւն իմ և խանդ , Հայաստան :

4 Թէ տային ինձի

Դարուց հոյլ ի հոյլ շըրջան ,
Սիրով քեզ տայի՝

Իմ կեանքն ու հոգին , Հայաստան :

5 Թէ տային ինձի

Սիրտ և սէր կուսի շուշան ,
Ես քեզ ընտրէի՝

Սրտիս միակ սէր , Հայաստան :

6 Թէ տային ինձի

Պսակ յիմ ճակատ մարդարտեան ,
Զաչքիդ ընտրէի՝

Արտասուաց մի շիթ , Հայաստան :

7 Թէ տային ինձի

Գոռ աղատութիւն անսահման ,
Ես վեր ընտրէի՝

Քո վէհ գերութիւն , Հայաստան :

8 Թէ տային ինձի

Հայրենիք՝ ամբողջ Եւրոպան ,
Ես քեզ խնդրէի՝

Բոլոր ցաւերովդ , Հայաստան :

- 9 Թէ տային ինձի
Սիրտ իմ ընտրել օթեւան ,
Ձաւե՛րդ ասէի՝
Ինձ արքայութիւն , Հայաստան :
- 10 Թէ տային ինձի
Հրեշտակի քնար բոցեղեան ,
Ես քեզ կ'երգէի՝
Բոլոր իմ շընչով , Հայաստան :
Խ . ԵՊԻՍԿ . ՆԱՐ-ՊԵՅ

ՊԱՆԴՈՒՂԴՆ ԼԱՅ

1

- Ք իչ կը մնայ սիրտս պատուի ,
Խելքս թռի , ո՛վ ախպէր .
Գլուխս առնեմ՝ սարեր ընկնեմ ,
Գոռամ , պոռամ ջան ախպէր :
- 2 Թէ որ դարտս կը հասկնաս ,
Ձէն տո՛ւր սաղիդ , ախպէր ջան .
Էրուած սիրտս սաղիդ հետ լայ ,
Դարտս հալի՝ հովանամ :
- 3 Տունս ու օճախս էն ինչ թողի ,
Քամու բերան ընկայ ես .
Քանի՛ արիւն արցունք թափի ,
Գնաց դարունն իմ սրտէս :

- 4 Զա՛րկ թեւերին , աշուխ ախպէր ,
 Երգերն անուշ թող խօսան .
 Ա՛խ վաղուց է որ չեմ լացեր
 Էսպէս սրտանց , ախպէր ջան :

ԱԻԵՏԻՍ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

ՍԻՐՏՍ ԼՈՒՌ ՇԻՐԻՄ

1

- Ուա՛րթ երկինք , խոր ու անձիր ,
 Դարեր թռնեմ ամի չկայ .
 Զուա՛րթ աստղեր , խօսուն աստղեր ,
 Դարեր թռնեմ չամի չ'կայ :

- 2 Ա՛խ , երկինքը թարմ ու անուշ
 Բոյր չի շնչեր սրտիս մէջ .
 Ա՛խ , աստղերը այնքան քնքուշ ,
 Երգը չ'ունէք սրտիս մէջ :

- 3 Բայց , ո՛հ , հիմայ երկինք դարձեր
 Նման մռայլ քարայրին .
 Աստղեր ամէն խոր են հանգեր
 Սիրտս , սիրտս՝ խոր չիրիմ :

ԱԻԵՏԻՍ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

ԱՐԱՔՍԻ ԱՐՏԱՍՈՒՔԸ

1

Մայր—Արաքսի ափերով
Քայլամուլար գնում եմ,
Հին, հին դարուց յիշատակ
Ալեաց մէջը պարում եմ:

- 2 Բայց նոքա միշտ յեղյեղուկ
Պըղտոր ջրով եզերքին
Դարիւ դարիւ խրփելով
Փախչում էին լալագին:
- 3 Արաք'ս, ինչո՞ւ ձրկանց հետ
Պար չես բռնում մանկական,
Դու դեռ ծովը չի հասած
Սգաւոր ես ինձ նրման:
- 4 Ինչո՞ւ արցունք ցայտում են
Քու սէգ, հըպարտ աչերից,
Ինչո՞ւ արագ փախչում ես
Այդ հարազատ ափերից:
- 5 Մի՛ պըղտորիլ յատակըդ,
Հանդարտ հոսէ խայտալով.
Մանկութիւնը քու կարճ է,
Շուտ կը հասնիս դէպ ի ծով:

- 6 Վարդի թըփեր թող բուսնին
Քու հիւրընկալ ափի մօտ,
Սոխակները նոցա մէջ
Երգեն մինչեւ առաւօտ:
- 7 Մըշտադալար ուռիներ
Սառ ծոցի մէջ քու ջրին
Ճրկուն ոստըն ու տերեւ
Թո՛ղ թաց անեն տապ օրին:
- 8 Ափերիդ մօտ երգելու
Հովիւք թող գան համարձակ.
Գառն ու ուլը քու վրճիտ
Ջուրը մըտնեն միշտ արձակ:—
- 9 Մէջքը ուռցուց Արաքսը,
Փըրփուր հանեց իր տակից,
Ամպի նըման գոռալով,
Էսպէս խօսեց յատակից.
- 10 «Խիզա՛խ, անմի՛տ պատանի,
Նիրհըս ինչո՞ւ դարեւոր
Վըրդովում ես նորոգում
Իմ ցաւերը բիւրաւոր:»
- 11 «Սիրելի մահից յետ
Ե՞րբ ես տեսել որ այրին՝
Ոտքից գլուխ պըճնուի
Իր զարդերով թանկագին:»

- 12 «Որի՞ համար զարդարուիմ,
Որի՞ աչքը հրապուրեմ.
Շատերն ինձ են ատելի,
Շատերին ես օտար եմ:»
- 13 «Կար ժամանակ որ ես էլ
Շրջեղազարդ հարսի պէս
Հազար ու բիւր պըշրանքով
Փախչում էի ամերէս:»
- 14 «Յատակըս պարզ ու վըճիտ,
Կոհակներս ոլորուն,
Լուսաբերը մինչեւ այդ
Ջըրիս միջին էր լողում:»
- 15 «Ի՞նչըս մնաց այն օրից,
Ո՞ր ջըրամօտ գեղերըս,
Ո՞րը իմ շէն քաղաքից,
Ո՞ր բերկրալի տեղերս:»
- 16 «Տուրքը ջըրի ամեն օր
Իւր սուրբ ծոցէն Արարատ
Մայրախընամ ինձ սնունդ
Պարգեւում է լիառատ:»
- 17 «Բայց ես այն սուրբ ջըրերով
Սուրբ Ակոբի աղբիւրին
Պիտի ցօղեմ արտորայք
Իմ ատելի օտարին:»

- 18 «Կամ կենսատու իմ ջրրով ,
Ափերիս մօտ կըկըզած ,
Իւր նամա՞ղը կատարէ
Թուրք կամ Պարսիկը հոտած ։
- 19 «Մինչ իմ որդիք—ո՞վ գիտէ—
Ծարաւ , նօթի , անտերունչ ,
Օտար աշխարհ ածում են
Թոյլ ոտքերով , կիսաշունչ . . .»
- 20 «Հեռո՛ւ , հեռո՛ւ քըչեցին
Բընիկ ազգը իմ հայկեան ,
Նորա տեղը ինձ տուին
Ազգ անկրօն մոլեկան ։»
- 21 «Դոց՞ա համար զարդարեմ
Իմ հիւրընկալ ափերը ,
Եւ կամ դոց՞ա հրապուրեմ
Ճըպուած , պըլշած աչարը ։»
- 22 «Քանի որ իմ զաւակունք
Էսպէս կու մընան պանդուխտ ,
Ինձ միշտ սըգւոր կը տեսնէք .
Այս է անխաբ իմ սուրբ ուխտ ։»
- 23 Էլ չի խօսեց Արաքսը ,
Յորձանք տուեց ահագին .
Օղակ , օղակ օձի պէս
Առաջ՝ սողաց մոլեգին ։

ՄԱՅՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՍՈՒՔ

1

Իմ սիրելի զաւակունքըս
 Կը թափառին օտար աշխարհ .
 Ես ո՞ւր դիմեմ, ո՞ւր փրնարուեմ,
 Կը ծառայեն այլոց խոնարհ :
 Եկայ՛ք, որդեակք իմ,
 Ձեր մօրն այցելութեան :

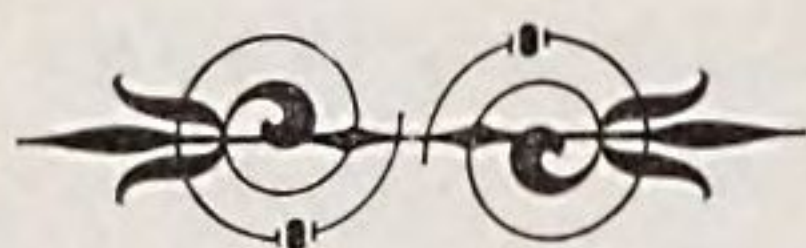
2 Դարեր անցան լուր մը չառի,
 Իմ քաջերս մեռան կորան .
 Կուլամ՝ արիւնս կը սառի
 Մէկը չունիմ տայ ինձ դարման :
 Եկա՛յք, որդեակք իմ, Լէն .

3 Արիւնս ցամքած, սիրտըս մաշած,
 Դէմքըս է տխուր մինչ յաւիտեան .
 Եւ կարօտով իմ որդեկաց
 Պիտի իջնեմ սե գերեզման :
 Եկա՛յք, որդեակք իմ, Լէն .

4 Եւ դ՛ու հովիւ թափառական,
 Կ'երգես տխուր ի մէջ հովտաց,
 Ե՛կ, արտասուենք թանկ կորստեան՝
 Տըխուր մահուան մեր որդեկաց :
 Եկա՛յք, որդեակք իմ, Լէն .

- 5 Իսկ դո՛ւ , կըռունկ իմ Հայրենեաց ,
 Գնա՛ հեռու աչքէս ի բաց . . .
 Յետին ողջոյնս տա՛ր զաւակացս ,
 Զի կեանքիս մէջ յոյսս է մէռած :
 Եկա՛յք , որդեակք իմ , ելն .

* * *

ՆԱ. ԳԻՏԷ

— 0 —

1

- Եթէ Գարնան փափկատաւերն
 Վարդը գիտնար իմ ցաւեր ,
 Պիտ՛ գար բուսնիլ գլխիս վերն ,
 Վրաս լեցնել տերեւներ :
- 2 Մխիթարեւ զիս իր գեղով ,
 Ամոքել և այս աւուր
 Իմ վիճակը դառն ու խռով ,
 Իմ օրերը՝ սև տխուր :
- 3 Հայ սոխակը եթէ գիտնար
 Թէ այս սիրտս ին՛չ խորին
 Վէրքեր ունի՝ անմխիթար ,
 Վէրքեր անթիւ դժուարին :

ԿԱՐՄԻՐՆ ՎԱՐԴԱՆ

- 4 Պիտ' թռչէր գար իր երկնային
Քաղցր երգով սփռփել
Կոտրած սիրտս այս մարդկային
Ձայնովն անոյշ ամռքել :
- 5 Պլպլացող թէ այս սիրուն
Աստեղք գիտնան ես ին'չպէս
Կայրիմ ցորեկ , գիշերն ի բուն
Անթիւ ցաւոց մէջ պէս պէս .
- 6 Պիտ' վար գային այդ բարձունքէն
Մխիթարել պահ մը զիս .
Ազատել և զիս արցունքէն
Տխրութենէ՝ իմ հոգիս :
- 7 Բայց ասոնցմէ ո'չ մին կրնայ
Գիտնալ սրտիս իմ ցաւեր .
Մին միայն կայ , կ'ապրի , կենայ
Որ պատճառեց զայս աւեր :
- 8 Նա այն անգութ վատասիրտն է ,
Որ յուսախաբ. թողուց զիս .
Այն անխիղճը՝ սիրտս աւեր ,
Փշրեց յոյսս՝ մոռցաւ զիս :
- Հ. ԷԿԻՆԵԱՆ
- (Նման .)

ՄԱՐԾ

1

Մ նասցես բարեա՛ւ, սէր իմ սէր,
Հրաւէր մարտին որոտաց .
Թէ չեմ քաջաց ես ընկեր
Չըկայ բաժին ինձ փառաց :

2 Մ'ի լար, հոգւոյս իմ հատոր,
Գուցէ դառնամ, ո՛հ, մի՛ լար .
Թ'անկայց մարտին ես ի գոռ,
Տեսցուք յերկինս մեք զիրեար :

3 Եղբայրադաւ չէ նախանձ,
Որ բորբոքեալ յիս վառի .
Ի սուրբ հողոյ Հայկազանց,
Բառնալ զլուծ օտարի :

Մ . ՊԵՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

ՄԱՅՐԵՆԻ ԼԵԶՈՒ

❖❖❖❖

1

Ո՛վ մեծասքանչ դու լեզու ,
 Ո՛վ հեշտ բարբառ մայրական ,
 Փափկահնչիւն բառերուդ
 Տման արդեօք այլ տեղ կ'ան :
 Դու որ նախ ինձ հնչեցիր ,
 Նախ սիրոյ , ո՛հ , հեշտ խօսքեր ,
 Այն նախ զքեզ թոթովելս
 Դեռ իմ մտքէն չէ ելեր :

Իմ մայրենի քաղցր լեզու ,
 Կեա՛ց անսասան , կեա՛ց յաւէտ .
 Կեա՛ց միշտ լեզու հայկարժան ,
 Կեա՛ց ծաղկալից , ծաղկաւէտ :

2 Ի՛նչ դառն վիշտ է սրտիս ,
 Երբ օտար տեղ ու լեզու
 Բռնի իրեն զիս քաշեն ,
 Սրտէս արիւն կը հեղու :
 Ո՛հ , զայն՝ օտարն ես սիրել
 Բնաւ չեմ կարող՝ ի սրտէ .
 Զէ՛ , այն չէ՛ քաղցր իմ լեզու ,
 Որ սիրով զիս կողջունէ :

Իմ մայրենի քաղցր լեզու , ելն .

3 Լեզու համակ սիրաշարժ ,
 Քանի ճոխ , պերճ ու պայծառ
 Մինչ կը հնչեա դուն քեզի ,
 Սրտերն ամեն դողացար :
 Հնչէ' , հնչէ' յաւիտեան ,
 Վեհ դիւցազանց պերճ երգ դու .
 Թօթուէ' փոշիդ , խոր մօթէն
 Ե'լ երեւան , պերճ երգ դու :

Իմ մայրենի քաղցր լեզու , ելն .

4 Յաւերժական սուրբ Գրոց մէջ ,
 Կեա'ց միշտ նորէն ու նորէն .
 Կշռեալ անուշ քու տողերդ
 Թող ամէն սիրտ արծարծեն :
 Շնորհ ունել Արարչէն ,
 Կամ պէտք ըլլայ աղօթել ,
 Շրթունքս բերնէ բորբոքած ,
 Կ'աղաղակէ անարգել .

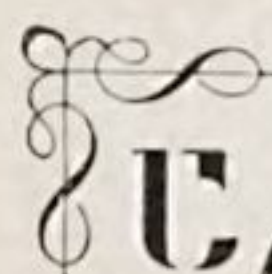
Իմ մայրենի քաղցր լեզու , ելն .

ԲԱՐԲԱՐՈՍԻ ՏԻՐԵԼԷՆ ՎԵՐՁԸ

— o —

1

 Երարատ ու Մասիս ,
 Եփրատ և Տիգրիս ,
 Երկիր Հայաստան ,
 Պարտէզ , բուրաստան ,
 Երբ Հայ տէրութիւն
 Անդ կար հաստատուն ,
 Հայն մէջ Երջանիկ
 Կապրէր խաղաղիկ .

Բայց երբ բարբարոս
 Տիրեց մեր երկրին ,
 Աւա՛ղ , աւա՛ղ ,
 Այդ մեր սուրբ երկիր՝ դրախտ եղեմական
 Ծով մը խոր դարձաւ Հայ անմեղ արեան :

2 Հողքն էին բերրի ,
 Բերքերն՝ բազմազգի .
 Ամէն բուսական ,
 Այգի , ծառաստան ,
 Երկրագործ մշակ
 Ազատ համարձակ
 Կը վարէր ցանէր ,
 Հնձէր վայելէր .

Բայց երբ բարբարոս
Տիրեց մեր երկրին,
Աւա՛ղ, աւա՛ղ,
Անմեղ մշակի մարմինն սպանուած
Իւր եզներին հետ՝ ալ անթաղ մնաց :

3 Հայոց գերդաստան՝
Տիպար աննման,
Հայրն ողջամիտ,
Մայրն գթասիրտ,
Որդիք սրբակեաց՝
Պսակ պարծանաց,
Սիրով կաթոգին
Իրար փարէին .

Բայց երբ բարբարոս
Տիրեց մեր երկրին,
Աւա՛ղ, աւա՛ղ,
Հայ ընտանեկան այդ անբիծ պատիւ
Բռնարարուհեաւ ալ գիշեր ու տիւ :

4 Հայոց գիտնական՝
Մեղու ժրաջան,
Կերթար խիստ հեռու
Պաշար բերելու .
Բնութեան անհուն
Գրքէն Աստուծոյն

Կուսանէր հայորդին

Կանոն իր վարքին •

Բայց երբ բարբարոս

Տիրեց մեր երկրին ,

Աւա՛ղ , աւա՛ղ ,

Գէջ , մթին զնտան , շղթայ ու կապան

Մաշեցին ի մահ զհայ գիտնական :

ՏԱՐՈՆՑԻՆ

ԻՆՁ ՀԱՄԱՐ ՉԷ

— 0 —

I

Ինձ համար չէ՛ գարնան գալը ,

Ինձ համար չէ՛ ծառի ծաղկիլը ,

Ուրախութեան սրտի գրգիռը •

Ո՛չ մի բերկրանք չեն ինձ համար :

2 Ինձ համար չէ՛ կենաց բաղդը ,

Ինձ համար չէ՛ երջանկութիւնը •

Եւ մրայօն կուսի աչքերը ,

Նոցա արցունք չե՛ն ինձ համար •

- 3 Ինձ համար չէ՛ փայլուն լուսնի
Անտառ ու սար լուսաւորելը .
Գարնան վարդի երգչի տաղերը ,
Սոխակ ու վարդ չէ՛ն ինձ համար :
- 4 Ինձ համար չ'է բարեկամաց
Մէկտեղ սիրով տօն կատարելը .
Զատիկ օրուայ ուրախ ասելը՝
«Քրիստոս յարեալ» չէ՛ ինձ համար :
- 5 Ինձ համար չէ՛ ծնողաց լացը ,
Ինձ համար չէ՛ աղջկայ տխրիւր ,
Գերեզմանիս վրայ արտասուելը
Բարեկամաց՝ չէ ինձ համար :
- 6 Բայց ինձ համար կուգայ ժամը ,
Կերթամ թշնամեաց պատերազմը .
Եւ մահառիթ սպաննիչ գնատակը
Անդ պատրաստած է ինձ համար :

Ռ . Տ . — Գ . ՊԱՏԿԱՆԵԱՆ

ԵՐԳ ՀԱՅ ԱՂԶԿԱՆ

1

- Ով՞ ես որ դաս առանձին ,
 Ձեռքըդ կուրծքիդ խաչապէս ,
 Ծուներ դրած ի գետին՝
 Լռիկ առ ո՞ր բողոքես :
- 2 Ամբիժ ճակատդ է կնճռոտ ,
 Յօնքերդ ի ծուփ ալէկոծ .
 Կոյս սիրտդ ինչի՞ է կարօտ ,
 Որ հրաշունչ հանէ բոց :
- 3 Երթալ կ'ուզես , կը յուզիս
 Արդեօք սիրովը մարդո՞ւ .
 Կամ սուրբ սիրով կրօն'ի ,
 Որ Աստուածն է սրտերու :
- 5 —Ես Հայ աղջիկ եմ զինուոր՝
 Տղամուտի մէջ մկրտուած ,
 Պատմութեանն երա բոսոր ,
 Ձէնքս խաչն է յաղթապանծ :
- 4 Ձինուոր կ'երթամ Հայաստան
 Օրօրոցիս օրօրով .
 Ձինուոր կ'երթամ Հայաստան
 Իմ Հայրենեաց կարօտով :

ԱՂԱԽՆԻ ՖԵԼԵԿԵԱՆ

ԳՈՂԹՆԻ ՔՆԱՐՔ

❖❖❖❖❖

1

Թէ Հայրենեաց պսակադիր
Գողթնի քնարք լռեր են ,
Երկնից թող դան անմահ հոգիք
Հայոց քաջեր պսակեն :

2 Մասեաց դագաթ թող դան բազմին
Երկնից գունդ գունդ հրեշտակներ ,
Աստուած իջեր ի Հայաստան
Հայոց արիւն հոտոտեր :

3 Փախէ՛ք , ամպեր , Շաւարշանէն ,
Ալ մի՛ ցողէք ձեր ցողեր ,
Շաւարշանը ոռոգուած է
Հայոց քաջաց արիւնէն :

4 Եւ կը ծլին , և կը ծաղկին
Այս դաշտին մէջ ոչ խոտ , վարդ ,
Այլ Վարդանայ ինկած երկիր
Պիտի ծաղկի սուրբ հաւատ :

- 5 Քանդակագործ քաջ եղիշէն
Գրիչ ի ձեռին գայ յԱրտազ,
Չափէ, ձեւէ, գրէ, դրօշմէ
Կեանք, մահ, հաւատ Վարդանայ:
- 6 Ո՛հ, Վարդանայ անուան արժան
Մասիս կանգնի մահարձան,
Մենաստաններ՝ խաչն ի գմբէթ,
Աւետարան, սուրբ հաւատ:
- 7 Ծագէ՛, Արե՛ւ, քոյդ ճառագայթ
Խաղտեաց լեռներ, մութ խորշեր,
Այն տեղ ինկաւ քաջն Հմայակ,
Այն տեղ պառկեր նահատակ:
- 8 Լուսի՛ն, լուսի՛ն, աչօքդ անքուն
Պահէ՛ Հայոց ոսկորներ,
Եւ Մայիսի զուարդ ցօղով
Ցօղէ՛ անոնց շիրիմներ:
- 9 Արծուի՛ք, բազէ՛ք Հայաստանի,
Եւ արագիլ ամրան հիւր,
Դո՛ւք հսկեցէք այս աշխարհին,
Ժառանգեցէք Հայոց տուն:
- 10 Մոխիրների վրայ նստէք,
Աւերակներ շինէք բուն,
Եւ ծիծեռնակ գայ ու երթայ
Մինչեւ Հայոց գայ գարուն:
Գ. Վ. ՍՐՎԱՆՉՏԵԱՆՑ

ՔԱՅԼԵՐԳ

1

ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ժամն երբ հնչէ ,
Հայե՛ր , արթնցէ՛ք .
Ձեր դարեւոր վրէժն անպայման
Խստիւ լուծեցէ՛ք :

2 Հայ գիւղացին թողու գութան
Սուրը ձեռք առնէ .

Իր սիրելեաց հրաժեշտ տալով ,
Կռուի դաշտ մտնէ :

3 Հայ ուսանող թողու գրիչ
Գրկէ սուր , հրացան ,
Առաջնորդէ Հայոց զօրաց
Խելքով աննման :

4 Հայ ամառուն՝ Հայ զինուորէն
Մընայ անբաժան ,
Եւ իր սեռին վրէժը լուծէ
Արեամբ սրբազան :

5 Հայ տան տիկին հաց պատրաստէ
Հայ զօրաց համար ,
Ծերունին զայն բանակ տանի
Սրտով շատ յօժար :

- 6 Հայոց կղեր թող տայ իւր զարդ՝
 Խաչ , թագ ու սկիհ ,
 Եւ մեծատունն առատ թող տայ
 Արծաթ և ոսկի :
- 7 Հայ Արծիւներ Մասեաց սարէն
 Սլանան , թռչին ,
 Հայ պանդխտին՝ յօտար երկիր ,
 Աւետիս տանին :
- 8 Պանդուխդ Հայը խնդրէ սիրով
 Թեւեր արծիւէն
 Թռչի արագ , բաժին առնէ
 Սրբազան գործէն :
- 9 Թող միաբան Հայոց բանակ
 Յառ՛աջ ընթանան ,
 Եւ թշնամեաց պիղծ դիակունք
 Արեան մէջ լողան :
- 10 Դողայ թիւրպէն պիղծ Մահմէտի ,
 Դողայ ի Քեապէն ,
 Երբ դարեւոր վրէժը լուծուի
 Իր ժողովուրդէն :
- 11 Երկինքն երգէ անկախ է Հայն ,
 Ընտրէ՛ք ձեզ իշխան .
 Եւ քուէով Հայ նախագահ՝
 Հայոց հանրութեան :

ԵՐԳ ՊԱՆԴՈՒԽՏ ՊԱՏԱՆԵԿԻ

1

Օ՛իծեռնակ, ծիծեռնակ,
Դու գարնան սիրուն թռչնակ,
Դէպ ի ո՞ւր, ինձ ասա՛,
Թռչում ես այդպէս արագ ։

2

Ա՛խ թռի՛ր, ծիծեռնակ,
Ծնած տեղս Աշտարակ •
Անդ շինի՛ր քո բունը
Հայրենի կտուրի տակ ։

3

Անդ հեռո՛ւ՝ ալեւոր
Հայր ունիմ սգաւոր,
Որ մինակ իր որդուն
Սպասում է օրէ օր ։

4

Երբ տեսնես դու նորա,
Ինձնից շատ բարեւ ար՛ա ։
Ասա՛ թող նստի լայ
Իւր անբաղդ որդու վրայ ։

5 Դու պատմ' է թէ ին'չպէս
Աստ անտէր ու խեղճ եմ ես .
Միշտ լալով, ողբալով,
Կեանքս է մաշուել, եղել կէս :

6 Ինձ համար ցերեկը
Մութ է շրջում արեգը .
Գիշերը թաց աչքիս
Քունը մօտ չէ գալիս :

7 Ասի'ր որ չի բացուած
Թառամեցայ միացած ,
Ես ծաղիկ գեղեցիկ
Հայրենի հողից զրկած :

8 Դէ'հ , սիրուն ծիծեռնակ ,
Հեռացի'ր , թռի'ր արագ
Դէպ' Հայոց երկիրը ,
Ծնած տեղս — Աշտարակ :

Գ . Ա . ԴՈՂՈՒԵԱՆՑ

ՈՎԿԻԱՆԸ

—o—

1

 Դո՛ւ Ովկիան , է՞ր փրփրած

 Կ'եփիս , գոռաս մոլեգին ,
 Քու սրտիդ մէջ ին՞չ կայ պահուած ,
 ին՞չ վերք ու վիշտ ցաւագին :

2 Աւիքներդ քեզ կը ծեծեն ,
 կը զարնուիս ժայռերուն .
 Կոհակներդ կը հեծեծեն ,
 կը մարտնչիս օրն ի բուն :

3 Բայց հանդարտէ՛ , մեծ Ովկիան ,
 Մի՛ փրփրիր . ցաւ չ'ունիս ,
 Քու թշնամիդ շատ տկար է ,
 Դու աշխարհէն վախ չ'ունիս :

4 Դու հանդարտի՛ր , դադրիր պահ մը
 Քու խորերդ հանդարտ է .
 Անդունդին մէջ պահուած սիրտդ
 Անհոգ , անվիշտ , անդարդ է :

5 Դէ՛հ , ալ բաւ է՛ , բաւ է գոռաս ,
 ինձ ականջ տուր՝ քեզ պատմեմ
 Մեր ցաւերը որք վերջ չ'ունին ,
 Մեր սև բաղդը՝ տխրագէմ :

ՍԱԹԻՆԻԿ

- 6 Քու թշնամիդ տկար հոփն է ,
 Որ քու սրտիդ չի հասնիր .
 Դէմքդ միայն նա կը շոյէ՝
 Կ'անցնի կ'երթայ ծայրէ ծիր :
- 7 Մեր թշնամին՝ դաժան թուրքը
 Հայը կ'այրէ . խիղճ չ'ունի ,
 Հովի նման չ'անցնիր երթար ,
 Մեզ կը տանջէ . գութ չ'ունի :
- 8 Նա մեզ ջարդեց , ոչնչացուց ,
 Հրոյ մատնեց մեր տներ .
 Մեր հայրենի տունը քանդեց ,
 Հայ աշխարհն ալ՝ սև աւեր :
- 9 Դէ՛հ , Ովկիա՛ն , ալ դու լռէ .
 Քեզ ո՞վ ջարդեց , մի՛ գոռար ,
 Քու թշնամին անփնաս է ,
 Դու չես վախնար , մի՛ եռար :
- 10 Թող որ ես լամ , ես արտասուեմ ,
 Իմ ցաւերս վերջ չ'ունին .
 Քու ոսոխդ գթոտ հոփն է ,
 Մերինները գութ չ'ունին :
- 11 Թող տուր ինծի մօտ գամ ափիդ
 Դէրդս պատմեմ , արտասուեմ ,
 Անդունդներէդ գուցէ ձայն մը ,
 Արձադանք մը կը լսեմ :

12 Բայց , անգո՛ւսպ ծով , դու չես լռեր ,
 Ձ'ես խոնարհիր հովին դէմ .
 Քու թշնամիդ թէե տկար ,
 Դու կը կռուիս անոր դէմ :

13 Մենք ին՞չ ընենք . չ'ունինք ալիք
 թրքերուն դէմ կռուելու .
 Ձ'ունինք զէնքեր , չ'ունինք միջոց
 Զայն մեր տնէն վանելու :

14 Ա՛խ , Ովկիան , ձայնիդ մատաղ ,
 Դու չ'ե՞ս հաճիր օր մ'ալ մեզ
 Համար կռուիլ թուրքերու դէմ
 Ալիքներովդ փրփրադէզ . . . :

Հ . ԷԿԻՆԵԱՆ

ԱԿՈՌԻԻ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ

❖❖❖❖

1

Ակուրի մեծ կարասին
 Բոլորաիքն են բազմեր
 Աւագ իշխանք , ծեր պարոնայք
 Ժողովք են հոն կազմեր .
 Այո՛ , այո՛ , ժողովք են հոն կազմեր :

2 Սաստիկ է վէճ , մեծ է խնդիր
Զոր հոն տեղ կը խորհին ,
Թէ ին'չ կերպով դարման մ'ընեն
Հիւանդ մեր աշխարհին .

Այո' , այո' , հիւանդ մեր աշխարհին :

3 Մէկն այս կ'ըսէ , մէկն այն կ'ըսէ
Կը ծագի լոյսն , առտուն .
Ինձ լսեցէ'ք , տեարք , կը կոչէ
Աւանին պետն արթուն .

Այո' , այո' , աւանին պետն արթուն :

4 Թող թագն առնու , կ'ըսէ , Բագոս
Եւ փառօք ապրի շատ ,
Իսկ ցնծութիւնն ըլլայ դշխոյ ,
Եւ գահն ալ Արտաշատ .

Այո' , այո' , և գահն ալ Արտաշատ :

5 Այսպէս մեզի նոր ցնծութեան
Արեւներ կը ծագին .
Ուրախ ըլլայ մեր ժամանակ
Եւ փառք մեր աշխարհին .

Այո' , այո' , և փառք մեր աշխարհին :

Հ . Վ . ԶԱԳՃԵԱՆ

ԵՐԳ ՔԱԶԻՆ ՎԱՐԴԱՆԱՅ

—o—

1

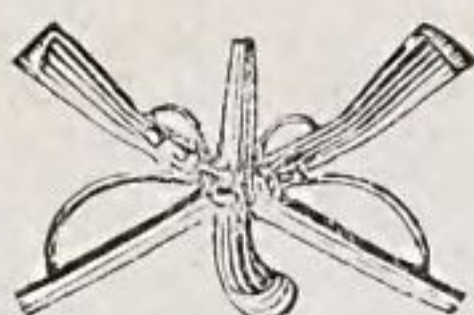

Լուեց : Ամպերը եկան ծածկեցին
Երկինքն , ու լուսինն աչքէս խլեցին •
Մնացի մինակ՝ հոգիս վրդոված ,
Չեռներս ծոցիս , գլուխս քարշ արած :

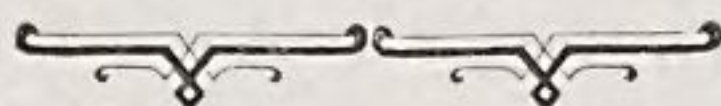
2 Եւ այնուհետեւ ամեն իրիկուն
Մնում եմ լուսնի խաղաղ ծագելուն •
Նորա տխրամած դէմքը նայելիս՝
Յիշում եմ դժբաղդ վիճակը ազգիս :

3 Ա՛խ, ցոլա՛ , փայլէ՛ , տխրադէմ Լուսին ,
Գուցէ քու փայլից փայլ տաս և Հային •
Պատմէ՛ շատերուն վարդանի մահը ,
Կամ՝ ին՛չպէս կորաւ Հայ ազգի դահը ,
Կամ ին՛չ վեհ սիրով սիրում էր վարդան
Մայրենի հողը—աշխարհն Հայաստան :

Ի ՇԱԽԱՐՇԱՆԱՅ ԴԱՇՏԻՆ ՎՐԷԺԲ

1

Բա՛մբ . . . որոտան բարձուստ
 բոմբիւնք յԱյրարատեան
 դաշն ի վայր ,
 Արի արանց արիւնքն յեռանդն
 Առատանան ի հրազայր ,
 Հրաւէր Հայրենեաց հռչակի 'նդհանուր ,
 Հոգիք Հայկազաց բորբոքին ի հուր .
 Որք երկնաւորի պսակին էք կարօտ ,
 Որք երկրաւորին փառաց երկնայորդ :

Հապ օ'ն , արի արանց մանկունք ,
 Հայրենավրէժքդ Հայկազունք .
 Հապ՝ օ'ն ի գէն գունդագունդ ,
 Յեռեալ ի գէն թունդ ի թունդ .
 Ի գէն ի վրէժ , օ'ն անդր յառ՛աջ ,
 Ի գէն ի վրէժ , մի՛ ձախ , մի՛ յաջ :

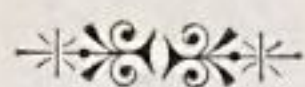
Օ'ն , անդր յառաջ ,
 Մի' ձախ , մի' յաջ ,
 Օ'ն , անդր յառաջ ,
 Յառաջ , յառաջ ,
 Հապ օ'ն , յառաջ :

2 Մամիկոնեան սաւառնեցաւ
 Դրօշուն յայերս գոգ ծալ ծալ ,
 Ի ճակատուց ի թշնամեաց՝
 Սա ոչ գիտաց յուրաստ կալ .
 Հեծեալ հրանժոյգ վեհին վահանայ ,
 Վրէժ կանչէ արեան կարմիր վարդանայ .
 Փռնչեալ բոցաշունչ դափր ի գարշապար ,
 Խազմամուտ վարդի յանժոյժ երիվար :
 Հապ օ'ն , արի արանց մանկունք Լն .

Հ . Ղ . Վ . ԱԼԻՇԱՆ

ՀՐԱԺԵՇՏ ԶԻՆՈՒՈՐԻՆ

1

Մեր հայրենեաց փափուկ հողեր
 Արեան գետակ են դարձուցեր .
 Եւ այն դաշտերն ազատութեան
 Թշնամեաց սուրք կը շողշողան :

- 2 Բռնաւորին սեւ թեւոց տակ
Քանի՛ դարեր հեծենք թշուա՛ռք •
Արիւն արցունք գիշերն ամեն
Հերիք իջան մեր աջերէն :
- 3 Քշաած աղէտքս ա՛լ կը բաւեն ,
Վրէժխնդրութեան հրաւէրք հնչեն •
Ալ չեմ կրնար շղթայից տակ
Գերի տեսնալ իմ քորք , եղբարք :
- 4 Այսօր ինծի թ՛ող օր մ՛ըլլայ
Յաղթանակի և կամ մահուան •
Գերի մնալէն քաղցր է ինձ , ո՛հ ,
Հանգչիլ փառօք նախնեացս ի հող :
- 5 Զի ո՞րն արդեօք իմ հայրերէն
Հանգիստ մահուամբ լուռ ննջած են •
Այլ պատերազմ և յաղթանակ
Միշտ թողուցին մեզ յիշատակ :
- 6 Բայց Աստուծմէ այս կը խնդրեմ
Որ օր մ՛ուրախ սրտով տեսնեմ
Ազատութեան յաղթանակով
Վերադարձն իմ՝ սուրբ հարցս քով :

* * *

ԿԸ ՔՆԱՆԱՅ

—o—

1

Ո՛վ դու զեփիւռ՝ ամրան հովիկ ,
Հայ աշխարհէն քաղցրահնչիկ ,
Անուշահոտ վարդ ծաղիկներ
Թեւերովդ այս կողմը բեր ,
Սփռէ՛ դալար մահճին վրայ
Ուր սիրուհիս կը քնանայ :

2 Սիրուն թռչունք ոստնաբնակ ,
Արտուտ , սարեկ , սիրուն սոխակ
Ձեր երգերէն մի՛ դադարիք ,
Նուագեցէ՛ք քաղցր ու մեղմիկ .
Թող ձեր ձայնը օրօր հընչէ
Սիրականիս որ կը ննջէ :

3 Օձապտոյտ վճիտ գետակ ,
Է՞ր դէպ ի ծով վազես արագ .
Հանդարտ քալէ , մի՛ կարկաչեր ,
Լուռ կաց պահ մը՝ մի խոխոջեր .
Ձէ՞ք քու մօտդ՝ մարդին վրայ
Սիրականս կը քնանայ . . . :

ՏԱՐՕՆՑԻՆ

ԵՐԳ ՄԵԾԻՆ ՎԱՐԴԱՆԱՅ

❖❖(o)❖❖

1

Հուր բարկութեան համայն Հայոց
Բորբոքեալ զերթ բոց ռարկաճայթ,
Եւ կայծականցս բիւր բիւրոց
Ձարթոյց ի մարտ սարս սառնապատ.
Ձի՞ վարանիմք արդ աստ, եղբարք,
Դատարկ ձեռամբ, դատարկ ձեռամբ.
Յ'Արաազ, Տղմուտ, օ'ն դռոյթ, ի դռոյթ
Թռչիմք սրանամք, սրանամք:

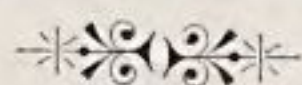
Հուր զէն ի ձեռին
Եւ վրէժ ահագին՝
Սպասեն և կան
Քաջք Արշակունեան.

Եւ յոր երկինք հանդիսատես՝
Ձաշխոյժ նախնեաց հեղու ի մեզ,
Հապ օ'ն, քաջք քաջաց,
Ընդ սասան կուրծս
Մխեսցո'ւք՝ մկունս
Ուժգին ի հարուած:

Ռ. ՍԷՏԵՓԺԵԱՆ

ՄԱՆԿՈՒԹԵԱՆ ՕՐԵՐ

1

Մանկութեան օրեր, երազի նման
Անցաք գնացիք, ալ չէք դառնալու .
Ո՛հ դուք երջանիկ, ո՛հ, անհոգ օրեր՝
Ընդունակ միայն ուրախացնելու :

2 Ձեզանից յետոյ եկաւ գիտութիւն
Իւր ծանր հայեացքով, աշխարհի վրայ
Ամեն բան ինկաւ մտածութեան տակ,
Բոպէ չը մնաց ազատ կամ ունայն :

3 Գիտակցութիւնը յաջորդեց սորան,
Ազգի վիճակը ծանրացաւ սրտիս .
Ապողոն տուեց ինձ իւր քնարը՝
Որպէս փարատիչ տրտում ցաւերիս :

4 Աւ՛աղ, այդ քնար իմ ձեռքում հնչեց
Նոյնպէս լալագին, նոյնպէս վշտահար՝
Ինչպէս իմ սիրտն էր, իմ զգացմունքը,
Ուրախացուցիչ չը գտայ մի լար :

5 Ես այն ժամանակ միայն զգացի
Որ այդ ցաւերից ազատուելու չ'եմ
Որչափ իմ ազգը կը մնայ ստրուկ
Օտարների ձեռք անխօս, տխրադէմ :

Մ . ՆԱԼԲԱՆԴԵԱՆԾ

ԽԱՉ , ՕԳՆԵԱ՝ ԻՆՉ

—o—

1

Օրօրանիս մօտը նստած
Մայրս անուշ երգելով ,
Ինձ շատ անգամ քուէն էր արած ,
Խաչանչան կնքելով :

2 «Աջն ու Խաչը քեզ պահապան»
Անթիւ անգամ կրկնել էր .
Խաչն իւր սիրոյն միշտ ապաստան
Ամէն ժամում կանչել էր :

3 Երբոր թռթով լեզուս բացաւ ,
Խաչի դասը աւանդեց .
«Խա՛չ , օգնեա՛ ինձ» կրկնի՛ր ասաց
Գթոտ սիրով պատուիրեց :

4 Երբոր փոքր ինչ ես մեծացայ ,
Մայրս տուաւ քերական .
«Խաչ օգնեա՛ ինձ» , կրկնի՛ր , ասաց ,
Խաչն է ուսման օգնական :

5 Զգացի որ , նա է բաժին
Ազատութիւն գոչողին .
Նա է կենաց անձուկ ուղին
Ճշմարտութիւն սիրողին :

- 6 Զգացի որ, ես էլ ունիմ
Իմ յատուկ խաչն աշխարհքում
Որ անտրտունջ պիտի տանեմ
Սիրով ամեն դիպուածքում :
- 7 Խաչ կայ մարդուն իր կրքերից,
Խաչ ամեն տեղ, ամեն ժամ.
Խաչ կայ անքուն ոսոխներից,
Դաւ, հալածանք յարածամ :
- 8 Խաչ կայ կենաց աղէտներից,
Խաչ բնական դիւրատար.
Խաչ կայ մատնիչ յուգաններից,
Խաչ դժուարին, ծանրատար :
- 9 Խաչ կայ անմիտ տգէտներից
Իմաստասէր հանճարին,
Խաչ կայ աշխարհ պաշտողներից
Աշխարհի հետ մրցողին :
- 10 Խաչ կայ խաւար յամառներից
Հոյս որոնող մտքերին.
Խաչ՝ բարբարոս իշխաններից
Գերութեան լուծ տանողին :
- 11 Խաչ կայ անշարժ, թոյլ վատերից
Յառաջադէմ ճգսողին.
Խաչ կայ մոլար կարծիքներից
Ճշմարտասէր դիւցազնին :

- 12 Խաչ կայ նենգժոտ խարդախներից
 Պարզ և ուղիղ սրտերին .
 Խաչ կայ սարուկ ոգիներից
 Պարտք , իրաւունք խնդրողին :
 Գ . ՄՈՒՐԱՏԵԱՆՑ

ԶԵՓԻՒՌ ՄԱՆԿԱՆՑ

—o—

1

Դու փափկաթե մանկիկ զեփեռ ,
 Աղբերց վրայէն լուսակարկաջ ,
 Անուշ հոտով ծաղկանց սփիւռ
 Ին'չպէս թռչիս ինձ ընդ առաջ .
 Ու խուսկ ու զով ընծայելով ,
 Զիս ողջունես հեզիկ շնչով :

- 2 Ո՛հ , կը սիրեմ զքեզ , հողմիկ ,
 Երբ կը փութաս ինձի գալու ,
 Ի պար , ի թռիչ , ի սոյլ մեղմիկ ,
 Այրած ճակատիս՝ ինձ այցելու .
 Ծաղիկ հոգւոյս քեզ զովացած ,
 Ծիւ ծիւ բացուի ի լոյս կենաց :

3 Սլացի՛ր , փափկիկ դու սուրհանդակ ,
 Լուր տուր հովտին ու ծործորին ,
 Ու անտառաց բարձրադիտակ ,
 Ուր երամօք սոխակք թռին .
 Թէ մտերիմն իւրեանց եկաւ ,
 Բիւր զմայլմանց յիշատակաւ :

4 Ո՛հ , կորսուած ի՛մ հաճոյքներ ,
 Հոս վերստին գտնեմ զձեզ ,
 Ծառոց շքով էք ծածկուէր ,
 Ու փրփուրով առուակին հեզ .
 Ահա կայսուէք ի յայս ծմակ ,
 Ի յայս թփուտ հովանոցակ :

5 Դու փափկաթե մանկիկ զեփիւռ ,
 Աղբերց վրայէն քաղցրակակաջ ,
 Անուշ հոտով ծաղկանց սփիւռ ,
 Թռի՛ր , թռի՛ր ինձ ընդ առաջ .
 Ու խունկ ու զով ընծայելով ,
 Իմ շուրջ պատէ հեզիկ շնչով :

Մ . ՊԵՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

ՈՒՐ ՀԱՅ՝ ԶԻՔ ՎԱՅ

❖❖❖❖

Մերկածք Հայոց ժամանակին ընդ անիւ
Փշրին տակաւ , մինչդեռ սիրոյ համբուրիւ
Ուխտեմք ի սէր եղբօր՝ զկեանս դնել գրաւ ,
Յ'ն , անդէր ի մէնջ այր ընկերին լարել դաւ .

Արացաւ ի մէնջ բաղդն անհամբոյր ,
Արդ նոր բաղդիս քաղցր է համբոյր .
Եղբայր զեղբայր գգուէ սիրով ,
Ճոխն աղքատին մատչի գթով :

Էանց դիչեր , արդ առաւօտ
Ի ցօղ ժպտի Մասեաց արօտ .
Եւ վառ ի վառ շողշողելով
Հոյսն արեգին ծփայ ի ծով :

Հապ'ա , մանկունք ,
Վեհ քաջազունք ,
Ի գլուխ պսակ
Ի յաղթանակ ,
Առեալ նուանդս
Արագս , արագս ,
Յ'ն , փութասցունք ,
Յ'ն , երգեսցունք .

Սէր և գութ
Մեր պսակ ,

Առ մեր բաղդ

Հրաւիրակ ,

Ցնծասցեն

Որք լսեն

Թէ՛ ուր Հայ ,

Զիք անդ վայ :

Ե . ՄԵԼԻՔԵԱՆ

ՍՈՒՔ ԶՈՒՂԱՅԵՑԻՑԻՈՑ

❖❖❖❖

1

Միս'ոս քեզ Հայոց խեղճիկ ժողովուրդ ,
Ցիր ու ցան ելաք անմեղ , անխորհուրդ .
Գերի գնումն աք դէպ ի Խորասան .
Քաղցած ու ծարաւ , տկլոր , թշուառական :

2

Խարիւր ու խաղար ցաւի դիմացաք ,
Զեր քաղցրիկ երկրէն ոտք դուրս չի դրաք .
Խիմի ձեր խօր , մօր գերեզման թողաք ,
Տներն ու ժամերն ուրիշի տուաք :

3

Էս սիրուն դաշտեր , մեծ մեծ քաղաքներ ,
Քաղցրիկ ջրերն ու ձեր շէն շէն գեղեր
Ու՞մն աք թողման դուք որ գնում աք .
Հապէ՞ս կու լինի որ մոռանում աք :

ՔԱԶԱԿՈՐՈՎՆ ՄՈՒՇԵՂ

Վախճանում ամ էնպէս մտքերնուցդ ընկնի .
 Ինչքան որ ողջ աք մտքերնուդ չ'ընկնի .
 Պարի ձեր որդօց , թոռանց պատմեցէք
 էսպէս Խայրենիք քանդած թողուցիք :

Աչքս կուրանար , չլիքս կոտորուէր ,
 Խեղ՛ճ Հայաստան , քեզ էսպէս չը տեսնէր .
 Թէ մեռանէի ինձ երանի էր ,
 Քան թէ կենդանի աչքս բաց տեսնէր :

Ս . ՎԱՐԴԱՊԵՏ ԶՈՒՂԱՅԵՑԻ

ԱՐՏՈՒՏՆ ՀԱՅՈՑ

Մրտուտիկ' , հայ թռչնիկ ,
 Քաղցրաճայն , երգեցիկ ,
 Կը խնդրեմ ինձ պատմես
 Քո կեանքի խոր գաղտնիք :

Քո փետուր գորշագոյն
 Է նման մեր հողուն .
 Բարձր ծառն ու կախ ժայռ
 Չես ընտրեր բունիդ վայր :

Հովտաց և դաշտերու ,
 Խիտ բուսած խոտերու
 Մէջ քո բուն կը դնես ,
 Զագերդ մեծցունես :

4 Դուն և քո խեղճ ձագեր
 Ձեր սնունդ , ջուր և կեր
 Վար՝ երկրէն կը ժողուէք ,
 Կեանք ապրուստ կը ճարէք :

5 Երբ կամիս երգ երգել
 Բարձրանաս վեր՝ յ'եթեր ,
 Հոն՝ բարձրերն բարձրաձայն .
 Կը ճվաս քաղցրաձայն :

6 Բայց երբոր վար կ'իջնաս ,
 Յանկարծ մունջ կը դառնաս .
 Ինչ տխուր յիշատակ ,
 Լուռ կանէ զիմ թռչնակ :

7 —Արտուտիկ՝ խեղճ թռչնիկ
 Ձունի մութ , խոր գաղտնիք .
 Կը հագուի գորշագոյն՝
 Ձերեւի թշնամւոյն :

8 Գիշատիչ թռչուններ ,
 Փոթորիկ , ժանտ ձեռքեր
 Երբ զիմ բոյն վեր տեսնեն ,
 Վար կ'առնեն , կը փշրեն :

- 9 Բայց մամուռ ու խիտ բոյս՝
Ապաստան եղկելոյս ,
Ձու ու ձագ անվտանգ
Կը պահեն շարունակ :
- 10 Ձուր , վարդ , կեր , թարմ արտեր
Ձեմ գտներ օդն ի վեր ,
Բայց երկիրն աննման
Մեր՝ քանդ է գերեզման :
- 11 Հոն ուր Հայք չարչարուին ,
Արտուտներ երգ չ'ունին .
Մեր պաշտած Հայաստան
Փոխուեր է տանջարան :
- 12 Վեր՝ արփին զուարթուն
Կ'արձակէ իմ լեզուն ,
Որ երգեմ անդադար
Վշտալոյս մխիթար :

ՏԱՐՕՆՅԻՆ

ԳԵՐԵԶՄԱՆ ՊԱՆԴԽՏԻՆ

❖❖❖❖

Ա

1

Գարնան առտու մ'էր մեղրակաթ երբ փչեց
 ❖❖ Հովիկն անուշ, սոխակին հետ զիս քչեց
 Ի լուր թռչնոց դայլայլիկին, երգերու,
 Ի տես բնութեան, ծաղիկներու, վարդերու :

2

Խումբեր տեսայ ճամբուս վրայ տխրագին՝
 Փունջեր առած՝ թարմ ծաղիկներ կ'երթային
 Սիրեցելոց գերեզմանին յ'ուխտ, ի տես .
 Այդ խմբերուն ընկերացայ նաեւ ես :

3

Մեռեալներու սուրբ քաղքին մէջ անխտիր
 Դալարներով շրջապատեալ ցան ու ցիր
 Գերեզմաններ տեսայ անշուք, փառաւոր,
 Հարուստներու, աղքատներու բիւրաւոր :

4

Հոն այցելուն իւր սիրելւոյն գերազման
 Երթար, և հոն վարդեր դնէր ցիր ու ցան,
 Ծունգի կուգար, հոն կը թողուր և մի փունջ,
 Արցունք, աղօթք՝ հառաչանքներ և մրմունջ :

5

Տեսայ եւ հոն աչաց անտես մի տապան՝
 Մի անտերունչ, լքեալ անտէր գերեզման,

Երբ մօտեցայ ես այն շիրմին՝ ականոր ,
Արձանագիրս այս կարդացի անսովոր .

« Հոս կը ննջէ մի խեղճ պանդուխտ
Որ կեանքին մէջ չ' ունեցաւ »

« Օր մը հանգիստ , բոպէ մ' ուրախ ,
Այլ միշտ հոգեր , վիշտ ու ցաւ . »

« Գուցէ իւր նինջ այս հողի տակ
Կրնայ լինիլ անխռով , »

« Եթէ անցորդք հաճին դնել
Վարդ մ' այս ցամաքած շիրմին քով : »

Բ

6

Այլ ոք չ' եկաւ ուշ դնել այդ տողերուն ,
Ոչ ոք տուաւ այդ տապանի հողերուն ,
Ի յիշատակ փունջ մը ծաղիկ կամ մի վարդ
Հէգ պանդխտի գերեզմանին առ ի զարդ :

7

Չէ' , ոք չ' եկաւ արեւակէզ այդ շիրմին
Կաթիլ մ' արցունք գէթ նուիրել նժդեհին .
Երկնից աչքերն երբեմն զրկեն արտասուք
Պանդուխտներու ցամաք շիրմին սեւասուգ :

8

Արձանացեալ հոն կանգնեցայ ականոր ,
Եւ հառաչներ դուրս ժայթքեցին սրտէս խոր ,
Պանդխտներու զի ցամաքեալ իսկ ոսկերք
Ողբացող մ' ալ չ' ունին եղեր , ո'չ երբէք :

Ես չ'ունէի հետս փուռներ ու ծաղիկ ,
 Որ այդ անտէր շիրմին տայի՝ մուռջ լռիկ .
 Իմ արտասուաց կաթիլներն ալ էին քէչ
 Թրջել հէգի գերեզմանին կափարիչ :

Սև խորհուրդներ զիս պատեցին , և լացի ,
 Զի ես ալ հսն պանդուխտ մ'էի դրսեցի .
 Մօտենալով մէյ մ'ալ շիրմին այդ անոք ,
 Վերընթերցայ արձանադիրն անձկանօք .

« Հոս կը ննջէ մի խեղճ պանդուխտ
 Որ կեանքին մէջ չ'ուներցաւ »

« Յի մը հանգիստ , բոպէ մ'ուրախ ,
 Այլ միշտ հոգեր , վիշտ ու ցաւ . »

« Գուցէ իր նինջ այս հողի տակ
 Կրնայ լինիլ անխռով , »

« Եթէ անցորդք հաճին դնել
 Փուռջ մ'այս ցամաքած շիրմին քով : »

Բայց պահ մը վերջ մանկիկ մ'եկաւ սիրանոյշ ,
 Վարդ ու ծաղիկ՝ փնջեր բերած , զոր քնքոյշ
 Իր ձեռքերով հէգ պանդխտի տապանին
 Դրաւ , և հոն ծուռգի եկաւ առանձին :

12

Ծռեց գլուխն իւր հերարձակ, ոսկեգոյն
Մազերն այսից վրայ ինկան վարդագոյն .
Ճակատն առաւ ձեռքերուն մէջ՝ աղօթեց,
Խեղճ նժդեհի շիրմին վրայ արտասուեց :

13

Արտասուքներ իր աչքերէն սև, դիւթիչ
Թափթփեցան, զայդ թրջեցին կափարիչ
Գերեզմանին որոյ ներքև կար փակեալ
Հօր սիրելոյն իւր ոսկորներ ցամաքեալ :

14

Տէ՛ր, կոչեցի, հէգ պանդխտին այս դստեր,
Խնդրեմ լսէ այս սրտաբուղիս աղօթքներ,
Մ'ընէ՛ր անտես աչացն արցունք մանկական
Որ կը թափի զերթ մարգրիտ պատուական :

15

Ըսի եթէ ես ալ այսպէս խեղճ, օտար
Մեռնիմ հեռի Հայրենիքէս՝ տար յաշխարհ,
Թող բարեկամք՝ իմ յիշատակ յարգողներ
Իմ ալ շիրմիս վրայ գրեն այս տողեր .

Թէ «Հոս ննջէ պանդուխտ մի Հայ
Որ կեանքին մէջ չ'ունեցաւ»

«Օր մը հանդիստ, բոպէ մ'ուրախ,

«Այլ միշտ հոգեր, վիշտ ու ցաւ .»

«Սակայն իր նինջ այս հողին տակ
 Կրնայ լինիլ անխռով,»
 «Եթէ անցորդք հաճին թողուլ
 Վարդ մ'այս անտէր շիրմին քով:»

Հ. ԷԿԻՆԵԱՆ

ՏԵՍԻԼ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

—o—

1

★
 { Թէ իմ Հայրենեաց քնար սգաւոր
 ★ Հեծէ տխրագին՝ իմ հոգիս է այն .
 Թէ նորա բեկբեկ թելեր վշտաւոր
 Խօսի ողբաճայն՝ իմ սրտիկս է այն :

2 Թէ հայ մուսային սրտառուչ նուագ
 Դեռ կ'եղերերգէ՝ հառաչանքս է այն .
 Թէ Հայաստանիս սև բաղդին հագագ
 Հայ աղեկաւոր՝ հեծեծանքս է այն :

3 Թէ իմս Հայրենեաց կիսամեռիկ շունչ
 Դեռ լսուի տխուր՝ իմ ողբերս է այն .
 Թէ լռիկ մընջիկ հեծէ անշշունջ ,
 Ո՛հ, անկարեկիր իմ լալիքս է այն :

4 Եւ Հայկայ փառաց յօժար ողբերգուն՝
Հարազատ լացողն՝ իմ ձայնիկս է այն .
Չորս հազար տարւա պարծանաց դարու
Արձագանք տուողն՝ աղաղակս է այն :

5 Եւ Հայաստանիս ցաւերուն հատոր
Ահա այս մաշած իմ կուրծքս է այն .
Սե սե թերթերուն էջ սրտակոտոր
Արտասուօք գրուած՝ իմ աղիքս է այն :

Ս . Հ . ՖԷԼԵԿԵԱՆ

ՀԱՅԻ ԳԱՆԳԱՏԸ

Մ եզի մոռցաւ Հայոց ազգը ,
Զի լսիր մեր տառապանքը ,
Տեսնել չ'ուզէ մեր տանջանքը .
Ապա որի՞ն մենք գանգաւինք :

2 Աստու՛ած , սրտով որ բարի ես ,
Մենք վար, Դուն վեր -չատ հեռի ես ,
Այժմ ալ խոշոր գործերի ես .
Ապա որի՞ն մենք գանգաւինք :

- 3 Յոյնը մեզի ասլը կատէ ,
 Նէմցէն մեզնէ կրօնքով զատ է ,
 Ֆրանկի բանը , կասեն , վատ է .
 Ապա որի՞ն մենք գանգատինք :
- 4 Թուրքին միտքը դէպի Պալքան ,
 Իսպառ մոռցաւ նա Հայաստան ,
 Նրան պէտք է լոկ մեր փարան .
 Ապա որի՞ն մենք գանգատինք :
- 5 Մեր տեղը քաջ կտրիճներ կայ ,
 Պէտք որ եղաւ՝ ստակ ալ կուգայ ,
 Մինակ՝ ճամբայ ցուցնող չիկայ .
 Ապա որի՞ն մենք գանգատինք :
- 6 Հայի դաշտե՛ր , արե՛ան դաշտեր ,
 Շատ կուլ տուիք Հայի քաջեր ,
 Թէ որ ձեզնէ մէկը ելլէր ,
 Մեր գանգատին վերջ կը դնէր :

ԳԱՄԱՌ—ԲԱԹԻՊԱ

ԱԻԵՏԱԲԵՐՆ ԱՌ ՄԱՅՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

❖❖○○○○❖❖

1

Մաշկ կողեր, թողէք զիս
 Ձայն մը լսուի փրկարար,
 Ձեռք մի քակէ իմ պատանք:
 — Ելի՛ր, մայրիկ, բաւ նիրհես,
 Յարութեան դար է այս դար:

2 — Պատանեակ մ' է այս առոյգ,
 Վարդանի դէմք է իւր դէմք,
 Գորով ցայտէ աչերէն:
 — Ես վստիւորէն թռչիմ հոս.
 Ելի՛ր, մայրիկ, բաւ նիրհես:

3 — Մի ձեռքին մէջ կայ օրէնք,
 Ճակատին գրուած Հայրենիք,
 Իւր քայլերուն հետքն է լոյս:
 — Շղթաներդ թո՛ղ մէկդի,
 Ելի՛ր, մայրիկ, բաւ նիրհես:

4 — Ելնեմ ապա պարեմ զուարթ,
 Բերէ՛ք զարդերս պճնուիմ.
 Ոսկի զարդերս բերէք ինձ.
 Անոնք աւերց տակ կորան,
 Յուսոյ վարդ մը բաւ է ինձ:
 ՄԵՆԻԿ ԷԼՄԱՍԵԱՆ

ԱՌ ՄԱՆԿՏԻՆ ԳՈՂԹԱՆ

❖❖o❖❖

1

Գողթան մանկտի, ահա ձեզ
Շքեղ փառաց ասպարէզ.
Օ'ն փութացէք, խումբ կազմեցէք,
Պսակ անթառամ մնայ ձեզ:

2 Գիտէ՞ք ոյք են ձեր նախնիք.
— Բանաստեղծից էք որդիք,
Ոքր քնարով, ոսկէ լարով
Հայրենիքին փառք բերին:

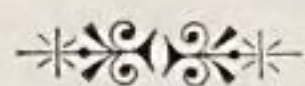
3 Դուք ամենից էք զրկված,
Փառքեր ունիք, բայց կորած.
Հայ եղբայրներ, ենք մերկ, քաղցած,
Եւ Հայրենիքն՝ աւերած:

4 Գիտէ՞ք զփառս ձեր նախնեաց՝
Թագաւորաց, իշխանաց,
Որք նիզակօք, սուր սուսերօք
Հայաստանին փառք բերին:

* * *

ԽՈՍՏՈՒՄՆ

1

Մինչև մահուան անյիշատակ իշխրիմ ,
 Մնամ քո սիրոյդ միշտ հաւատարիմ .
 Կրնայ ըլլալ որ դուն, աւա՛ղ, մոռնաս զիս ,
 Բայց ես հաստատ եմ միշդ իմ խոստմունքիս :

2

Ո՛վ իմ հրեշտակ յոյս իմ միայն նազելի ,
 Քեզի կեանք ու բաղդ բոլորըն ալ տուի .
 Իմ մանկութեան տիոց դու սէր նախնծայ ,
 Սիրտդ գերել միշտ ես փափաքեցայ :

3

Սակայն ափս՛ոս երջանկութիւն այն փափուկ
 Մահուան ծանր ձեռքով ըլլայ վաղանցուկ ,
 Այս է վճիռ զոր գրեց ճակտին մեր երկինք ,
 Պէտք է իրարմէ անդարձ բաժնուինք :

4

Սակայն իմ սիրտ քուկին սրտէդ անբաժան
 Քեզմէ չի զատուի մինչ ի գերեզման .
 Սիրոյս յետին բաղձանք՝ յետին նշանակ
 Քու քովդ է հանգչիլ՝ մահուան քարին տակ :

5

Սոխակն երգել իւր դայլայլիկ գիշերին ,
 Նստի ի վերայ մեր ցուրտ տապանին ,
 Մինչ երկուքնիս մեք ի տեղւոյն այն դադար ,
 Մահուան գրկաց մէջ կը ննջենք անդադար :

6

Վկայ ըլլան աստեղք երկնից կամարաց ,
 Զքեզ յաւիտեան սիրեմ անմոռաց .
 Զը դադրիմ պիտի երբէք ըսել քեզ ,
 «Ես քուկդ եմ յաւերժ սիրով բոցակէզ» :

7

Ա՛խ , ի՞նչ ընեմ , ըսէ՛ , սրտիս իմ հատոր .
 Արի՞ւնս կ'ուզես , թող վազէ բոլոր .
 Բայց անով ալ գոհ չըլլաս , ո'վ անգուլթ ,
 Իմ կեանքս ալ զոհ կուտամ քու սիրոյդ :

8

Պիտի սիրես զիս յետ մահուան՝ գիտեմ ես ,
 Բայց անօգուտ տեղ արտասունքներ թափե ս
 Շիրմիս վրայ , անմխիթար ողբալով՝
 Այն սիրելիդ որ կորուսեր չուտով :

Մ . ՊԵՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

ՄԱՂԹԱՆԺ ՎԱՍՆ ՀԱՅՐԵՆԵԱՑ

❖❖❖

1

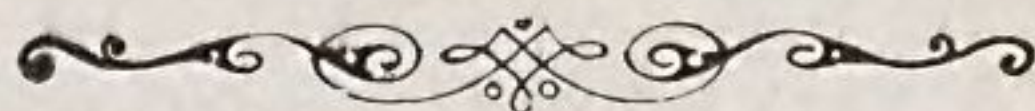
Տէ՛ր , կեցո՛ւ զՀայաստան ,
 Լո՛ւր զորդւոցն առ քեզ աղերս .
 Տէ՛ր , կեցո՛ւ զՀայաստան ,
 Յարո՛ւ զնա նոր յիւրն աւերս :
 Յե՞րբ , Աստուած հզօր , Աստուած Գրիգորի ,
 Աստուած զոր կարգամք ի խորոց սրաի ,
 Թողուցուս զի զմեր հայրենիս թշուառ՝
 Սուր , հեռ և հերձուածք առնուցուն յաւար :

2

Տէ՛ր , կեցո՛ւ զՀայաստան ,
 Լո՛ւր զորդւոցն առ քեզ աղերս .
 Տէ՛ր , կեցո՛ւ զՀայաստան ,
 Յարո՛ւ զնա նոր յիւրն աւերս :
 Տե՛ս , օտարք անգութ այպն զմեօք առնեն ,
 Եւ զսրբութեամբք մեր թշնամանեն .
 Բայց մեք ե՞րբ ի քոյդ հովացաք ի սէր ,
 Ո՞չ և ի մահու զքեզ պաշտեմք ի ստուեր :

ԽՈՐԽՈՐՈՒՆԻՆ

Խ . Ե . Ն .

ՀԱՅԻՆ ԹՇՈՒԱՌՈՒԹԻՒՆԸ

❖❖○○○❖❖

1

- Ըմ հայրենիք թշուառ երկիր ,
 Քու հողն ու ջուր ինձ սիրուն .
 Լոյսդ , բոյսդ , օդդ ընտիր ,
 Բայց կեանք չեն տար Հայերուն :
- 2 Հայ երկրագործ միշտ կ'աշխատի ,
 Օտարին է իր վաստակ .
 Հայն սովամահ կը կորսուի ,
 Զի կայ իրեն յոյս փրկանք :
- 3 Հայի հագուստ թէ նոր լինի ,
 Կը կողոպտէ զայն օտար .
 Նա մերկ , բոկոտն թող պտըտի ,
 Ո՞վ է իրեն հոգատար :
- 4 Բռնի կ'առնէ օտարն Հայոց
 Օրիորդներն ու տիկին ,
 Մեզ կը լափեն կրակ ու բոց՝
 Մեր տուն , զաւակ , այր ու կին :
- 5 Հայի արեամբ ներկուեցաւ
 Հայաստանի լեռ ու ձոր ,
 Հային՝ երկինք վերէն տեսաւ ,
 Բայց լուռ կեցաւ անսովոր :

ՆԵՐՍԵՅ ԿԱՄՍԱՐԱԿԱՆ

- 6 Ազգեր տեսան Հայի վիճակ ,
 Ձի գթացին իւր վրայ .
 Մեր լսեցին ողբ , աղաղակ ,
 Ըսին գերի թող մնայ :
- 7 Աստուած , միթէ դո՛ւ ալ չ'ունիս
 Գութ մեր թշուառ սերնդին ,
 Հայ արիւնէն շա՞տ կ'ախորժիս ,
 Կ'ուզես իսպառ կորնչի՞ն :
- 8 Թէպէտ Հայի մեղքը շատ է ,
 Շատ է նաև իւր տանջանք .
 Շուտով ելիր Հայն ազատէ' ,
 Գործ մը գործէ ընդունակ :

ՏԱՐՕՆՑԻՆ

ՆՈՒԷՐ ԱՌ ՀԱՅԿՈՒՀԻ

❖❖❖❖❖

1

Գարնանայինն երբ արեւ
 Այրարատայ տայ բարեւ ,
 Ո՞այդ սիրուն քաղցր էակ
 Իբր արմաւոյ բարունակ .
 Դէմքն ըսպիտակ լուսնաման
 Վարդից կարմրով ցոլանան .

Աստեղք աչաց սեւորակ
 Աղեղնաձև բոլորակ,
 Եւ ոլորուտ վարսից ծոպք
 Սեաւ մետաքսեայ են խոպոպք •
 Իսկ երբ փափկիկ մատերով
 Յասմիկ կակաչ ծաղկերով
 Պսակ ի գլուխ իւր դընէ
 Եւ սիւք զճակատն համբուրէ •

Ո՞ սա, ծաղկա՞նց Թագուհի
 Կամ սիրո՞յ աստուածուհի,
 Ո՛չ • սա Հայոց Օրիորդ
 Սա գեղեցիկն Հայկուհի •
 Ով որ զանի չէ տեսեր
 Նա սէրն ինչ է չէ գիտցեր
 Նա Շնորհքն ինչ է չէ ճանչցեր :

2 Յամարայնի երբ արեգ
 Ի միջօրեայն գայ հրաշէկ,
 Ո՞ այդ սիրուն վեհն էակ
 Այտքն ի տապոյ կարմրորակ,
 Աստեղք աչաց զոյգ են հրատ,
 Սուսեր ընդ մէջ պողովատ •
 Տե՛ս, դրօշ ի ձեռն վէտ ի վէտ
 Դիմէ 'նդ առաջ քաջք ըզհետ
 Հոն՝ ուր փառաց հունձք հասուն
 Տաս պարսիկք մի հայկազուն •

Իսկ երբ յաղթող իւր աջով
Բարձրացնէ լի փառքով,
Մատամբ ցուցեալ զյաղթանակ,
Քաջաց թագ՝ դափնի պսակ .

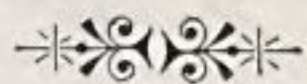
Ո՞սա, Մասեա՞ց Դիցունհի
Կամ ռազմի՞ց աստուածունհի,
Ո՛չ . սա Հայոց Օրիորդ
Սա վեհազունն Հայկունհի .

Ով որ զանի չէ տեսեր
Նա Սէրն ինչ է չէ գիտցեր
Նա Փառքն ինչ է չէ ճանչցեր :

Յ . ՈՍԿԱՆ

ԱՌ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

1

Հայաստա՛ն երկիր դրախտավայր,
Դու մարդկայնոյ ցեղիս որրան,
Դու և բնիկ իմ հայրենիք,
Հայաստան, Հայաստան, Հայաստան :

Ի վեհ անունդ սիրտ իմ, ո՛հ, յոյժ
Ոգևորի ինոր խրախոյս .

Եւ անձկայրեաց ի քեզ յուսամ,

Ի քեզ, ի քեզ յոյս իմ միայն,

Հայաստան, Հայաստան, Հայաստան :

- 2 Հայաստան անուն փարելի ,
 Ի քեզ հանգիստ Նոյեան տապան
 Եղիտ և քեւ ապրեցաւ Նոյ ,
 Հայաստան , Հայաստան , Հայաստան .
 Գետք քառառաջք աղենաշուղիս ,
 Զհողըդ բարի առնեն յուռթի .
 Քեւ ապրիմ ես , քեւ միշտ ցընծամ ,
 Քեւ , քեւ պանծամ փառք իմ միայն ,
 Հայաստան , Հայաստան , Հայաստան :
- 3 Հայաստան ծնող դիւցազանց ,
 Եւ հրաշալեաց հանդիսարան .
 Քո զեփիւռին քաղցր է շնչիւն ,
 Հայաստան , Հայաստան , Հայաստան ,
 Զոր շնչեցին և զօրացան
 Հայկ , Արմենակ , Արամ , Տիգրան ,
 Տրդատ , Սմբատ , Վարդան , Վահան .
 Ըզքեզ յիշեմ , ըզքեզ սիրեմ ,
 Ըզքեզ , ըզքեզ սէր իմ միայն ,
 Հայաստան , Հայաստան , Հայաստան :

Յ . Մ . ՎԱՆԱՆԴԵՑԻ

ԳԻՇԵՐ

1

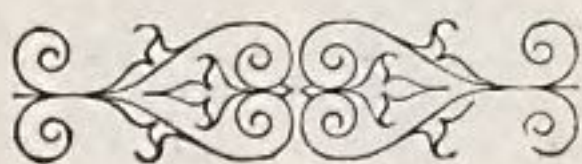

Սիրո՛ւն պատկեր : Պարզ գիշեր մ'էր ,
Եւ օգեղէն ովկիանում
Փայլում էին անթիւ աստղեր ,
Եւ ուրախ էր սիրտս զարկում :

2 Ամբրոսական ծաղիկներ վառ
Անուշուժիւն էին բուրում ,
Եւ երկնքի ցօղ կենարար՝
Բնուժիւնն էր զովացնում :

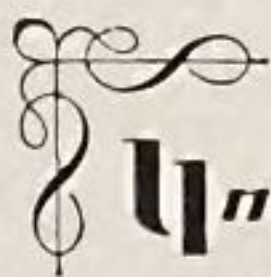
3 Ես անխռով երգումէի ,
Իմ երգս սուրբ ու մաքուր էր .
Ազատութի՛ւն էի երգում ,
Հայրենիքի պարծանք ու սէր :

Ս . ՇԱՀԱԶԻԶԵԱՆՑ

ՇՈՒՇԱՆՆ ՇԱԻԱՐՇԱՆԱՅ

1

Սուսանք Հայոց նոր շուշան
Տեսէ՛ք ի դաշտ Շաւարշան .
Պայծառ պատկեր կուսանաց ,
Հայոց պսակ պարծանաց .

Ճակատն ի քօղ խորոտիկ
 Ցանած ի հով խոպոպիկ ,
 Տատրակ տոտամբ մանրաքայլ
 Ման գայ ի դաշտ ցօղափայլ ,
 Մեղր կաթէ շրթներուն ,
 Փայլկտան աչքըն սիրուն .
 Կուսանք Հայոց , նոր շուշան
 Տեսէ՛ք ի դաշտ Շաւարշան :

2 Հիւսիսային մեր աստղիկ
 Հայաստանեայց գեղեցիկ
 Արեւանման հայելի
 Արքայ դըստրիկ նազելի
 Սիրասընունդըն Սանդուխտ
 Որում արեւելքն ու մուտ
 Փափաքէին սրտմաշուկ՝
 Հա՛րսն է եղեր շնորհաշուք .
 Կուսանք Հայոց , նոր շուշան
 Տեսէ՛ք ի դաշտ Շաւարշան :

Հ . Ղ . Վ . ԱԼԻՇԱՆ

ՎԻՐԱԽՈՐ ԶԻՆՈՒՈՐԻՆ ԵՐԳԸ

❖❖○○○○❖❖

1

Մ'ռ քնարդ , ո'վ սիրուհիս ,
Անկողնոյս քով ե'կ նստէ ,
Դու մխիթար այրած սրտիս ,
Ածէ' մեղմիւ ու երգէ .
Իմ ցաւերս բաղմաթիւ են ,
Իմ վերքերս՝ անհամար ,
Մահու քրտինք զիս պատեր են ,
Ալ յոյս չի կայ ինձ համար :

2 Զարհուրելի վիրաբոյժին

Գործիները արդարեւ՝
Սիրտս ծակող վերքի խորերն՝
Պիտ' գան փնտռել ի դերեւ
Մահու կապարն որ ստացայ
Կռուին ատեն անվեհեր ,
Որ մեզի դէմ թուրք մղեցին
Յանկարծակի այս գիշեր :

3 Նայիմ մէյ մը աչքերուդ մէջ .

Ինէ ի զուր մի' ջանար
Արցունքներդ գաղտնի պահել ,
Որք կը թափին ինձ համար :

Հեկեկանքդ ես կը լսեմ ,

Մի' լար գաղտնի, ին'չ օգուտ .

Մահն եկած է զմեզ բաժնել ,

Իմ վաղահաս մահն անգուլթ :

4 Իմ խիղճ սակայն զիս չի նեղեր ,

Կատարած եմ իմ պարտիք

Դէպ պաշտելիս իմ սիրական ,

Իմ քարուքանդ Հայրենիք .

Դու ալ սրբէ արցունքներդ ,

Զի այս անցուկ կեանքէ վերջ

Պիտի գրկեմ զքեզ նորէն

Ամպերէ վեր՝ երկնից մէջ :

5 Ի' եկ , սիրական , նստէ' քովս ,

Վիրաբոյժին թող մի' տար

Փորձել սրտիս խոր վէրքի մէջ

Գտնել գնատակն ու կապար ,

Զի այդ խորոց մէջ ես միայն

Պահպանած եմ քո պատկեր ,

Զոր չեմ ներեր որ անպատկառ

Մարդոց յուզեն զուր ջանքեր :

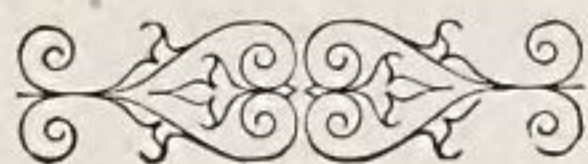
6 Սա քնարդ ու , մի' կենար ,

Անկողնոյս քով ե'կ նստէ ,

Դու մխիթար այրած սրտիս ,

Ածէ' մեղմիւ ու երգէ :

Իմ ցաւերս բազմաթիւ են ,
 Իմ վերքերս անհամար .
 Քաղցր ձայնդ միայն կրնայ
 Զայնս մեղմել ինձ համար :
 Հ . ԷԿԻՆԵԱՆ

ՎԵՐՋԻՆ ՎԱՐԴ

1

- Վ**երջին վարդ , վերջին վարդ ,
 Սիրականիս վերջին զարդ :
 Նա քեզ հանեց իր կրծից ,
 Ինձ պարգևեց , վերջին վարդ :
- 2 Մանկութեան ոսկի ժամերն
 Անցել են անդառնալի ,
 Կորած սիրոյս յիշատակ
 Դու ես միայն , վերջին վարդ :
- 3 Գարնան օրերն անցել են ,
 Տօթ ամառն է ինձ էրում ,
 Միշտ սպասում եմ քու տեսքին
 Դու ամառուայ վերջին վարդ :
- 4 Երջանիկ կեանքիս օրերը
 Ցաւ են դառել առաջիս ,

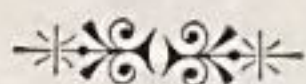
Ուրիշ օրեր , ուրիշ կեանք
Միտքս բերիր , վերջին վարդ :

5 Շատ չի տեւել՝ կը բացուի
Առաջիս սեւ գերազման ,
Էս աշխարհից միայն քեզ
Հետս կ'առնուիմ , վերջին վարդ :

Ք . Տ . — Պ . ՊԱՏԿԱՆԵԱՆ .

ՄԱՆԻՇԱԿ

1

Ո՛վ մանիշակ , մանիշակ ,
Ինչո՞ւ այդպէս գլխիկոր
Հայիս հողին սգաւոր...
Ինչի՞ է այդ նշանակ :

2 Միթէ դու կոյս մը տեսար ,
Որուն աչաց քով կապուտ՝
Զքեզ գտար այնչափ մուրթ ,
Որ կը սգաս սեահար :

3 Եթէ դու ալ վարդին պէս
Ունենայիր դոյզն բոսոր ,
Կը շիկնէիր , ինչպէս որ
Շիկնեցաւ այդ վարդը վէս ,

- 4 Երբ տեսաւ օր մը նէրա
Վարդերն անբիծ այտերուն :
Շուշանին պէս դալկութիւն
Եթէ ըլլար քու վրայ ,
- 5 Դժգունէիր որպէս նա ,
Ինչպէս որ օր մը շուշան
Դժգունեցաւ աննշան ,
Տեսաւ ձեռներն երբ նէրա :
- 6 Եւ դեռ ըսե՞մ . . . օր մ'երկին
Ամպոտեցաւ . . . է՞ր արդեօք . . .
Երբ որ կ'ընէր նէ աղօթք՝
Վեր յառած աչքն ու հոգին :

Պ . ԴՈՒՐԵԱՆ

ՆԿԱՐԻՉ

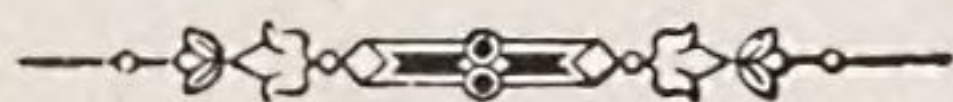
—

1

Մենապիշ , անձայն խորհուրդ ճակատիդ ,
Պատանի ո՞ւր ես , մտքով մոլորած .
Ներկ ու վրձիններ ցիր ցան առաջիդ ,
Վշեայ կտաւը՝ քու հանդէպ փռած :

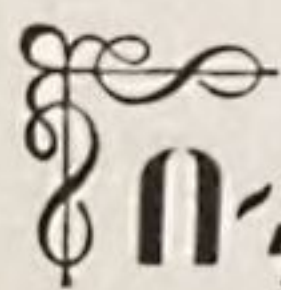
- 2 Շուռ տո՛ւր աչերդ , նայէ՛ դէս ու դէն ,
Տե՛ս , քեզ ծաղրում է անմիտ ամբոխը ,
Զարթի՛ր, սիրելի , այդ անուշ քնէն ,
Գոնէ միանգամ հանէ՛ քու ոխը :
- 3 Բայց դու ներում ես նոցա վեհ հոգւով ,
Խուլ ես աշխարհի ունայն շշուկին . . .
Յանկարծ աչերդ փայլեց սուրբ շնորհքով
Հսկայի սիրտըդ թընդաց խիստ ուժգին :
- 4 Առիր վըրձինը , թաց արիր ներկով ,
Շունչ տուիր անշունչ կոպիտ կըտաւին ,
Երկնից խորհուրդը մեկնեցաւ քեզմով ,
Քեզ անկարելին անյայտ է բնաւին :
- 5 Ապշեց ամբոխը , վազեց , հառաջեց
Քու կենդանագիր պատկերի դիմաց ,
Ծընկաչոք զմուռս ու հալուէ խնկեց ,
Գոչեց մեծաձայն՝ « Դա է իմ Աստուած » :

ՎՏԱԿ

—

1

Ո՛վ վտակ , վտակ ,
Մի այդպէս փռւթով
Ընթանար ի ծով .
Կաց ի քոյդ յատակ :

- 2 Այդ վճիտ ալիքդ
Ձերկիր ոռոգեն ,
Քեզ ահարկու չեն
Վէմք ու խորափիքդ :
- 3 Այդ քոյին վիժակ
Մերձ յաղբերակունս՝
Յունկն ամենեցուն
Քաղցր է լ'ախորժակ :
- 4 Ո՛վ վտակ , վտակ ,
Մի՛ այդպէս փութով
Ընթանար ի ծով ,
Կա՛ց ի քոյդ յատակ :
- 5 Թէ գետք ուղիսաջուր
Ձքեզ ի ծոց առնուն ,
Կապտեն և զանուն
Եւ զփայլ երկնատուր :
- 6 Ի բանտ , ի կապանս
Ընդ նոսին ձրգիս
Եւ կամ զեղանիս
Յօտարին փնաս :
- 7 Ո՛վ վտակ , վտակ ,
Մի՛ այդպէս փութով
Ընթանար ի ծով .
Կա՛ց ի քոյդ յատակ :

ՄԱՆԿԻԿ ԵՒ ԱՐՏՈՒՏԻԿ

1

Դարանամուտ կամ վաղուց ես լռիկ,
 Եւ ոչ դիւրաւ քեզ բերի ձեռք հիմիկ.
 Պէտք է երգես իմ սիրուն արտուտիկ,
 Որ դու տաս սրտիս զուարթ քո դալայլիկ:
 Մի՛ դողար ի տես վանդակիս անել,
 Ծաղկօք եմ պատեր ես անոր թելեր.
 Դու քեզ մարգերու կրնաս մէջ կարծել,
 Երգէ՛ ինծի հետ, թռչնիկ սիրաւէր:

2

Երբ գայ նոր գարուն բնութեան նոր ոյժ,
 Եւ մեզի պայծառ օրերու տայ յոյս,
 Գողտրիկ մարմանդի մէջէն ձայնդ անոյշ՝
 Զանբիծ քու սիրոյդ կը տօնէ զխնճոյս:
 Այլ իմ քովս այժմիկ ընդէ՞ր կաս ամ,
 Մինչ ես ձայնովս եմ քեզ աղերսարկու,
 Ա՛հ, գուցէ ես քու ձայնիկ չեմ լսած,
 Թող ես փորձ փորձեմ, օ՛ն երգէ՛ և դու:

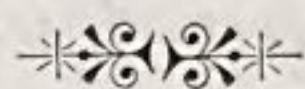
3

Վա՛խ, այսքան աղերս չը գտին շնորհ,
 Եւ դու կաս մընաս միշտ խուլ ու պապանձ.

Արդ թռիր գնա՛ , հաւիկդ ապաշնորհ ,
 Չ' ուզեմ քեզ ընել գերի իմ կամաց .
 Բայց խիտ հովանեաց տակ մէյ մոր նետւիս
 Ա'ռ երգերդ իսկոյն ու հեշտ զուարթիքդ ,
 Ձի անտառներու տեսեմ պէտք ունիս ,
 Որ զազատութիւն երգեր անդորրիկ :
Ն . ՌՈՒՍԻՆԵԱՆ

ՎԵՐՋԻ ԳԱՐՈՒՆ

1

Գարունն է եկել նախշուն թւերով ,
 Նախշուն թւերը պէս պէս գոյներով ,
 Գոյն գոյն ծաղիկներ՝ կարմիր, սպիտակ ,
 Վարդ , մեխակ , շուշան անուշ հոտերով :

2

Երկինք և երկիր քեզ տօնեն , գա'րուն ,
 Ձի ես քան զամէն եղանակ սիրուն .
 Նա անձրև ցօղէ առատ ի վերէն
 Դա օրհնել տայ քեզ եկւոր հաւերուն :

3

Ոսկի արեւը փայլէ քեզ վերէն ,
 Կենսաբեր հովը փչէ ի լեռնէն .
 Ա՛խ , ազնիւ գարուն , եղանակ սիրուն ,
 Արդ եօք դու ի՞նչ բաղդ բերիր ինձ Տէրէն :

4

Գլխաքարչ երթամ ի պարտէզ այգուն,
Ա՛խ ու վա՛խ քաշեմ ես անդ օրն ի բուն,
Ձի կայ ինձ հանգիստ, ցնծութիւն սրտիս,
Ես վաղ եմ մոռցել՝ զի՞նչ անդ որր է քուն:

5

Մոռած, պատանքած գետնին կեանք տուիր
Տերեւթափ ծառին ստուերախիտ արիր,
Քեզ թռչնոց երամ հանդէս կանչեցիր,
Ի՞նձ մինակ խեղճիս էսպէս մոռացար:

6

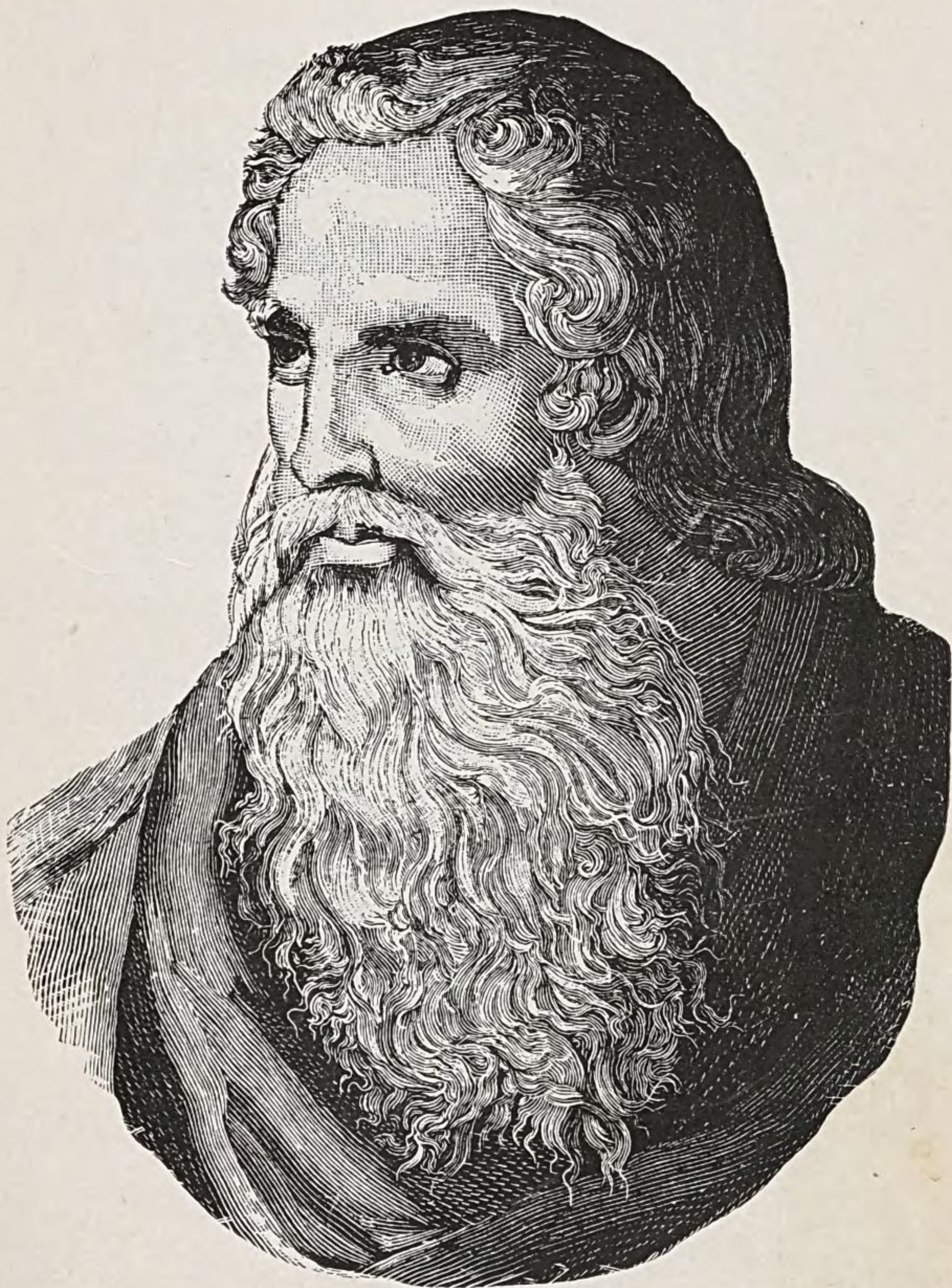
Առաջ գնա՛, գա՛րուն, դէպ հիւսիսն ի խոր,
Գնա՛, կանանչցո՛ւր դու անդ սար ու ձոր,
Որոց անհամբեր քեզ կան՝ տուր բարեւ,
Ք՛ուրախ գալստեամբ նոցա զուարճացուր:

7

Կուգաս գալ տարի՛ դու ինձ կու գտնես
Ո՛չ ի մեր այգին և ո՛չ ի պարտէզ,
Այլ անզարթ քնով հողի տակ պառկած,
Գերեզմանաքար մի վրաս կու տեսնես:

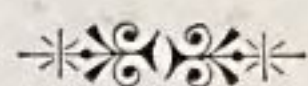
Ռ. Տ. — Գ. ՊԱՏԿԱՆԵԱՆ

ՄՈՎՍԷՍ ԽՈՐԵՆԱՑԻ

ՀԱՅ ԼԵԶՈՒՆ

1

Ով որ Հայ է
Եւ չի խօսիր Հայ լեզուն ,
Նա արժան չէ
Ապրիլ ի մէջ Հայերուն .
Հայրենիքէն
Թող դո՛ւրս երթայ կորսուի ,
Հայի կեանքէն
Զրկի իսպառ սաստակի :
Բայց մենք Հայ ենք ,
Պիտի խօսինք Հայերէն .
Պիտի սիրենք
Խօսիլ անուշ Հայերէն :

2

Ով որ Հայ է
Եւ չի խորհիր Հայերէն ,
Նա անմիտ է ,
Խելք թռուցեր է գլխէն .
Յիմարանոց
Պէտք է երթայ ու մնայ ,
Ու դուրս չ'ելնէ
Եւ մարդոց մէջ չ'երեւնայ :
Բայց մենք Հայ ենք
Եւ կը խորհինք Հայերէն .

Եւ կը սիրենք
Խոկալ, խորհիլ հայերէն :

3

Ով որ հայ է
Եւ երգ չ'երգեր հայերէն ,
Նա թող լռէ'
Ձայն չի լսուի իւր բերնէն ,
Գոցուի կոկորդ ,
Փակուի բերան յաւիտեան ,
Համր ու անբան
Ապրի մինչև գերեզման :

Բայց մենք հայ ենք ,
Կ'երգենք հայ երգ հայերէն
Շատ կը սիրենք
Երգել, նուագել հայերէն :

4

Ով որ հայ է
Եւ չ'աղօթեր հայերէն ,
Բնաւ պէտք չէ
Աղօթք լսուի իւր բերնէն .
Անոր աղօթք
Իրեն անէծք թող լինի ,
Եւ խնդրուածք՝
Տանջանք , պատիժ կրկնակի :

Բայց մենք հայ ենք ,
Աղօթք կանենք հայերէն ,

Եւ կը սիրենք
Աղօթք ընել հայերէն :

5

Հայն ընդ Հայի
Պէտք է խօսի հայ լեզուով ,
Բայց օտարաց՝

Անոնց բնիկ բարբառով .

Հայի լեզուաւ
Պէտք է խօսուի անարգանք ,
Ո՛չ նախատինք

Եւ ո՛չ անէծք հայհոյանք :

Սուրբ մեր լեզուն ,

Սուրբ է բարբառ և հնչիւն .

Սուրբ և սիրուն ,

Նուիրական Հայերուն :

ՏԱՐՕՆՑԻՆ

ԱՐՏԱՍՈՒՔ

❖❖❖❖

1

Տխուր անուրջք երբ անտառ
Առնուն տանին գլխ մոլար ,
Եւ հոն դժգոյն ծաղիկներ
Յիշեցունեն ինձ իմ սէր ,

Երբ փղձկի սիրտս զեղուն
Ձը տոկալով իւր ցաւուն ,

Ցօղեցէ՛ք աչերէս
Արտասուք սըրտավէժ ,
Դուք իմ վշտին
Ցօղ դառնագին :

2 Կենաց դարնան մէջ մի կոյս
Նայեց տարփով աչերուն ,
Յուսացի որ իւր շնչով
Ա՛լ բաղդն իջնէր պիտ՝ իմ քով
Երբ յանկարծ նա սիրալիր
Փակեց յաւէրժ աչքն ի նիրհ .

Ցօղեցէ՛ք աչերէս ևայլն

3 Աշխարհի բարձք ու պերճանք
Ձեզան վշտիս սփոփանք ,
Ի զուր նորից ուղեցին
Կապել զիս այս աշխարհին .
Բայց քու հոգիդ , կոյս թշուառ ,
Բնակի յիս միշտ խանդավառ .

Ցօղեցէ՛ք աչերէս ևայլն :

Յ . ՇԱՀՆՍՁԱՐ

ԱՂԶՆԱՅ ԵՐԳ

※※○※※

1

Հանգիստ իմ անոյշ , անցար գնացիր ,
Միայն վերք անբոյժ սրտումս թողուցիր :
Սոխակ գեղեցիկ կանաչ պարտիզում ,
Երգելով քաղցրիկ՝ ինձ չէ գրաւում :

2

Քեզանով միայն երջանիկ էի ,
Տիկին ինքնիշխան ինձ կարծումէի :
Ցերեկը մենակ , փակուած սենեկում
Ողբումեմ անյագ , ոչ ոք չէ լսում :

3

Գիշեր է գալիս—մահիճ եմ մտնում ,
Տրամումէ հոգիս , քունս չէ տանում :
Մազեր թուխ , երկայն , աչեր գրաւիչ ,
Ի՛նչ հասակ , ի՛նչ ձայն , ի՛նչ հոգի կտրիճ :

4

Ո՛հ , սիրտս այրուած ողջ՝ քեզ է կանչում ,
Ողջ՝ քո անմոռաց անունդ է յիշում :
Անգո՛ւթ , ինձ խաբեց , ուրիշին սիրեց ,
Ա՛խ, նա ինձ դեռ՝ վաղ պատրաստեց դագաղ

Ս . ՇԱՀԱԶԻԶԵԱՆՑ

ԵՐԳ ՈՒՐԱԽՈՒԹԵԱՆ

❖❖○○○❖❖

1

Ահա բաժակ ուրախութեան ,
 Ի սէր յաւէրժ միութեան .
 Զի՞ վայելուչ՝ որդիք Հայկեան
 Մէկտեղ հրճուին և ցնծան :
 Կեցցէ՛ սէր և միութիւն .
 Կրեմք մի սիրտ , մի արիւն :

2 Վերցո՛ւր աչքդ , յերկնից կամար
 Փայլի հեռուն աստղ մի պայծառ .
 Եւ դու , ո՛ Հայ , զարթի՛ր , սիրտ առ ,
 Հայոց բաղդըն ալ չէ խաւար :
 Կեցցէ՛ սէր և միութիւն .
 Կրեմք մի սիրտ , մի արիւն :

3 Բաւ է այսքան բաժանում ,
 Ըլլամք ուրախ և խնդում .
 Նախանձ , վրէժ ձեզ թողում
 Անդունդք և վիհք անհատնում :
 Կեցցէ՛ սէր և միութիւն .
 Կրեմք մի սիրտ , մի արիւն :

ԱՐՏԱԽԱԶԴ Ի ՎԻՀՆ ՄԱՍԵԱՑ

1

Գարունն էր կենացս դեռ,
Երկինք ինձ նայէր հաշտ.
Ինձի համար ձոր, լեռ
Կը ծաղկէր դալար դաշտ:

2 Թագն էր փառք իմ վարսիս,
Քաջաց մէջ էի պերճ.
Շուտ զիս զրկեց Մասիս,
Փառքիս վաղ հասաւ վերջ. . . :

3 Հեծայ ի սեաւ իմ վեհ,
Անցայ լուրջ մարգերէ,
Որսալ ի Գինայ դեհ,
Ցիւ և պարարտ երէ:

4 Ողջոյն լերինք ու ձոր,
Ողջոյն տուին ծառեր.
Անշունչ նիւթերն բոլոր
Լեզու էին առեր:

5 Բարէ՛, յանկարծ կասեաց
Ոտք իմ աշխոյժ սևոյս.

Կալան զիս քաջք Մասեաց ,
Տարան ի վիհն անլոյս :

- 6 Փախաւ , թռաւ արեւս ,
Ողբա՛ զիս , Սաթինիկ .
Ա՛ռ իմ վերջին բարեւս ,
Ազնիւ իմ ՀԱՅՐԵՆԻՔ :
- 7 Ինչո՞ւ բոլոր մարդիկ
Ինծի դէմ են ելեր .
Ինչո՞ւ այնպէս սաստիկ ,
Կը գոռան մրճեր , սալեր :
- 8 Անգերծ եմ իմ կապէս ,
Ի զուր ազգս կը խորհի .
Կրնա՞յ հէգ մ' ինծի պէս
Վախճան տալ աշխարհի :
- 9 Անէծք կը կապեն զիս ,
Շնիկս , զուր կը մաշես
Ակռադ , զանուր վզիս
Կապեց հայրս Արտաշէս :
- 10 Խիստ , խիստ են հօր մ' անէծք ,
Դառն են և ահագին .
Անով կըլլան , ո՛ր մեծք ,
Ոչ ինչ փառք ձեր թագին :

Ն . ԶՈՀՐԱՊԵԱՆ

ԵՐԳ ՀԱՅՐԵՆԻ

❖❖❖❖

1

Մինչդեռ յուսով խայտայ բնութիւն
Յետ դառնաշունչ ձմերայնոյ,
Եւ ի գաւառն իմ հայրենի
Գեղածիծաղ դառնայ գարուն,
Մինչբոյր ի բոյր փթթին ծաղկունք,
Եւ ճռուողեն նորեկ ծիծռունք,
Ի քեզ ես դարձ առնեմ յանյժամ,
Ո՛վ ցանկալիդ իմ Հայաստան:

2 Ո՛չ հելուետեան ինչ դաշտավայրք
Եւ կամ զուարթ մարգագետինք,
Ո՛չ քան ըզքեզ չըքնաղագեղ
Իտալական պայծառ երկինք.
Հեռի ի քէն պանդուխտ գոլով՝
Քոյովդ յար կիզում անձկով.
Ի խանձարուրդ իմոց կենաց,
Ո՛վ Հայաստան, առնեմ ես դարձ:

3 Գայցեն աւուրք ուր մանկութեան
Անկցի տիոցս իմ գեղ դալար,
Եւ յինէն խոյս տացեն վայելք
Կենաց՝ թեթեւ ի գարշապար.

Ուր հէք մուսայս մատն ի յերեր
Մոռանայցէ երգել ըզսէր ,
Ըզնինջ ի ծոցդ առնում յայնժամ,
Ո'վ ցանկալիդ իմ Հայաստան :
(Թարգմանօրէն) Մ. ՊԵՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

ՎԱՐԴԱՆԻ ԵՐԳԸ :

1

Հիմի է՛լ լռենք, եղբարք , հիմի է՛լ ,
Երբ մեր թշնամին իր սուրն է դրել ,
Իր օրհասական սուրը մեր կըրծին ,
Ականջ չի դնում մեր լաց ու կոծին ,
Ասացէ՛ք, եղբարք Հայեր , ի՞նչ անենք ,
Հիմի է՛լ լռենք :

2 Հիմի է՛լ լռենք , երբ մեր թշնամին
Դաւով, հրապուրքով տիրեց մեր երկրին ,
Ջնջեց աշխարհքից Հայկայ սնունը ,
Հիմքից կործանեց թորգոմայ տունը ,
Խլեց մեզանից թագ և՛ խօսք և՛ զէնք ,
Հիմի է՛լ լռենք :

3 Հիմի է՛լ լռենք , երբ մեր թշնամին
Խլեց մեր սուրը-պաշտպան մեր անձին ,

Մշակի ձեռքիցն էլ խոփը խլեց ,
Այդ սուր ու խոփից մեր շղթան կռեց ,
Վա՛յ մեզ , շղթայով կապած գերի ենք .
Հիմի է՞լ լռենք :

4 Հիմի է՞լ լռենք՝ մարդիկ ի՞նչ կ'ասեն ,
Երբ մեր տեղքարինք , ապառաժք խօսեն .
Չե՞ն ասիլ , որ Հայք արժանի էին
Այդ ստրկական անարգ վիճակին ,
Մեր սբ. քաջ նախնեաց գործերը գիտենք
Մինչև ե՞րբ լռենք :

5 Թո՛ղ լռէ մուկը , անդամալոյծը ,
Կամ որոց քաղցր է թշնամու լուծը ,
Բայց մենք որ ունինք հոգի ու սիրտ քաջ ,
Ե՛կ անվախ ելնենք թշնամու առաջ ,
Գոնէ մեր փառքը մահով յետ խլենք
Ու այնպէս ունք :
ԳԱՄԱՌ—ՔԱԹԻՊԱ .

ԱՌ ԱՍՏՂՆ ՀԱՅՐԵՆԵԱՑ

❖❖❖❖

Մեր սիրուն հայրենեաց
Բեւեռը շողշողող ,
Մեր սիրուն քաջազանց
Աճիւններն ցարդ հսկող

Պայծա՛ռ աստղ որ այժմիկ
 Լոյս կ'ընես թափանցիկ ,
 Մինչև Հայ պանդխտոց
 Սրտերուն կուտաս բոց :
 Ո՛վ քաղցր Յոյս , դու մխիթար
 Տարագիր Հայոցս թշուառ .
 Ի՛նչ աշխոյժ նոր ի նոր ,
 Ի՛նչ աշխոյժ ոգեւոր
 Կ'արծարծես սրտերնուս ,
 Ո՛վ Հայոցս միակ Յոյս :

Ձէ՛ , ալ չը վահատինք բնաւ , ո՛վ Հայեր ,
 Մեզ քաջալեր են Յոյս և ժամանակ .
 Ձէ՛ , ալ չը վահատինք բնաւ , ո՛վ Հայեր ,
 Ժամանակին հետ յառա՛ջ ընթանանք .
 Յառա՛ջ ընթանանք , հոն ուր հրաւէր ,
 Հրաւէ՛ր կարդան մեզ նախահարց աստղեր .
 Թէ Հայկայ որդիք եմք ,
 Թէ Հայկայ արիւն կրեմք ,
 Ամենքս ի սուրբ սէր ,
 Հայրենեաց ի նուէր ,
 Քաջ որդիք պանծալի ,
 Ըլլամք միշտ արժանի :

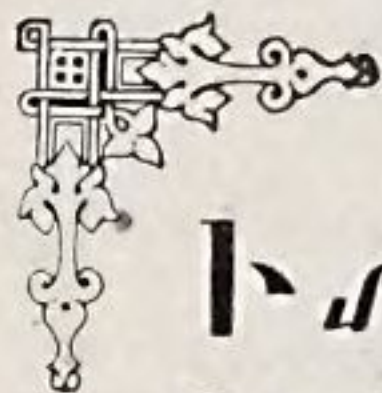
Ս . Պ . Պ . ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ԻՄ ԵՐԿԻՆՔՍ

❖❖❖❖❖❖

1

Իմ երկինքս այն չէ ուր ցորեկն արե
Գիշերներն աստեղք փայլին ի վերեւ .
Ուր ստէպ տխուր ամշկոտ լուսին
Կերելի գունատ , հանգոյն Հայ կուսին :

2 Իմ երկինքս այն չէ ուր երբեմն ամպեր ,
Որոտ անպատկառ , կայծակ ու շանթեր
Կը տեղան կարկուտ անձրեւ ու հեղեղ ,
Ձիւն ու բուք , ստէպ մրրիկ ահեղ :

3 Իմ երկինքս այն չէ ուր ինք Եհովան
Ծիրանին դրաւ հաշտութեան նշան .
Իմ երկինքս այն չէ լոկ՝ ուր մահէ վերջ
Մարդս կ' փնտռէ կեանք անմահ անվերջ :

4 Իմ երկինքս այն է ուր զոյգ մ' արեւներ
Կը փայլին ցորեկ , երբեմն գիշերներ .
Ատկէ կը բղխին ջերմութիւն ու լոյս ,
Կեանք թմրած սրտիս՝ յոյս լքեալ հոգւոյս

5 Իմ երկինքս հոն է ուր չկան ամպեր ,
Չկան ձիւն ու բուք կայծակ ու շանթեր

Հոն չէ տեսնուած բնաւ փոթորիկ ,
Այլ ծիծաղ զուարթ , ժպիտ գեղեցիկ :

6 Իմ երկինքս այն է՝ Հոն չկայ ձմեռ ,
Ոչ կիզիչ ամառ , աշնան տերեւներ .
Իմ երկինքս Հոն է , ուր զոյգ մը անփուշ
Երկնային վարդեր կը բուրեն անուշ :

7 Իմ երկինքս այն է՝ Հոն ինքն արարիչ
Երկու մահկաձե , սեուկ , գրաւիչ
Գոտիներ կանգնեց ծիրանոյն նման
Որ իմ զարդարեն երկինքս աննման :

8 Բայց բոլոր աշխարհ արձակ համարձակ
Զիւր դիտէ երկին աստղեր ու լուսնակ ,
Բայց իմ երկինքս մարդոց վատ ձեռքեր
Պահեցին ինէ բազմամաց ի վեր :

9 Թող որ ուրիշներ աղօթքներ ընեն ,
Աստուծմէ դրամ ու ոսկի խնդրեն ,
Բայց ես կ'աղաչեմ որ Տէրն իր անթիւ
Գթու թեամբ ինձ տայ երկինն իմ ազնիւ :

Հ. ԷԿԻՆԵԱՆ

ԼՃԱԿ

1

- Ինչո՞ւ ապշած են, լճակ,
 Ու չեն խայտար քու ալեակք,
 Միթէ հայլուոյդ մէջ անձկաւ
 Գեղուհի՞ մը նայեցաւ :
- 2 Եւ կամ միթէ կ'զմայլի՞ն
 Ալեակդ երկնի կապոյտին,
 Եւ այն ամպոց լուսափթիթ
 Որք նմանին փրփուրիդ :
- 3 Մեղամաղձոտ լճակ իմ,
 Քեզ հետ ըլլանք մտերիմ,
 Սիրեմ քեզի պէս ես ալ
 Գրաւիլ, լռել ու խոկալ :
- 4 Ո'րքան ունիս դու ալի՜
 Ճակատս ա'յնքան խոկ ունի,
 Ո'րքան ունիս դու փրփուր,
 Սիրտս ա'յնքան խոց ունի բիւր :
- 5 Այլ եթէ գողդ ալ թափին
 Բոյլքն աստեղաց երկընքին,
 Նմանիլ չե'ս կրնար դուն
 Հողւոյս՝ որ է բոց անհո՞ւն :
- 6 Հող աստղերը չե'ն մեռնիր,
 Ծաղիկներն հող չե'ն թռամիր,

- Ամպերն չե՛ն թրջեր հող ,
Երբ խաղաղ էք դու և օդ :
- 7 Լճա՛կ , դու ես թագուհիս ,
Զի թ՛ հովէ մ՛ալ խորշոմիս ,
Դարձեալ խորքիդ մէջ խռով
Զիս կը պահես դողդղալով :
- 8 Շատերը գիս մերժեցին ,
«Քնար մ՛ ունի սոսկ» — ըսին .
Մին «Դողդոջ է , գոյն չունի» —
Միւսն ալ ըսաւ . — «Կը մեռնի՛ :»
- 9 Ոչ ոք ըսաւ . — «Հէ՛ք տղայ ,
Արդեօք ինչո՞ւ կը միսայ ,
Թերեւս ըլլայ գեղանի ,
Թէ որ սիրեմ , չը մեռնի :»
- 10 Ոչ ոք ըսաւ . — «Սա տղին
Պատուեն՛ք սիրտը տրամագին ,
Նայինք ինչե՛ր գրուած կան . . . »
— Հոն հրդեհ կայ , ո՛չ մատեան :
- 11 Հոն կայ մոխի՛ր . . . յիշատա՛կ . . .
Ալեակքդ յուզե՛ն թող , Լըճա՛կ ,
Զի քու խորքիդ մէջ անձկաւ
Յուսահատ մը նայեցաւ . . . :

Պ . ԴՈՒՐ ԵԱՆ

ՏԻԳՐԱՆ Բ.

ԱՆՈՒՐԶՔ

1

Յամսավերջն Ապրիլի պատուհանս բացի ,
Զծիւնաթաղ դաշտորայս ծաղկադարդ տեսի :

2

Արտասուք եռանդունք զայտս իմ այրեցին ,
Զիմանդարձ գերութիւն յուշ իմ մուտ ածին :

3

Լեզուապէս դառնացան վերք վհատ հոգւոյս
Թմրեցան զգայարանքս՝ հատան ելք շնչոյս :

4

Ափսո՛ս ինձ , ասացի , բիւր անգամ յայն օր ,
Շատ անէծս թափեցի ի ծննդեանս վատ օր :

5

Մաշեցայ , թռչնեցայ , մտի խոր ի քուն ,
Զարկսկիծ զհէք գերիս արկ ի ծով անհուն :

6

Դշխոյն մեծ անմահից էջ ինձ յայց տեսլեամբ
Որպէս թէ ի փոսոյ զիս ելոյց ձեռամբ :

7

Աներկմիտ մօտ մատեայ ի համբոյր ոտին ,
Գերբնապէս սքանչելեօք զիս ազատողին :

ԱԼԱՄԴԱՐԵԱՆՑ

ՀԱՅ ՄԵՌՆԻՆՔ

❖❖❖❖

1

Ոչ եղբարք, ո՛չ,
 օտարներէն չը կա՛յ յոյս,
 Մի՛ աչվընիդ
 մի՛ դարձնէք յայս յայն կոյս.
 Օտարն զձեզ
 թէեւ սիրէ հիւրաբար՝
 Օտարն՝ ա՛հ, միշտ է օտա՛ր:

2 Օտարը ձեր
 վիշտ կը դիտէ անգորով,
 Ի՞նչ փոյթ որ դուք
 թափէք արցունք արիւնով.
 Ով որ Հայ չէ՝
 Հայուն ցաւեր նա չ'ըզգար,
 Ի՞նչ կը խաբուիք անդադա՛ր:

3 Մի՛ դուք ձեր յոյս
 Մի՛ աւանդէք օտարին,
 Մի՛ խոր վերքերըդ
 ջուցանէք անգութին.
 Արգահատա՞նս կը
 Յուսայք, օգնութի՞ւն,
 Ձեր կը ծաղրեն մերկութիւն:

4 Գիտեմ ձեր բեր
 ծա՛նր է ծա՛նր , ո վ Հայեր ,
 Բայց կը կարծէ՞ք
 Զայն վերցունեն օտարներ .
 Թողէ՛ք զօտար ,
 Տուէ՛ք եղբայր եղբօր թեւ ,
 Եւ զօրացէ՛ք անդեդեւ :
 ԽՈՐԷՆ ԵՊԻՍ . ՆԱՐ-ՊԷՅ

ՀԱՅ ՀԱՅՐԵՆԻՔ

❖❖❖❖

1

Մաւօտուն դռնակն է բաց ,
 Ե՛լ , Ե՛լ , արեդ Հայաստանեայց .
 Ահա ելնեն որք կան ի քուն ,
 Ու նահապետն այլ որ անքուն՝
 յԱստուածազարդն ելնէ հանդէս ,
 Հայ հայրենեացն ելնէ ի տես :

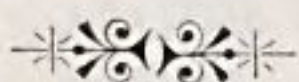
2 Ելնէր ելնէր նա մինչ յԱրտոս ,
 Զաշերն ածէր ընդ չորս բոլորս ,
 Երբ սեաւ գիսակն էր ճակատուն ,
 Ոտկունքն արագ էր քան այծուն ,

յԱստուածազարդ ելնէր հանդէս ,
Հայ հայրենեաց ելնէր ի տես :

- 3 Դուք որ սարերդ ի վեր երթայք ,
Այ իմ սիրուն կտրիճուորայք ,
Գամ թէ զդաւար աչուիդ սիրէք ,
Նահապետին մտիկ արէ՛ք ,
յԱստուածազարդն ելէ՛ք հանդէս ,
Հայ հայրենեացս ելէ՛ք ի տես :
Հ . Ղ . Վ . ԱԼԻՇԱՆ

ԱՆՁՈՒԿԻ ՀԱՅՐԵՆԵԱՑ

1

Հայաստան , քաղցր իմ Հայաստան ,
Ոգիքս յանունդ հալեցան .
Մինչև ցե՞րբ ես ի քէն պանդուխտ ,
Ստաիս իմ ե՞րբ լցցի ուխտ .
Արդեօք աչքս անձկալից
Երբեմն զքեզ տեսցե՞ն ,
Աչքս այս արտասուալից
Երբէք դադարեացե՞ն .
Շուրթն իմ ի հողդ կենսաւոր՝
Տացե՞՞ զհամբոյրն ուխտաւոր .

Արդեօք գլուխըս վշտակոծ
 Հանգիցէ՞ քոյդ ի ծոց .
 Հայաստա՛ն , սէր իմ Հայաստան ,
 Ոգիքս ի տենչդ հալեցան .
 Մինչև ցե՞րբ ես ի քէն պանդուխտ ,
 Սըրտիս իմ ե՞րբ լցցի ուխտ :

- 2 Հայաստա՛ն , իմ պերճ Հայաստան ,
 Ո՛վ երկիր նուիրական ,
 Հընոց կենաց և որորան ,
 Հաշտարար երկնից խորան ,
 Ի քո սուրբ հովանիս ,
 Ո՞ զնժդեհս տանէր զիս ,
 Ո՞ ի ստուերդ երազմոյն՝
 Զնախնեացս հեղցէ քուն .
 Անմահութեանց վեհաբուն ,
 Ծծել անդ զօդ և զաւիւն
 Եւ զաստեացս վշտաց
 Գտանել կատարած .
 Հայաստա՛ն քաղցր իմ Հայաստան ,
 Ոգիքս յանունդ հալեցան .
 Մինչև ցե՞րբ ես ի քէն պանդուխտ ,
 Սըրտիս իմ ե՞րբ լցցի ուխտ :
- ԽՈՐԽՈՌՈՒՆԻՆ

ԵՐԳ ԿԵՆԱՑ

❖❖❖❖

1

Խուր ողբով մ' ըսեր ինձի ,
Կեանքս է միայն երազ .
Գործ կայ ինձի , գործ կայ քեզի
Ամէն տեղ հանապազ :

2 Կեանքս իրական է , փութաջան ,
Եւ նպատակ ունի ,
Անոր վախճան չէ գերեզմանն ,
Անդին ալ կը նայի :

3 Կեանքս օգտակար և թանկագին
Ընել ենք հրաւիրուած .
«Դուն հող էիր , դառնաս հողին» ,
Հոգւոյն վրայ չէ ըսուած :

4 Ապառնին չ'ապաւինինք ,
Անցեալը թող թաղուի .
Մենք ներկային մէջ թող ապրինք
Արթուն և կենդանի :

5 Ամէն դարու մեծ , բարերար
Մարդոց կեանքն կը փայլի .
Մեր ետեւէն հետք օգտակար
Զգել է պարտք մեզի :

- 6 Օ՛ն , ով եղբարք , վեր նայելով
Մեր կեանքն վսեմ ընենք .
Արթուն ըլլանք , և միշտ յուսով
Ջանանք և սպասենք :

ԼՕՆԿՑԷԼՕ

ԱՌ ՍԷՐ ԻՄ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

1

- Օտար երկիր թափառած ,
Անքուն աչօք կամ ցաւած ,
Իմ սիրելւոյս կարօտցած .
Ձը կայ մէկն որ կարեկից
Ըլլայ ցաւած իմ սրտիս :
- 2 Ո՛վ Հայրենիք իմ սիրուն ,
Ա՛հ , տոչորէ զիս անունդ .
Արդեօք պիտի չը տեսնե՞մ ,
Քու լուսափայլ զուարթ դէմքդ :
- 3 Հառաչանք բիւր ի սրտէս ,
Արտօսր հեղում աչերէս ,
Ձեն ինձ երբէք միսիթար ,
Ոսկի , պատիւ , սէր օտար :

4 Այլ ես անոր սիրոյն զոհ
 Կ'ընեմ զամենքն սրտով զոհ,
 Միայն թէ յոյս մ'ունենամ,
 Իմ սէրս տեսնել միանգամ:
 Ս . Պ . Պ . ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ՍԳԱԽՈՐ ՍԱՐԵԱԿԸ

— 0 —
 1

Սարեա'կ, ինչո՞ւ քու վերարկուն
 Ձէ գոյնզգոյն, նախշուն, սիրուն,
 Սև փետուրիդ վրայի աստղեր
 Քիչ կը տեսնենք գարնան օրեր .
 Անկէ ետև բոլոր տարին
 Սեւ կը պատէ քու խեղճ մարմին .
 Բայց քու լեզուդ միշտ կը շարժի,
 Լինիս թէ կուշտ թէ անօթի:
 2—Երբ ձմեռը ձիւնին սաւան
 Ձիմ կը պատնէ հէգ Հայաստան,
 Կը թռչիմ ես ազատ մ'աշխարհ,
 Հոն կը հագուիմ աստղեր հազար .
 Ուրախ գարնան հետ նոր յոյսով
 Կուգամ տեսնել Հայոց կորով .
 Բայց երբ տեսնեմ կանանչ գարուն

Ձի տար Հայոց կենդանութիւն ,
 վերարկուիս աստղէ փետուր
 Թողում իսլէ գարնան զեփիւռ .
 Անտէր , այրի՝ սուգ կը մտնամ ,
 Սևերուս մէջ կուլամ , կ'ողբամ .
 Անհնար է ողբերգս դադրի ,
 Քանի Հայը տեսնեմ գերի ,
 Իսկ վերարկուս սև պիտ' մնայ
 Մինչև որ Հայն ազատ ըլլայ :

ՏԱՐՕՆՑԻՆ

ԿԵՑՑԷ՛ ՍՈՒՐԲ ԳՈՐԾԸ

—o—

1

- 1 Եւ երբեմն երգում էի՝
 Անհոգ քնարիս լարերով ,
 Գեղեցկութիւն միայն սէրի ,
 Վառուած նորա յուզմունքով :
- 2 Եւ իմ մուգաս ինքնահաւան՝
 Կամէր այդպէս ինձ պահել ,
 Եւ միշտ երազ, ցնորք, քաղցրութիւն
 Հոգուս առջև ժողովել :
- 3 Ես զօրացայ . . . խորտակեցի
 Այդ մուգայի բռնութիւն ,

Եւ սերտ սիրով ողջունեցի
Քրտնաջան աշխատութիւն :

4 Ես լսեցի խոր հառաչանք ,
Եւ վիշտ հոգու ե գանգատ ,
Եւ լաց ե սուգ եւ աղաչանք ,
Այն էր «ազգ իմ հարազատ» :

5 Ես ուխտեցի լինել մշակ
Հասարակաց պիտոյքի .
Երգել ուսայ «գործ եւ վաստակ ,
Արդար հացը այս կեանքի» :

Ս . ՇԱՀԱԶԻԶԵԱՆՑ

ՈՂԲ ԱՆԻ ՔԱՂԱՔԻՆ

1

Մեր քաղաքս նստեր կու լամ ,
Ձը կայ ըսող մի' լա , մի' լա .
Կ'ասեն թէ չէ՝ թող նստիմ լամ ,
Ա'խ , ե՞րբ լսեմ , մի' լա , մի' լա :

2 Շատ ցաւերով կ'այրիմ , տապիմ ,
Ձը կայ մէկ մարդ հաւատարիմ .

Որ խղճալւոյս գայ մօտենայ ,
Գոնեա ասէ , մի' լա , մի' լա :

3 Այ չայ տղայ , խղճա' ինձի ,
Տե'ս քո Անին , թէ ի՞նչպէս է ,
Հերիք ես լամ , դու չը գիտաս ,
Չէ՞ քո Անին շատ ափսոս է :

4 Ախ ու վախով օրերս անցաւ ,
Հալով աչերս կուրացաւ .
Որք մնալն ինձ վիճակեցաւ ,
Բախտս բնաւ զիս մոռացաւ :

5 Կորուսեր եմ թագաւորներ ,
Ժողովեր եմ գլխուս բուեր ,
Որ միշտ կ' երգեն , «Անին անցա՛ւ ,
Անին անտէր աւերեցաւ :»

ՀԱՅՐԻԿ ՃԱՆ

❖❖❖❖

1

Գարունն է եկել գեղեցկատեսիլ ,
Կարօտ եմ տեսքիդ , Հայրիկ—ճան ,
Շո՛ւտ արա , հասիր :

2 Մեր սիրտն ու հոգին քո գլխին զուրպան ,
Հրեշտակդ Հայ ազգին , Հայրիկ—ճան ,
Դարձիր դէպի Վան :

3 Տարակաց սրտերն դու մորմոքեցիր ,
Երբ քաղցր Հարենիքդ , Հայրիկ—ճան ,
Թողուցիր գացիր :

4 Վասպուրականի երիտասարդներ ,
Եւ օրիորդներ , Հայրիկ—ճան ,
Սեւեր են հագեր :

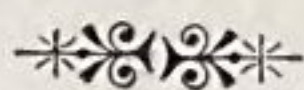
5 Վոսփորի վայելքն գիտեմ սիրել չես ,
Վարագայ Վանքին , Հայրիկ—ճան ,
Կարօտ կը քաշես :

6 Եւրոպ ճանաչեց քո բարձր արժանիք ,
Ունիս մի տիտղոս , Հայրիկ—ճան ,
ՀԱՅՐԵՆԵԱՅ ՀԱՅՐԻԿ :

* * *

ԳԻՒՂԱԿԱՆ ԱՂՋԻԿ

1

Քիւղական աղջիկ եմ ես զամբիւղաչէն ,
 Եկեալ աստ զամբիւղօք ի Հայոց երկրէն .
 Յուսամ զի հայ տիկնայք և պարնայք Հնդկաց
 Բարձր գին տայցեն իմ սիրուն զամբիւղաց :
 Ա'ռ զամբիւղ , ա'ռ զամբիւղ ,
 Ա'ռ զամբիւղ յօտար աղջկանէս :

2

Զամբիւղք իմ են յարմար ասղ-
 նեգործութեան ,
 Պահել անդ զմասանոց , զթել , զասղաման .
 իմ ձեռօք եմ գործեալ ես զամենեւին
 Երբ խաշինք , գառինք իմ զինե խայտային :
 Ա'ռ զամբիւղ , ա'ռ ևայլն :

3

ԶԱրարատ և զԵփրատ եւ զՏիգրիս թողի ,
 Միայնակ շրջիմ աստ յեզերս Գանգիսի .
 Պանդուխտ եմ, օգնեցէ՛ք անտերունչ անձիս,
 Զի եւ ծնողք ձեր առաջ աստ պանդուխդ էին :
 Ա'ռ զամբիւղ , ա'ռ ևայլն :

Մ . Դ . ԹԱՂԻԱԴԵԱՆՑ

ՍԻՐ ՀԱՅՐԵՆԵԱՑ

❖❖❖❖

1

Օճով չափէ թող գիտուն ,
 Զերկին դիտէ իմաստուն .
 Թո՛ղ սիրաբեկ սիրտ դատարկ
 Փրփուրներու վրայ ակնարկ
 Զգէ անյոյս , եւ գոչէ
 Թէ կեանք մեր այս ոչինչ է :

- 2 Թող մարմնասէր լի ահով
 Տատամսի թող վտանգով ,
 Թո՛ղ անզգայ ստոյիկեան
 Տեղաւորուի իբր արձան :
- 3 Ես ձեր սիրով՝ Հայրենիք ,
 Բարեկամներ , ընտանիք ,
 Յափշտակեալ՝ կը մոռնամ
 Ալիք , անդունդ , մահն անգամ :
- 4 Հայրենիքի դաշտ եւ սար ,
 Երկինք կապոյտ , արեւ վառ՝
 Հոն կը տեսնեմ , եւ անդէն
 կը համոզուիմ թէ անդ են
 Ե՛ւ կեանք եւ սէր ճշմարիտ ,
 'Խ երանութեան մարգարիտ :
- 5 Հեռի անկէ՝ մարդ ունայն
 Կը թափառի յերկիր լայն՝

Բարօրութիւն խնդրելով ,
Բայց կը գտնէ վշտաց բով :

6 Ո՛ հայրենիք , ի քո յուշ՝
Հով մը կ'ըզգամ շատ անուշ ,
Եւ մանկութիւն իմ ահա
Ծաղիկներով կ'երեւայ .
Կ'առոյգանամ , և հոգի
Կ'առնում շունչէդ կաթոգի :

7 Փութա՛ , շոգի , հով , շարժէ՛ ,
Ժամ մը առաջ՝ գանձ կ'արժէ
Հասնիլ , ըսել . « քեզ բարե՛ւ
Հող որ տուիր ինձ արեւ » :

Ս . ՈՍԿԱՆԵԱՆ

ՂԱՐԻՊ ՂՈՒՐՊԵԹ

— o —

Ս
Կռունկ , ուստի՞ կուգաս ,
Ծառայ եմ ձայնիդ ,
Կռունկ , մեր աշխարհէն
Խապրիկ մը չունի՞ս :

2 Մի՛ վազեր , երամիդ
Շուտով կու հասնիս ,

Կռռունկ , մեր աշխարհէն
Խապրիկ մի չունի՞ս :

- 3 Թողեր եմ 'ւ եկեր եմ
Մըլքերս ու այգիս ,
Քանի որ ա'խ կ'անեմ ,
Կու քաղուի հոգիս .
- 4 Կռռունկ , պահ մի կացի'ր ,
Ձենիկդ ի հոգիս ,
Կռռունկ , մեր աշխարհէն
Խապրիկ մի չունի՞ս :
- 5 Աստուորիս բաներն
Կամաց կամաց է ,
Միթէ Աստուած լսէ ,
Դռնակն բացցէ՞ .
- 6 Ղարիպին սիրտն ի սուգ ,
Աչերն ի լաց է ,
Կռռունկ , մեր աշխարհէն
Խապրիկ մի չունի՞ս :
- 7 Աստուած , քեզնէ կուզեմ
Մուրվէթ ու քէրէմ ,
Ղարիպին սիրտն է խոց ,
Ճիկէրն է վէրէմ .
- 8 Խըմած ջուրն է լեղի ,
Ու հացը հառամ .

Կռռունկ , մեր աշխարհէն
Խապրիկ մի չունի՞ս :

9 Ո՛չ լուր օրըն գիտեմ ,
Ո՛չ զկիրակին ,
Զարկած եմ ի շամփուրն՝
Բըռնած կըրակին ,

10 Այրիւ չեմ հոգար ,
Ղարիպ կու մեռնիմ .
Կռռունկ , մեր աշխարհէն
Խապրիկ մի չունի՞ս :

Ի ԳԱՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ ՏՐԴԱՏԱՅ

❖❖❖❖❖

1

Յազատն ի վեր ի Մասիս ,
Արի՛ք որդիք Հայկեան ,
Ցրուեալքդ ի մի խումբ սլարու ,
Քառից հողմոց փող ազդու՝
Յաստուածախրախոյս ձայն :

2 Նախնի կամար բազմերփեան ,
Ահա պատի զնովաւ .
Ամպրոպայոյզ մըրրկաց ,
Հաշտարան պատերազմաց .
Տարփալին ցոլացաւ :

- 3 Զայն որոտաց՝ ձայն ահեղ ,
 Խորանաձև յարկէն .
 —Արիագունդ տուն Հայկայ ,
 Զտապալեալ գահիդ արքայ
 Վերականգնեմ անդրէն :
- 4 Երդուեալ յաղեղն երկնածիր ,
 Բարձի զբաղդ ձեր ի մէտս .
 Թաթ ձեր յեթեր սլացաւ ,
 Հակառակորդն սուղաւ .
 Վայր ի սադարամետս :
- 5 Դիւցազանց պար թորգոմեան ,
 Տխրազգեաց յեղիսեանս ,
 Ըզլրթագոյն դիմաց մէզ ,
 Յաստեղաց բոց վառին շէկ ,
 Յաւետեաց հրաւիրանս :
- 6 Արդ իմ արի սպառազէնք ,
 Տուք կայթս հսկայաքայլ .
 Դաշտք ի պղինձ բոցասցին ,
 Լերինք ի նշոյլ շլասցին .
 Զոկատիցդ ի զեռալ :
- 7 Ահա ձեզ Հայկ երկնաձեմ ,
 Հայր ձերունմ բանակի .
 Ասպարափակ հովանեաւ ,

Զձեօք ի բարձանց փարեցաւ ,
Անթափանց նիզակի :—

Տ Խուճբ պար առեալ զարքայիւ ,
Զօրավարք Արամայ ,
Բոլորեցէ՛ք համերամ ,
Պսակ փառաց անթառամ .
Կեցցէ՛ Տրդատ արքայ :

Հ . Ա . Վ . ԲԱԳԻՐԱՏՈՒՆԻ

ԵՐԳ ՊԱՆԴԽՏԻ

—o—

1

Օտար երկիր , օտար պանդոկ՝ կը հեծեմ ,
Տուն , Հայրենիք ձեզ յիշելով կ'արտասուեմ .
Զի կան ծնողք , չի կան որդիք , քոյր , եղբայր ,
Զիք ամուսին որով ցաւերս մեղմանայր :

2

Օտար երկին , արե , աստղեր ու լուսին
Թէեւ պայծառ , բայց ինձ խաւար կը թուին .
Բնակարանս՝ տխուր պանդոկ օտարաց ,
Օղս օտար , ջուրս օտար , օտար հաց :

Ուր է հայրս, ուր է մայրս քաղցրանուն,
 Ուր զաւակունք, ուր սիրելիք սիրասուն.
 Սակայն ունիմքովս Յիսուս՝ սիրէ զիս,
 Նա օտար չէ, նա իմս է, գիտէ զիս:
 Եկու՛ր, ով ցաւ, եկու՛ր, ունիմքեզ մեղմող:
 Գ. ՇՄԱԽՈՆԵԱՆ

ՀԱՅՈՑ ՆՈՐ ՏԱՐԻՆ

1

Նոր Տարին եկաւ փառօք անհամար
 Զուարթ ու ազատ ազգերուն համար,
 Բայց մեզ չի բերաւ նշոյլ մ'իսկ յոյսի,
 Կամ մխիթարիչ ծնունդ մ'Յիսուսի.
 Քանի մեր երկիր, մեր
 Տունն է քարքանդ,
 Մեզ չի կայ կաղանդ:

2 Քրիստոս ծնաւ քսան դար առաջ,
 Եկաւ մեղմելու աշխարհի հառաջ,
 Բայց մեզի բերաւ ցաւ, արիւն, վշտեր,
 Մահ ու կոտորած, հայրենիք մ'աւեր.

Մինչև չի փշրի Հայու
Լուծն անգութ ,
Չունինք մենք Ծնունդ :

3 Մեզ թշնամի են աշխարհ ու մարդիկ ,
Թշնամի եւրոպ , հեթանոս Տաճիկ .
Աստուած ալ մենէ երես դարձուցեր ,
Մոռցած է դժբաղդ մեր անտէր Հայեր .
Մինչև մեր ժանգոտ
Շղթայն չի փշրի ,
Չունինք Նոր Տարի :

4 Յիսուսը ծնաւ՝ աւետի՛ս մարդոց ,
Քարուքանդ ըրաւ հիմունք դժոխոց ,
Կրակէն անշէջ՝ շատերն ազատեց ,
Բայց մեր Հայ ազգը կրակի մատնեց .
Մինչև որ ազգին այդ
Հուր չի մարի .
Չունինք Նոր Տարի :

5 Նոր Տարին եկաւ բերաւ իր հետ լոյս ,
Աշխարհի համար աւետիս և յոյս ,
Բայց ոչինչ մեզի . մեր արեւ ծածկած ,
Մեր աստեղք յերկինս խաւար են մարած .
Մինչև Հայ աստղը
Չը ծագի , բարի
Չունինք Նոր Տարի :

6 Նոր Տարին եկաւ Ծնունդն իրեն հետ,
Դառնութիւնք այլոց հալեցան անհետ,
Բայց մեր կը մնան ազգային սառեր
Անհալ, բարդ ի բարդ Հայկական ցաւեր •
Բայց մինչև սառեր
Ձի հալին անյայտ,
Ձի դար մեզ կաղանդ :

7 Երբ սակայն փշրին կապանք մեր անուր,
Մեղմանան ցաւեր ազգին ընդ հանուր,
Երբ Հայի արեն բարձունքէն Մասեաց
Ծագի, յոյս բերէ մեր հէգ Հայրենեաց •
Յայնժամ մեր միայն
Կուգայ Նոր Տարի,
Ամանօր բարի :

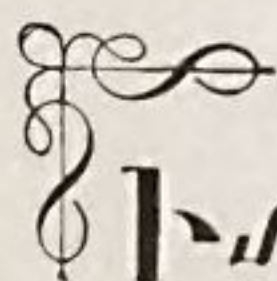
Հ. ԷԿԻՆԵԱՆ

ՎԱՐԴԱՆ

—

1

Իմ Հայրենեաց հոգի վարդան,
Հոգիս հոգւոյդ եղնի ղուրալան,
Որ Տղմուտի ափերի քով
Վաթսուն հազար կտրիճներով,

Ջարկիր , զարկվար , ինկար՝ քաջ քաջ
 Պարսիկ փռած ի ձախ ու յաջ :
 Իմ հայրենեաց արեւ վարդան ,
 Արեւ արեւ՝դ եղնի զուրպան :

2 Աւետարան ու խաչն առիր ,
 Տարիր երկինք բարձրացուցիր •
 Եւ դու ալ խեղ թողիր գացիր ,
 Անուշ արեւդ հողին տուիր ,
 Որ հայրենեաց շողայ արեւ
 Շաւարշանի դաշտին վերեւ :
 Իմ հայրենեաց հոգի վարդան , Լայլն :

3 Արիւնդ կարմիր կարմիր թափվաւ ,
 Դաշտն ու ծաղիկ ներկուեցաւ •
 Լուսնակն եկաւ ամալի տակից
 Պաղ պաղ թափեց ցօղիկն յաչից ,
 Որ հայրենեաց վարդեր բացուին ,
 Պըլպուլն երգէ դրախտի սարին :
 Իմ հայրենեաց արեւ վարդան , Լայլն :

Ս . Հ . ՖԵԼԵԿԵԱՆ

ՏԱՂ Ի ԳԱՅԼ-ՎԱՀԱՆ

1

Նեա թափանցիկ ,
 Սուսեր հատու երկբերան ,
 Խայթոց մահու
 Ահեղ գընդին պարսկական ,
 Ո՞ւր է հնչիւն
 Քո լայնալիճ աղեղան ,
 Քաջ զօրավար
 Մամիկոնեան Գայլ-Վահան :

2 Փող բարձրացեալ ,
 Որոտացեալ ի Տարօն ,
 Վարատեցեր
 Ըզթշնամիս ի ցրօն .
 Ընդէ՞ր լռես ,
 Ո՞վ դիւցազունդ բարեկրօն ,
 Քաջ զօրավար
 Մամիկոնեան Գայլ—Վահան :

3 Գեա բոցեղէն
 Բղխեալ յաշխարհ Հայաստան ,
 Ծաւալեցեր
 Որպէս զհուր եղեգան ,
 Որով կիզեր
 Զսպարապետն զՄիհրան ,

Քաջ զօրավար
Մամիկոնեան Գայլ—Վահան :
4 Քաջաց ծենաց
Քաջ շառաւիղ բարեկիր ,
Խոհեմ , արի ,
Անպարտելի մարտադիր ,
Ի մահ հարեր
Զիշխան զօրուն ըզվարշիր ,
Քաջ զօրավար
Մամիկոնեան Գայլ—Վահան :

ԱՂԱՍԻ ԵՒ ԸՆԿԵՐՔ ԻԻՐ

—o—
1

Եյն որ ծանօթ է
Պատմութեան Ազգին ,
Ծանաչէ Վահան ,
Մուշեղ , Գարեգին .
Նոքա գնացին ,
Տէր ետ մեզ կրկին ,
Սէգ կարօն ,
Մուսէն և քաջն Աղասին :
Ապրի՛ն պաշտպանք մեր Ազգին ,
Կարօն , Մուսէն , Աղասին ,

Կեցց'են զիւցազնք մեր Ազգին ,
Կարօն , Մուսէն , Աղասին :

2 Միշտ պիտի պարծի

Քանաքիռ աւան ,
Որ ծնաւ ձեզ պէս
Կորիւն աննման .
Դուք Արարատայ
Ամուր ախոյեան ,
Փառք և ցնծութիւն
Ասքանազեան տան :

Ապրի'ն պաշտպանք մեր Ազգին ևայլն :

3 Մասիս , Արագած ,

Նպատ և Զիրաւն ,
Սիրով տեղի տան
Ձեր սուրբ միութեան .
Դուք նոցա գլխին
Կեցէ'ք Հայաստան ,
Ուր տեղ վտանգ կայ ,
Հասէ'ք օգնութեան :

Ապրի'ն պաշտպանք մեր ազգին ևն .

Ղ . Վ . ՓԻՐՂԱԼԵՄԵԱՆ

Ի ՎԱՀԱՆ ՄԱՄԻԿՈՆԵԱՆ

❖❖❖❖

1

Որդիք Հայկայ, որդիք փառաց,
Զարթի'ք կոչէ զձեզ Աստուած.
Տեսէ'ք Մասեաց ի գլուխ ազատ,
Զբաղդ Հայոց նորահրատ:

Աչք ձեր ի դոյն լուսասցին բոց,
Սիրտք վառեսցին, սիրտք Հայոց:
Եւ միսեսցին կուռ բազուկք,
Քան ի հնոց գեղարդունք,
Յազատութեան ասպարէզ
Թափել շանթիս սաստկավրէժ:

2 Օ'ն փողեցէ'ք, ելէ'ք ի դղորդ,
Աստուած է ձեր առաջնորդ.
Լուա՞յք, փառք ձեզ կարդան հրաւէրք.
Տեսէ'ք անդուստ հարց ստուերք
Անվրէժք առ ձեզ կարկառեն ձեռս.
Որդիք, խո՞ւլ հարցդ էք յաղերս:
Արի'ք ընդ ձեզ դաշնաւոր՝
Արդարութիւնն է հզօր.
Եւ զլայնալիճն առեալ Հայկ
Էջ քաջորդւոցն ի բանակ:

ԽՈՐԽՈՌՈՒՆԻՆ

ՄԵՐ ՔԱԶԱՑ ԸՆԾԱՆԵՐ

1

Մարդան, վահան, սմբատ, Մուշեղ,
Տարօն երկրի արեւ, աստեղ,
Է՞ր ձեր երկիր կողոպտեցիք,
Եւ կողոպուտն երկինք տարիք.

2 Երկինք, Աստուած կարօ՞տ էին
Խեղճ Տարօնցւոց կողոպուտին.
Դուք Աստուծոյ ինչո՞ւ տուիք
Ընծայ՝ ձեր սուրք, սիրտ ու հոգիք:

3 Եւ ձեր որդւոց թողիք մինակ
Զոսկորոտիք ձեր յիշատակ:
Զեր շիրիմներ, փլած բերդեր
Մեր թշնամեաց վախ չեն ազդեր.

5 Այսպէս մենք ալ գերի եղանք,
Ու դարէ դար տանջուեցանք:
Մատաղ լինիմ ձեզի, քաջե՛ր,
Ետ խնդրեցէ՛ք ձեր ընծաներ,

6 Առէ՛ք զանոնք՝ իջէ՛ք Տարօն,
Զարկէ՛ք, վանէ՛ք թուրքն ի ցրօն:

Երբոր ձեր սէր , սուրն ու հոգին
Տարօնն զգայ իր ներսիդին ,
Եւ ձեր սիրով զինի , վառի ,
Ազատ , անկախ պիտի լինի :

ՏԱՐՕՆՑԻՆ

ԵՐԳ ՄԱՐՏԻ

❖❖❖❖

1

Քաղցր հայրենեաց

Ազատութեանը համար ,
Եւ լուսասփիւռ սուրբ հաւատոյս վեհափառ ,
Այս երկու վեհ առթիւս ահա
Թէ ինձ մեռնիլ արժան չըլլայ ,
Կեանքն ինձ ալ ի՞նչ կը ծառայէ
Երբ գերութիւնն ալ յիս տւէ :

2 Ո՛վ սուսերդ իմ վաղակաւոր սայրասուր ,
Եւ դու հրացանդ որ կը ժայթքես բոց և հուր ,
Դուք թշնամին խորտակեցէ՛ք
Եւ բռնաւորն նուաճեցէ՛ք .
Կեցջի՛ք միշտ իմ հրացան , սուսեր ,
Ձեօք Հայրենեացս կանգնին աւեր :

3 Ո՛վ սուսերդ իմ

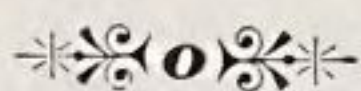
Երբ տեսնեմ քեզ շողշողաս ,
Եւ դու հրացանդ իմ սեւադէմ՝ որոտաս ,
Վատ թշնամւոյն իրանն փռուի ,
«Աւա՛ղ» կանչէ՛ւ այնպէս մեռնի .
Ապրին միշտ մեր հէք Հայրենիք ,
Կեցցեն միշտ մեր վեհ Հայրենիք :

(Թարգմ. Յուլն .)

Մ . Յ , ՏԱՄԱՏԵԱՆ

Ի ՄԻՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՈՑ

Ահա հրեշտակ ոսկեփետուր
Թռուցեալ բարձուստ երկնաճեմ ,
Հայոց բաղդին հեծեալ ի կառս
Բարձր գոչէ զուարթադէմ .
Հզօր պատգամ ,
Ի վերուստ գամ .
Միութիւն , Հա՛յք ,
Եւ նոր ձեզ կեանք :

Տրտիեն ուժգին և լանջք և սիրաք ,
Խաղայ արիւն ի թինդ ի թինդ .
Մեղր կաթէ սուրբ սէրն ի խինդ ,
Յառաքինւոյ ի Հայու սիրտ :

Սիրաբորբոք համբոյրք բղխեն ,
Արտասուլթոր աչկունք ցօղեն .

Արիք Հայկազունք ,
Ի սէր փութասցունք .

Եռանդուն մատի'ք

Ի համբոյր հեզիկ :

Տո'ւք համբոյր մի ևս ,

Բացէ'ք զձեր թեւս ,

Տո'ւք համբոյր մի եւս ,

Սիրոյ է պարգեւս :

Կեցցե'ն յաւէժ վեհ Հայկազունք ,

Անմահութեան սիրուն սերունդք ,

Կեցցէ' յաւէժ Հայկայ ոգին ,

Մեզ են վկայ երկիր , երկին :

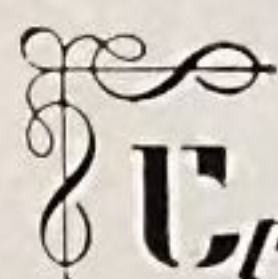
Գ. ԱՊՏՈՒԼԼԱՀԵԱՆ

Ի ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

—o—

1

Արի'ք Հայկազունք, յառաջ ընթանանք ,

Սահմանադրութեան նոր բարե մ' ալ յանք ,

Որ ազգն երբ զանի փրկարար կոչեց ,

Նոր հոգի , նոր կեանք անոր պարգեւեց :

Եկէ՛ք բարեկամք , առ բարձեալն Աստուած
Ուղղեմք մեր մաղթանք սբ . սրտէ բղխած .
Կեցցէ՛ , կեցցէ՛ , կեցցէ՛ միշտ
Ազգն ու Սահմանադրութիւն :

2

Ձրկանք, բռնութիւն վատթար վարչութեան
Բերին մահն ի դուռն Հայոց ազգութեան .
Սահմանադրութիւնն եկաւ զայն վանեց ,
Եւ կենաց ուղին մեր առջև հարթեց :
Յառաջդիմութեան բացաւ ապարէզ ,
Ուր ամեն վայրկեան գոչել պարտ է մեզ .
Կեցցէ՛ , կեցցէ՛ , կեցցէ՛ միշտ , և այլն :

3

Ջնջեց ամենայն կարծիք անձնական ,
Խեղդեց ամենայն ձայն անհատական .
Հրաւէր կարդաց Աստուծոյ ձայնին ,
Առաջնորդ լինել գործոց ազգային :
Այն որ Աստուծոյ ձայն տուաւ մեզի ,
Մենէ թող առնու ձայնով մ՝ այնպիսի .
Կեցցէ՛ , կեցցէ՛ , կեցցէ՛ միշտ , և այլն :

4

Հայերս անարգուած՝ գրկեց բարձրացուց ,
Մարդկային կոչման մեզ արժանացուց .
Շնորհեց մեզի զոր ազատն Աստուած՝
Մարդկութեան երկրորդ նշանն էր դրած .

ՀԱՅՐԻԿ

Որուն շնորհիւ յարգ ըստացանք մենք ,
Անոր յարգ տալով ապրինք ու երգենք .
Կեցցէ' , կեցցէ' , կեցցէ' միշտ և այլն :
Յ . Գ . ՍԸՎԱՃԵԱՆ .

ՈՐՍՈՐԴԻՔ

1

Ապա քաջազունք, Հայոց զաւակունք,
Առէ'ք աղեղունք ի մահ երազունք .
Անտառք սպասեն , կենդանիք սարսեն ,
Զինուցդ ի ձայնէն կենդանիք սարսեն .
Շեշտակի նետեր թափեցէ'ք՝ քաջեր ,
Յէրէս անվեհեր :

2

Վազենք ուր վտանգ՝ այս մեր զբօսանք ,
Որսոց արշաւանք՝ մարտից են կրթանք .
Երթանք գունդ ի գունդ՝ յաղեղ և մկունդ ,
Յուսով սրտադունդ՝ յաղեղ և մկունդ ,
Շամփրեմք զկենդանիս իբր ըզթշնամիս
Ի մեր հայրենիս :

Զի օր մ' ալ նոյնպէս՝ մարտին ի հանդէս
 Զարնենք մահազգեաց զոսոխս հայրենեաց ,
 Եւ յաղթանակաւ լցեալ աւարաւ՝
 Դառնամք քաջարչաւ լցեալ աւարաւ ,
 Եւ ի մեր դափնիք ծափ տան սիրելիք ,
 Պանծան Հայրենիք :
 Խ . Վ . ԳԱԼՅԱՅԵԱՆ .

ԻՄ ՄԱՀԸ

❖❖❖❖❖❖

1

Նթէ տժգոյն մահու հրեշտակ
 Անհուն ժպտով մ'իջնէ իմ դէմ ,
 Շոգիանան ցաւքս ու հոգիս ,
 Գիտցէ՛ք որ դեռ կենդանի եմ :

2 Եթէ սնարըս իմ տիպար
 Մոմ մը վտիտ ու մահադէմ ,
 Ո՛հ , նշուլէ ցուրտ ճառագայթ ,
 Գիտցէ՛ք որ դեռ կենդանի եմ :

3 Եթէ ճակտովս արտօսրազօծ
 Զիս պատանի մէջ ցուրտ զերդ վէմ
 Փաթթեն , դնեն սեւ դագաղը ,
 Գիտցէ՛ք որ դեռ կենդանի եմ :

4 Եթէ հնչէ տխուր կոչնակ,
Թրթռուն ծիծաղն մահու դժխեմ,
Դագաղս առնէ իր համր քայլ,
Գիտցէ՛ք որ դեռ կենդանի եմ:

5 Եթէ մարդիկն այն մահերգակ,
Որք սև ունին ու խոժոռ դէմ՝
Համասփռեն խուսկ ու աղօթք,
Գիտցէ՛ք որ դեռ կենդանի եմ:

6 Եթ՝ յարդարեն իմ հողակոյտ,
Եւ հեծեծ մամբ ու սգալէն
Իմ սիրելիքը բաժնուին,
Գիտցէ՛ք որ միշտ կենդանի եմ:

7 Իսկ աննշան եթէ մնայ
Երկրի մէկ խորշն հողակոյտն իմ,
Եւ յիշատակս ալ թառամի,
Ա՛հ, ա՛յն ատեն ես կը մեռնիմ:

Պ. ԴՈՒՐԵԱՆ

ԱԻԵՏԱԲԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

❖❖❖❖❖❖

1

Ահա աղաւնին,
Նոյեան տապանին,

Թռած Մասեաց մառախլապատ երկինքէն,
Հրաւէր կարգայ ազատութեան Հայրենեաց.

Ասդին անդին թափառական Հայերուն՝
 Ձայն աւետեաց Հայաստանի բերանէն
 Ողջոյն կուտայ Հայոց, ողջոյն նոր փառաց,
 Հերի՛ք կ'ըսէ այսչափ հարիւր տարւայ քուն:

Օ՛ն աչք,

Մեր Հայրենեաց հրաւիրակին.

Ակա՛նջ

Ձի պատգամ է այս երկնային:

Արթնութի՛ւն արդ պանդուխտ Հայեր,
 Հասաւ կ'անցնի Հայոց օրեր.

Առէ՛ք ողջոյնս ազատութեան,

Ողջոյն սիրոյ եղբայրութեան.

Վե՛րջ վիճակի գերութեան ձեր,

Յերկնից՝ Հայոց այս է պատուէր.

Դարերէ ի վեր արիւն արցունքով
 Թացաւ Հայրենեաց

Քաղցր աւերակներ.

Թռչող հրեշտակն ալ ահա՛ ինձ ընկեր,

Վկա՛յ է խօսքիս խնդում երեսով:

—Այո՛, այո՛, Հայ տղաք,

Վկայ՝ ես ձեր հրեշտակ.

Հայաստանի նոր գարնան

Ծաղկունքն ահա՛ ձեզ կուտամ:—

Օ՛ն արդ քորք՛ւ եղբարք

Որդիք դիւցազանց,

Ձերդ թռչներ գարնան՝

Գեղ դայլայլիկով

Սուրանք փոյթ ի գիրկ հայրենի փառաց :

Հոս թողունք հոս՝

Վատթար սրտեր ,

Հետ առնունք սէր .

Հոս թողունք հոս՝

Ատելութիւն ,

Ոսոխն Հայուն՝

Հոս թողունք հոս :

Ազգերնիս մէկ , լեզունիս մէկ ,

Հաւատքնիս մէկ ,

Հայրենիք մէկ , հայրերնիս մէկ ,

փառքերնիս մէկ ,

Ինչո՞ւ չ'ըլլայ սրտերնիս մէկ :

Եւ արդ հոս ի սե կրից զինաթափ ,

Ամենքս ալ հաւասար Հայ եղբայր .

Մեր զէնքը թաշն ի կուրծս վառ ի վառ ,

Օ՛ն զհետ հրեշտակիս ծափ ի ծափ ,

Ջարներք տաւիղ , ոսկի քնար ,

Սրբե՛նք դառն ցաւի աչքեր .

Աշխոյժ ի սիրտ , ճա՛նք վար ու վեր .

Ապրի՛ Հայոցս Աւետաբեր .

Ուրախութիւն այս Հայոց դար :

Օ՛ն պար խաղ ,
 Մէն մ'ի ձախ .
 Մէն մ'ի ջաջ ,
 Ետ , յառաջ ,
 Ուրախութիւն այս Հայոց դար ,
 Ն . ՄԷԶՊՈՒՐԵԱՆ

ԻՄ ԿՏԱԿԸ

1

 Ես կը մեռնիմ , ո՛վ ընկերներ ,
 Այլ յոյս չի կայ ապրելու .
 Մահու քրտինք պատեց ճակատս ,
 Հոգիս պատրաստ մեկնելու .
 Ա՛խ , կուզէի ապրիլ քիչ մ'ալ՝
 Երթալ հասնիլ Հայրենիք ,
 Հոն գոհ սրտով մեռնիլ , գրկել
 Իմ հարց ոսկերք՝ իմ նախնիք :

2 Բաղդին սակայն ձեռքերն այսօր
 Զիս կը բաժնեն ի կենաց ,
 Կեանք՝ որ յանտի մատաղ տիոց
 Նուիրեցի Հայրենեաց .
 Սո՛ւրբ Հայրենիք , ներէ՛ որդւոյդ ,
 Որ քոյդ այսօր կարօտով

Ննջէ ի տար , յօտար աշխարհ ,
Հեռու քեզմէ՝ ո՛չ սրտով :

3 Մնայ բարեա՛ւ իմ Հայաստան ,
Մնայ բարեա՛ւ Հայրենիք ,
Ողջամբ մնան հայ զաւակներ ,
Ողջամբ մեր տուն՝ սիրելիք .
Ողջա՛մբ մնաք , սիրուն ընկերք ,
Նժդեհ սրտեր , մ'արտասուէ՛ք .
Ես կը մեռնիմ , մի՛ մոռնաք զիս ,
Իմ յիշատակս յարգեցէք :

4 Հայ պանդուխտներ՝ , ալ կը մեկնիմ
Քաղցր Հայրենեաց կարօտով ,
Ո՛չ հայր , ո՛չ մայր , ո՛չ քորք , եղբարք
Ներկայ են հոս մահճիս քով .
Իմ այս պատկեր տխուր մահուան
Ձեր խոաց մէջ պահեցէ՛ք ,
Եւ թողուցէ՛ք այս օտար հող
Ձեր ընտանեաց գնացէ՛ք :

5 Երբոր մարմինս անշնչանայ ,
Ամփոփեցէ՛ք զայն ի հող ,
Շիրմիս վրայ տապանագիր
Դրէ՛ք միայն երկու տող .
Ըսէ՛ք թէ հոս ննջէ մի հայ
Որ կարօտով իւր երկրին ,

Իւր Հայրենեաց , իւր սիրելեաց
Փչեց զշունչ իւր յետին :

6 Երբ զիս դնէք ցուրտ գերեզման ,
Հայաստանէն ափ մը հող
Լցէ՛ք վրաս , գէթ հայրենի
Հոտ մը բուրէ շիրմէս թո՛ղ .
Հայ եղեմէն կաթ մը ցօղիկ ,
Հայ աշխարհէն փունջ մը վարդ
Թող իմ անշուք գերեզմանին
Փառք , պաճուճանք լինին զարդ .

7 Օր մը գուցէ Հայաստանէն
Սոխակն հայու հոտ առած՝
Թռչի՝ անցնի մեծն Ովկիան ,
Գտնէ տապանն իմ սառած .
Տաք արտասուօք թանայ զերեսն
Իմ ցամաքեալ տապանին ,
Գուցէ յայնժամ իմ ոսկորներ
Հողին ներքեւ կը հանգչին :

Հ. ԷԿԻՆԵԱՆ

ԵՐԳ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

❖❖❖❖❖❖

1

Ի զուր ամպերն որոտացին
 Ու ամենուն սիրտ դող առաւ .
 Ի զուր հրեշտակ Մասեաց սարին՝
 Հայոց բաղդին վրայ լացաւ :
 Սև ամպերուն մէջէն սրավար՝
 Տեսէ՛ք , ի՛նչպէս կ'ելլէ պայծառ .
 Ու գա՛մ ցնծալով՝
 Ընծայ բերելով
 Բիւր երջանկութիւն ,
 Սահմանադրութիւն :

2 Ողջո՛յն աւուրն այն գերապանծ ,
 Ուր բարձրացաւ ի լոյս յաղթող ,
 Արդարութեան և իրաւանց
 Եւ ազգութեան յաւէրժ կոթող .
 Արկողն հիմունս անդնդալիւր
 Եւ մեծ գործոյն հանդիսադիւր .
 Կու գայ ցնծալով , ևն .

Մ . ՊԵՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

ԵՐԳ ՈՒՍԱՆՈՂԱՑ

❖❖(o)❖❖

1

Ուսանողներ եմք Հայկազուն ,
Գիտեմք , պարտքեր ունիմք անհուն .
Յառաջացման դար է այս դար ,
Վատ է այն որ յառաջ չերթար .
Յառաջդիմութեան
Զինուոր մեզ գրեց
Այս տուն փրկութեան .
Ապրի՛ անսասան :

2 Երկիր մ'ունինք Հայաստանն է ,
Հին փառքերու գերեզման է .
Կեանք կը խնդրեն իւր աւերներ ,
Մեր կեանքն իրեն եմք մեք ուխտեր .
Հայրենեաց շինման
Բանուոր մեզ գրեց
Այս տուն փրկութեան .
Ապրի՛ յաւիտեան :

3 Զաւակներ եմք մի վեհ ազգի .
Պայծառ օրեր տեսած ունի .
Արդ կը հեծէ , իրեն վերքեր
Պատել ուսան մեր այս ձեռքեր :

Ազգասիրութեան
Հուրն ի մեզ վառեց
Այս տունն փրկութեան .
Ապրի՛ անսասան :

4 Բ լոյս , ր լոյս . կ'ատեմք խաւար ,
Մեր աղետից դա մեծ պատճառ .
Բարին , Իրաւն ու Գեղեցիկ
Անհուն սիրով մեք գրկեցինք .
Հուսոյ՝ գիտութեան
Ուղին մեզ հորթեց
Այս տունն գիտութեան .
Ապրի՛ անսասան :

Ռ . Յ . ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ

ՕՐՕՐ

—

1

Անուշ քնակն աչերն առեր ,
Անուշ հովերն ալ տարուբեր .
Իմ տատրակիս քունն է եկեր ,
Անուշ երգով ըսեմ օր օր :

- 2 — Ես քուն չ' ունիմ, անգութ մարիկ,
Հերի՛ք, աչքս կապես, հերի՛ք.
Մէկ պահիկէն կ'ընեմ պաճիկ,
Իս արձակէ՛, մ'ըսէր օր օր:
- 3 Արցունքներդ մարգարտի պէս
Երեսդ ի վար ի՞նչ կը թափես.
Մի՛ լար, ձագուկ, մի՛ լար, մեղք ես.
Ո՛վ կ'ուզես՝ ան ըսէ օր օր:
- 4 — Քիչ մը թուլցո՛ւր թւերս, ոտքերս,
Ա՛լ թմրեցան փափուկ մսերս.
Անուշ մրափն առնու աչքերս,
Հապա սխմէ՛, կարդա՛ օր օր:
- 5 Քնացնեմ իմ աղաւնիս,
Մեծացնեմ՝ սիրով սրտիս,
Կարմիր վարդի նման բացուիս,
Շուքդ նստիմ, ըսեմ օր օր:
- 6 — Սիրտդ քար է, ա՛լ հասկցայ,
Լացի՛, լացի՛, շահ չի գտայ.
Ա՛լ քնանամ, ճարը չի կայ.
Երկա՛յն, երկա՛յն, ըսէ՛ օր օր:

ՈՂԲՔ ԱԲՈՎԵԱՆԻ

—o—

1

Նրկընքի կանանչ կարմիր ,
Ա՛յ սիրուն կանանչ կարմիր .
Լերդս ու թոքս չորացել են ,
Սար ու ձոր կանանչ կարմիր :

2 Դաշտի ծաղիկ ռանգէ ռանգ ,
Ձեզ պէս կ'աճին օրն ու կեանք .
Ծաղիկն որ հոտ չ'ունենայ ,
Էլ ի՞նչ օգուտ ռանգէ ռանգ .

3 Էնտուր համար եմ էնտուր ,
Էրվում , պրծնում , ա՛խ , մէկ օր ,
Աշխարհքն ինձ տաս՝ պէտքը չի ,
Թուր եմ ուզում , ինձ էն տո՛ւր :

4 Սրտիս մի՛ տար որ էրես ,
Ինձ փոթոթես , խոռովես .
Հոգիս ուղիւր որ քեզ տամ ,
Թո՛ղ մէկ տենեմ ք , երես :

5 Սրտիս կաթել ա արին ,
Քո՛ մարամին , քո՛ արին .
Յետ արի՛ , աչքովդ տես
Թէ սիրելւոյդ ի՛նչ արին :

6 Քեզ որ տեսայ ջրի ղրաղին ,
 Խելքս թռաւ էդ հադաղին .
 Հէնց մարդ պէտք ա տայ հոգին ,
 Որ չըսպանես դու սաղին :

7 Ի՞նչ ես տանջվում , շո՛ւ նաչար ,
 Որ չունիս քեզ մէկ աւար .
 Մէկ սիրտ որ դարտ չիմանայ ,
 Հալբաթ վատ է ու նաչար :

Խ . ԱՌՈՎԵԱՆ

ՍԱՍՈՒՆՑԻ ԱՅՐԻ ԿՆԿԱՆ ԵՐԳԸ

Անարգ կենաց խոստումներով
 Չենք ուրանար մեր հաւատ .
 Մեր սիրելեաց հետ մեռնելով՝
 Մեր պահենք ուխտ անարատ :
 Մորթէ՛, Մորթէ՛, անգու թ տաճիկ ,
 Մեզ՝ անտէր , որբ այրիներ ,
 Հրեշտակաց անմահ հոգիք
 Կուգան թռչիլ մեզ հետ վեր :

2 Երբ կը լողան մէջ տաք արեան
 Մեր այր ու հայր , եղբայրներ .

Թո՛ղ պապանձի ձեր պիղծ բերան
Խօսիլ կենաց պայմաններ :

Մորթէ՛ , մորթէ՛ , Լայլն :

3 Մեր սիրելեաց երակներէն

Դեռ տաք արիւն կը հոսի .

Անոնց ցասկոտ նայուածքներէն

Մեր սիրտ ի խոր կը յուզի :

Մորթէ՛ , մորթէ՛ , անգուլթ Լն :

4 Մեր սիրելեաց կեանքէն աւել

Մեր կեանք թանկ չէ մեր աչքին

Հայ կի՛նն յօժար է զինք զո՛հել ,

Մեռնիլ սիրոյն իւր քաջին :

Մորթէ՛ , մորթէ՛ , անգուլթ Լն :

5 Սուտ օրինաց ձեր փուճ Ղուրան

Ճէննէթ կուտայ ձեզ բաժին ,

Երբ կը մորթէք այլադաւան

Անտէր , անմեղ , հայ այրին :

Մորթէ՛ , մորթէ՛ , անգուլթ Լն :

ՏԱՐՕՆՑԻՆ

ԱՌ ՀԱՅ ՄԱՆԿԻԿ

1

Օ՛ն , սրացի՛ր հոգւոյդ
 թեթեւ թեւերով ,
 թռի՛ր , ման! Կէ Հայ ,
 եռանդեամբ քո հարց քով .
 թէ դտնես հոն հող
 ու մոխիր ցուրտ շիրմով ,
 Հա՛ց ու թրջէ՛ ու պաշտէ՛
 զայն սուրբ սիրով :
 Օտար երկիր մի՛ թռչիր ,
 Հայրենիքէդ մի՛ զատուիր :

2 Ո՛հ , Հայրենիքդ՝ հոն է
 հայրիկդ , հոն է Հայն ,
 Է՛հ , մի՛ թռիր անկէ
 ի բաց , ու առ այն
 Տո՛ւր քու սրտիդ սէրդ
 ու եռանդ ու արիւնդ ,
 Ձէ՞ քոյդ է այն , քոյդ
 մանկական խանձարուրդ .
 Է՛հ , մի՛ թռչիր բաց անկէ ,
 Քեզ չ՛կայ կեանք զատ անկէ :

ԳԱՄԱՌ-ՔԱԹԻՊԱ

3 Թէ չի գտնես դու գահ
 ու թագ յայն վայրեր ,
 Զէնք՝ սուր , դրօշ
 ու փառաւոր պալատներ ,
 Ո՛հ , շատ չե՞ն քեզ
 աւերք Հայուն ու շիրմեր ,
 Ուր նախնի քաջք ու
 թագակիրք են պառկեր :
 Ո՛հ , մի՛ թռիր անկէ դուրս ,
 Զի յօտար տան չի կայ լոյս :

4 Աւերակ շէ՛ր քո Հայրե-
 նիք , Հայ մանկիկ ,
 Աւեր դարձաւ՝ կործա-
 նեցաւ , սիրէ՛ գինք .
 Գէթ վաղն ելլէ թեւերն
 բանայ ու քաղցրիկ՝
 Թռի՛ր , ըսէ , ու ե՛կ յիմ
 գիրկ , Հայ մանկիկ :
 Հոգւոյս հատոր , ե՛լ թռի՛ր ,
 Քո մօր գրկաց մէջ թառի՛ր :

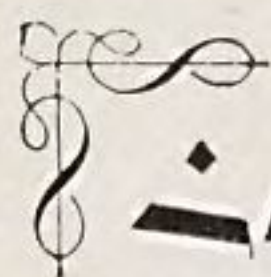
Ս . Մ . ԳԱ. ԶԱՆՃԵԱՆ

ԵՐԳ ՀԱՅՐԵՆԵԱՑ

❖❖o❖❖

1

Հերի՛ք , որդեակք , այսքան տարուան
տառապանք ,
Հերի՛ք դաժան անգուլթ թուրքին
ոտքն ինկանք .
Քանի խոնարհ գլուխ տուինք գայլերին ,
Այնքան ծանր բեռներ դրին մեր վզին :
Հերի՛ք , ելնենք ցոյց տանք
թէ մենք հարազատ
Հին քաջերի արիւնիցն
ենք ազատ ,
Թէեւ չ'ունինք ո'չ թուր ,
Ո'չ սուր , ո'չ նիզակ ,
Մեր բազերն էլ կ'անեն
Նոցան շանսատակ :

2 Նրանցն են մեր կոյս աղջիկներ ,
հարսուները ,
Նրանցն է մեր ճակտի քրտանց
արդիւնքը .
Նոցա սուրի ծայրն է , կարծես ,
մեր հոգին ,
Նրանց գամփուր մեզնից շատ է
թանկագին :
Հերի՛ք , ելնենք Լայլն :

- 3 Ի՞նչով են նրանք մեզ տիրելու արժանի ,
 նրանք մարդ չեն , այլ գազան են
 վայրենի .
 Մերն է ձիրքը , մերն է ուսումն ու
 հանճար ,
 Մերն է հողը , մենք ենք նրան տէրն
 արդար :
 Հերի՛ք , ելնենք և այլն :
 ԳԱՄԱՌ—ԲԱԹԻՊԱ

ՀԱՅՐԵՆԵԱՑ ԵՐԳ

❖❖❖❖❖

1

Վայրենիք սրբազան ,
 Իմ սիրուն աշխարհ ,
 Թռչում եմ դէպի քեզ
 Հոգւովս անդադար .
 Բայց աւա՛ղ այս բանտում
 Փակուած եմ անտէր ,
 Պատերազմի դաշտում
 Չեմ կռւում և ես :

2

Հանապազ տանջուցայ
 Քո ճակատագրով ,

Սրտու՛մս չղթայիցդ
 Չայներ կրեւով .
 Չեմ կարող մոռանալ
 Ազգ իմ հարազատ ,
 Ա՛խ , կամ ոչնչանալ ,
 կամ լինիլ ազատ :

3 Ձի գիտեմ ի՞նչպէս է
 Կռիւն հրդեհվում ,
 Ես չունիմ ոչինչ լուր ,
 Բայց լուրն է թռչում ,
 Տարվում է միշտ համբաւ
 Սպաննութեան ահեղ ,
 Թափվում է ազգ—արիւն ,
 Բայց ես չեմ այնտեղ :

4 Ա՛խ , քո ազատութիւն
 Փոթորկի մէջ է ,
 Եւ վառ արշալուսով
 Քո օր կարմրում է .
 Թող այստեղ չարչարուիմ
 Անծանօթ կոչուած ,
 Միայն քեզ , հայրենի՛ք ,
 Տեսնեմ ազատուած :

Յ . ՔՈՒԶՈՒԲԷԳԵԱՆՑ

ԵՐԳ ԶԻՆՈՒՈՐԻՆ

1

Օ ինուորի՛ն երգերը ,
Եղբարք , լըսեցէ՛ք ,
Աշխարհիս դէպքերը
Հաւ ըմբռնեցէ՛ք :

2 Ոմանք հոյակապ
Պալատներ ունին .
Ոմանք շէն դըղեակ՝
Խաղաղ բնակին :

3 Զգե՛ստն զարդարուն ,
Բայց փորը քաղցած ,
Գարի տայ ծիուն ,
Ինքն ուտէ սոսկ հաց :

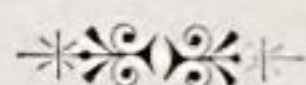
4 Բայց թշուառ զ ինուորն
Զունի ո՛չ մի բան ,
Ոչ հանգիստ ցերեկն ,
Ոչ քուն գիշերուան :

5 Զինուորին՝ դատարկ
Զկայ աշխարհի ,
Խնդրէ բարեւոր ,
Ու ապաստանի :

- 6 Թէ քաջ մարտնչի ,
 Կ'առնու մի պարգեւ .
 Երբ վիրաւորուի ,
 Կ'ըսէ մնաս բարեւ :

ՇՈԳԵԿԱՌԻՐԸ

1

Ո՛ւր կը փախչիս , ո'վ շողեկառք ,
 Կեանքի նման սրանաս .
 Ո՛վ կը վազէ քու ետեւդ՝
 Շունչդ կտրած հովանաս :

2 Թշնամիներ չի կան ետիդ ,
 Բայց կը փախչիս անդադար .
 Քու ետեւդ Քիւրտեր չեն դար ,
 Ոչ ալ Թուրքեր անհամար :

3 Քու ճամբորդներ պատճառ չունին
 Երկրէ երկիր փախչելու ,
 Ձեր ետեւն ոսոխ չիգար՝
 Ձեզ ճամբուն մէջ թալլելու :

4 Բայց դու փո'ֆ, փո'ֆ կ'ընես, կ'երթաս,
 Կ'անցնիս լեռներ ու ձորեր ,
 Կը սաւառնիս որպէս անդարձ
 Իմ մանկութեան քաղցր օրեր :

- 5 Բայց , շո՛ղեկառք , երկնից սիրուն ,
 Հայն ալ հետդ ա՛ռ ու տար ,
 Մեր ետեէն թուրքն է ինկած՝
 Սուր , սուսերօք անհամար :
- 6 Մենք , շոգեկա՛ռք , տէր ալ չունինք ,
 Անօգնական ենք , անոք .
 Աստուած անգամ մեզ մոռցած է ,
 Մեր ցաւերուն՝ միշտ անհոգ :
- 7 Մարդիկ մեզ ձեռք չեն կարկառեր ,
 Առիթ չեն տար որ փախչինք .
 Կ'ուզեն որ Հայք ոչնչանան ,
 Կ'ուզեն մեռնինք , կորնչինք :
- 8 Բայց դու թերեւ , անյաղթ ճամբորդ ,
 Մեր արեան մէջ չես ուզեր
 Շահ մը փնտռել մարդոց նման ,
 Շահ՝ արիւնոտ հաշիւներ :
- 6 Կեցի՛ր պահ մը , Հայն հետդ ա՛ռ ,
 Ցո՛յց տուր մարդոց թէ դու չատ
 Գթոտ սիրտ մը ունիս քու մէջ ,
 Քան այս աշխարհ նիւթապաշտ :

Հ. ԷԿԻՆԵԱՆ

ՉԱՅՆ ՀԱՅՐԵՆԵԱՑ

1

Օտար ափուկք ցրուած ի սփիւռ ,
 Ո՛վ սիրասուն իմ զաւակունքս ,
 Ձեր հայրենիք տրտում տխուր՝
 Ձեր կը դիտէ արցունք յաչկունս •
 Իմ տաճարներս սէր կը կանգնէ ,
 Իմ նախատինքս արիւն սրբէ :

2 Ո՛հ, այս քանի՛ տարի անցաւ ,
 Ու խտեցիք ինձ սէր , յոյս և կեանք •
 Ամուլ մրցում , հեռ վիշտ և ցաւ ,
 Այս իմ բաժին , այս է ձեր ջանք •
 Իմ տաճարներս սէր կը կանգնէ ,
 Իմ նախատինքս արիւն սրբէ :

3 Հնո՛ց՝ ո՛վ դուք որ օտարին
 Փառաց պատուոյ էք խնկարկու •
 Անմահութեան դրոշմ , սէր Ազգին ,
 Նախնեաց քրտինք ծախած չքոյ :
 Իմ տաճարներս դուք չէք կանգնէր ,
 Իմ նախատինքս դուք չէք սրբեր :

Ե . Մ Ո Ւ Ր Ա Տ Ե Ա Ն .

ՅԻՇԵՄ ԶՔԵԶ

1

ԱՐ յիշեմ զքեզ

Երբ ծաղիկ ծաղկին
Համբոյր տայ քնքոյշ .
Յիշեմ ես զքեզ
Մինչ թեւք զեփիւռին
Գգուեն զիս անուշ :

2 Յաշնան 'ւ ի ձմրան

Ես միշտ դեռափթիթ ,
Հոգւոյս իմ բուսիկ ,
Յիշեմ ես զքեզ ,
Մինչ աչերս վճիտ
Յօղեն քեզ ցօղիկ :

3 Յիշեմ ես զիմ սէր ,

Երբ դալուկ մահու
Շուրթիս վրայ բազմի .
Կը յիշեմ զքեզ
Արտասուօք աղու
Յետին վայրկենի :

4 Թերեւս դեռ յիշեմ

Քեզ մինչ գերեզման ,
Այլ ցուրտ շիրմիս քար

Իմ հառաչանաց
է յաւէտ խափան ,
Անդ մնայ միշտ յար :

Պ . Հ . ԱԴԱՄԵԱՆ

ԱՌ ԿՈՅՍՆ ՈՒԽՏԱԻՈՐ

1

Ո՛հ , քաղցր է քո սէր , ո՛ր կոյս •
Խոնջ և լքեալ սարէ սար՝
Լեռ , ձոր և դաշտ եւ ծմակ՝
Ծաղկունք գեղոյդ սիրահար ,
Հրեշտակդ ամբիծ իմ սիրուն ,
Քո ինձ կրկնեն քաղցր անուն :

2 Լոկ քո մեղուակն յիս նայուածք ,
Չայն արծաթի և թրթռուն
Իմս զարթուցին նախկին սէր ,
Ալ այն օրէն էք համբուն ,
Հրեշտակդ ամբիծ ևայլն :

3 Ի զուր հարցի դիւր սրտիս
Չով զեփիւռիս ու առուակաց ,
Ֆիլոմէլին լռեց երգ
Եւ բնութիւն իսկ տրամած ,
Հրեշտակդ ամբիծ ևայլն :

- 4 Համբոյրք հեղիկ, գեղ ժպիտք,
Ուռուցիկ լանջ, գիրգ հասակ
Զրտան ջնջել, ո՛հ մաքէս
Եւ դիսակաց վառ հիւսակ,
Հրեշտակդ ամբիժ իմ սիրուն,
Արմենուհւոյդ քաղցր անուն:
Թ. ՆԱԶԱՐԵԱՆ

ՊԱՆԴՈՒԽՏՆ ԱՌ ԼՈՒՍԻՆ

—o—

1

- Մուաղեալ կենաց իբրեւ յոյս,
Մութ և տխուր ես, ո՛ր կոյս.
Ե՛լ ե՛լ, լուսին, ո՛հ, և դուն,
Սիրտ մի ունիս զգայուն.
Ազգ մի՝ թշուառ հայրենիք,
Որ քօղ առեր ես զամպիկ:
2 Բնութիւն գեղոյդ երաժիշտ,
Քեզ աստեղաց հոյլք նաժիշտ.
'Ի անհուն սիրուն ժպիտ մի,
Կարգեց դշխոյ զքեզ երկնի.
Ցօղէ՛ նշոյլդ տխրանոյշ,
Պանդուխտ հոգւոյս ցաւոց բոյժ:

3 Ո՛հ , փշրեցան սիրտս ու քնար ,
Ես ալ քեզի պէս զաշխարհ
Պանդուխտ քայլով չափեցի ,
Ծաղկունք ծլին սոսկ քեզի .
Չեկաւ զեփիւռ մ'անուշիկ ,
Շոյել իմ դէմքս յուսալիք :

4 Հող մ' ունէի Հայրենի ,
Դրախտ չքեղ աշխարհի .
Աւերակացն արդ պահպան ,
Քիւրտն և անոր հրացանն .
Ցուցո՛ւր ժանտից , ո՛ր լուսին ,
Զազիր ոսկերք Վասակին :

Ս . ՀԵՔԻՄԵԱՆ

ԳԻՒՂԱԿԱՆ ԿՆՈՋ ՕՐՈՑԻ ԵՐԳ

❖❖❖❖

1

Քնէ՛ , քնէ՛ , սիրուն որդի ,
Քու մօր սրտին սփոփանք ,
Քեզ օր կ'ասեմ տխուր ձէնով ,
Օրօր , օրեր ու շատ կեանք :

2 Օրորոցդ ձեռով շարժեմ ,
Բերնով երեսդ համբուրեմ .

Քեզ շատ օրօր , քեզ շատ օրեր ,
Քեզ շատ արեւ կու երգեմ :

3 Աչքիդ շողը սիրտս է ծակում ,
Նորոգում է իմ խոցը .

Աչքդ փակէ՛ , իմ սիրական ,
Հերի՛ք սրտիս այրածը :

4 Աչքդ փակէ՛ , քաղցր քնէ՛ ,
Քեզ օր կ'ասեմ ես լալով ,
Քու հօր բանը իմաց կ'անեմ ,
Դու ականջ դի՛ր նիրհելով :

5 Հայրդ զօրեղ երիտասարդ
Առաւ բակէն գութանը ,
Լծեց երկու զոյգ եզները ,
Իր սրածայր արօրը :

6 Գնաց դաշտը՝ երգ հնչելով ,
Երգ ասելով , երգելով ,
Քաղցր ձէնով երգ կանչելով ,
Երգ երգելով ու լալով :

7 Այժմ քնէ՛ , աչքդ խփէ՛ ,
Հանգստացի՛ր , օր , օր , օր ,
Թո՛ղ քու մայրը աչքէն թափէ
Արտասուքը իւր յորդոր :

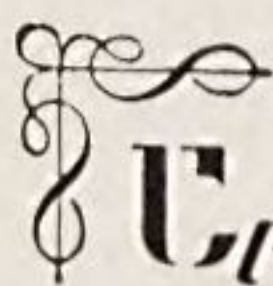
Տ . Գ . ՊԱՏԿԱՆԵԱՆ

ԱՐՇԱԽԱՆՔ

❖❖❖❖

1

Արշաւեն քաջքն յասպար ի սուր ,
 Գոռ մարտադրին դաշինքն ի զուր
 Ծախեսցին ի հուր .
 Վառեալ ի զէն ի զարդ փառաց՝
 Արիական տոհմք քաջազանց
 Ի վրէժ Հայրենեաց :
 Հապ օ՛ն , արիական տոհմք քաջազանց ,
 Ելէ՛ք ի մարտ գերապանծ :

2 Թնդաց երկիր քաջաց ի գնացս ,
 Երկինք առնեն հովանի զաչս
 Յարեաց ճեպընթացս .
 Վաշտք անմահից մեզ մարտակից՝
 Յանշէջ ի բոց վառեն զոգիս
 Վանել զթշնամիս :
 Հապ օ՛ն , արիական տոհմք Լայլն :

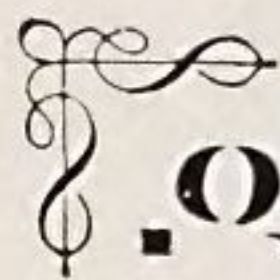
3 Զարթեան արիք կուռ քաջալանջ ,
 Ի հայրենեաց վառեալ ճաճանջ
 Դիմեալ աննահանջ .
 Հզօր փառաց պերճ յաղթանակ
 Յերկնուստ ի ձօն բոլորի պսակ
 Քաջաց մրցանակ :
 Հապ օ՛ն , արիական տոհմք Լայլն :

Հ . Պ . Վ . ՄԻՆԱՍԵԱՆ

ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐՏԻ ԵՐԳ

1

Օրս քու սիրուն , ո'վ նազելի ,
 Հովիրն առիր կը մաղէ ,
 Օտրի լեզուն ցաւ էղիրէ
 Եվէլի զիս կը տաղէ .
 Էն քու սիրունդ չի դիմացուի
 Տայիմ հոգիս կը քաղէ :
 Դէպ ի էգին իմ սիրածին
 Առնէր տանէր հոգն զիս .
 Դէպ ի գիրկը իմ հաւնածին
 Փչէր , տանէր քամին զիս :

2 Այն խղճալի ու ցաւալի
 Թռչնակին ես նման եմ ,
 Ու սիրոյն իմ կարմիր վարդին
 Հարաք ի սուգ մտանեմ ,
 Ի հող ու ջուր շրջաբերիմ ,
 Փնտռեմ ու ոչ գտանեմ :
 Դէպի էգին իմ սիրածին
 Առնէր տանէր հոգն զիս .
 Դէպի գիրկը իմ հաւնածին
 Քչէր , տանէր քամին զիս :

ԿՈՅՍՆ ՀԱՅՈՑ

1

 Մարգաց վերայ ծաղկեղարդ
Շատ օրիորդք գային ման ,
Նոցա տոտից հետքն անուշ ,
Մարմներց շարժմունքն քնքուշ ,
Մին օրիորդ մէջ նէցան
Խօսէր այլոց շատ մի բան ,
Ն'ահ օրիորդն էր խորոտիկ ,
Ն'ահ օրիորդն էր անուշիկ :

2 Խօսքերն անուշ քան մեղրից
Կաթէր , վազէր շրթներից ,
Պէս լոյս պայծառ արևուն
Փայլէին դէմքն սիրուն .
Յայնոր ամէն մի խօսին՝
Կուսանքն երնէկ բիւր տային .
Ն'ահ օրիորդն էր անուշիկ .
Հայոց երկրին կոյս փափկիկ :
Կ . Վ . ՊԱՂՃԵԱՆ

ԲԱՅԵՐ

ՓՈՔՐ ԱՂՋԻԿ ԵՒ ԹՌՉՆԻԿ

1

Նկո՛ւր, սէր իմ թռչնիկ, ինձ եկուր,
Ունիմ քեզ համար վանդակ մը մաքուր .
Քեզ պիտի տամ ես ծաղիկներ փայլուն,
Թարմ հասած մրգեր և խոտեր ցօղուն :

2

—Շատ ապրիս, աղջիկ, քո վարձքդ կատար,
Բայց ես չատ սիրեմ բաց ու զով կամար .
Եւ իմ սիրուն բոյն բարձր ծառի տակ
Աւելի լաւ է քան ոսկի վանդակ :

3

Ո՛հ, պզտիկ թռչնիկ, ո՛ւր գացիր թռար,
Ձիւնը ծածկեր է ամեն ձոր ու սար .
Տե՛ս քու բոյնդ ալ սառ է, ա՛հ, նայի՛ր,
Արի՛, վէս թռչնիկ, ինձի հետ կեցի՛ր :

4

—Ձէ՛, պզտի աղջիկ, 'տի թռչիմ երթամ,
Աւելի շող, տաք երկինք 'տի գտնամ .
Եւ երբ գարուն գայ անոյշ զեփիւռով՝
Պիտի լսես ձայնս իմ զուարթ երգով :

5

Ո՞վ քեզ ուղեցոյց, թռչնակ, հէգ թռչնակ,
Մինակուկ կ'երթաս ծով, լիճ ու բլրակ .
Յիմա՞ր ես, ի՞նչ ես . ե'կ իմ մօտ կեցիր ,
Պիտի մոլորիս, ապահով եղիր :

6

—Ա՛հ, չէ', լաւ աղջիկ, Աստուած է իմ թեւ ,
Լեռ ու ձոր կ'անցնիմ անվախ ու թեթեւ .
Օդ ին պէս ազատ ստեղծեց զիս անչուշտ ,
Որ օդ , լոյս գտնեմ ու ծծեմ անկուշտ :

Մ . ՄԱՄՈՒՐԵԱՆ

ԳԱՅԼ ՎԱՀԱՆԻՆ ԵՐԳԸ

❖❖❖❖❖

1

«Ես Գայլ վահանն եմ Մշեցի ,
Մամիկոնեան տոհմի որդի .
Իմ տէրս է Մուշեղ իշխան ,
Զոր կը պաշտէ Տարօնն համայն : »

2 «Մուշեղ զօրաց զիս պետ կարգեց ,
Պարսիկ զօրաց առջև ճամբեց .
Սակայն, Խոսրո՛վ , մոխրապաշտ չար ,
Զօրքդ է հարիւր քառսուն հազար : »

- 3 «Դու Յոյներէն առիր Կարին ,
Նախանձեցար մեր Տարօնին .
Քեռւոյդ որդին Տարօն եկաւ ,
Արձան բլրին բանակ դրաւ :»
- 4 «Հրոսակներդ տարածուեցան ,
Օձ քաղաքի դռներն հասան .
Դու յանդուդն ես , ո'վ անօրէն ,
Եւ չե՞ս վախնար Գայլ-Վահանէն :»
- 5 «Թէեւ ձեզ չափ շատ զօրք չ'ունինք ,
Բայց մենք երկնից կ'ապաւինինք .
Տարօնն ու Հայն ու ազգութիւն
Պաշտելի են իմ քաջ զօրուն :»
- 6 «Ո'վ նենգաւոր , պատրաստ եղի'ր ,
Հայ քաջերէն դասեր սորվիլ , »
Ըսաւ կորիւն Գայլըն Վահան ,
Ու իր զօրքերն դրաւ դարան :
- 7 Խստիւ զարկաւ պարսիկ զօրքեր ,
Դիակներով ծածկեց դաշտեր ,
Պարսիկ իշխանն այդ զօրապետ
Ղրկեց դժոխք իր զօրաց հետ :
- 8 Խոսրով արքայն որ զայս տեսաւ ,
Կորագլուխ իր տուն դարձաւ :
Այսպէս Վահանն անպարտելին՝
Մամիկոնեան դիւցազնորդին՝

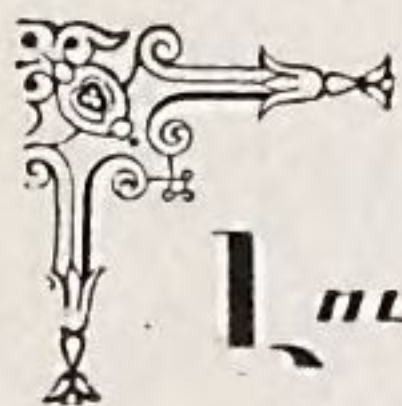
- 9 Պահեց Տարօնն երջանկութեան
 Վայր մը ազատ ու աննման .
 Բայց այդ գաւառ մեր այս օրով՝
 Թրքին գերի է անգորով . . . :
- ՏԱՐՕՆՑԻՆ

ԵՐԳ ՇԻՆԱԿԱՆԱՅ

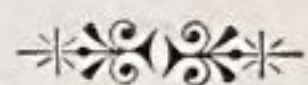
1

- Լ**ուսնակն անուշ , հոփն անուշ
 Շինականի քունն անուշ .
 Ծագեց լուսնակն երկնուց ,
 Հովիւի փողն էր անուշ :
- 2 Հօտաղն եզներ կ'արածայ ,
 Մանճկալ պառկեր, քունն անուշ .
 Զղզղուն քամին կը փչէ ,
 Ծովային հոփն էր անուշ :
- 3 Դաշտեր , ձորեր մընջեր են ,
 Զրերն գլգլան՝ ձէնն անուշ .
 Հաւքեր թառան ուրենց բոն ,
 Բլբուլի տաղն էր անուշ :
 Անմահական հոտ բուրէր ,
 Քաֆուր վարդի հոտն անուշ :

ԱՌԱՋԻՆ ՍԷՐ

1

Երէկ տեսայ քեզ պարտիզում ,
Ծաղկած էիր վարդի պէս .
Եւ քո պատկերդ հոգումս միջում
Նկարուեցաւ լուսատես :

2 Այն տեղ , ո'վ կոյս , ինձ գերեցիր ,
Այն տեղ ես քեզ սիրեցի ,
Այն տեղ հոգիս ջերմ , սիրալիր
Ես քեզ ընծայ բերեցի :

3 Այժըմ չունիմ մի ուրախ ժամ ,
Տխուր է սիրտս իբր դագաղ .
Ես մեռանել մինչեւ անգամ
Ցանկանումեմ , ո'չ , աւա՛ղ :

4 Որպէս օձից՝ ժանտ թունաւոր
Դու ինձանից փախչումես .
Տեսանելով ինձ սգաւոր՝
Ծիծաղումես , խնդումես . . . :

Ս . ՇԱՀԱԶԻԶԵԱՆՑ

ՀԱՅԿ—ԵՐԳ

❖❖❖❖

1

- Օ՛ն եկայք, արի Հայեր,
Յիշեսցուք զնախնիս մեր.
Միաբան ելցուք ի վեր—
Յիշելով զարին Հայկ:
- 2 Հայր մեր Հայկ էր դիւցազուն,
Եղիցուք նմին հանգոյն.
Ազգ մեր փոքրիկ՝ այլ քաջազուն
Է մեր քաջ ազգս Հայք:
- 3 Հայկ երեք հարիւր հոգւով
Միասիրտ որդւով, թոռնով
Ջոկեց մեզ Հայ անունով.
Պարծանք մեր դու Հայկ:
- 4 Գերեզմանք կոչի դաշտն այն,
Ուր Բէլն ամբարտաւան
Եւ զօրքն իւր անկան կործան
Ի բազկաց քոց, ո՛վ Հայկ:
- 5 Արդ՝ պնդեալ զսիրտս մեր,
Հայաստան որ է յաւեր՝
Սիրեսցուք ի փառս մեր,
Գոչելով՝ «փա՛ռք մեր Հայկ»:

ԱԶԳԱՏԵԱՑ

—o—
1

 Ո՛չ ձեզ, ո՛չ, չիք, չի՛ք յաջողուած
Ո՛վ ժանտք, տա ձեզ գոչէ Աստուած,
Որ զՀայրենեացդ ուրանայք սէր,
Եւ զնորուն խնդրէք աւեր.
Երկինք զձեզ դատապարտեն,
Եւ Հայրենիք խոտեն, մերժեն:

Ելէ՛ք ի մէնջ ի բա՛ց գնայք,
Անէ՛ծք ոյց չեն ճշմարիտ Հայք.
Զի՞կայք, ի մէնջ ի բա՛ց ի բա՛ց գնայք,
Անէ՛ծք ոյց չեն ճշմարիտ Հայք:

2 Ի ձեր ճակատ նսեմաստուեր
Զդատակնիք տանիք դուք ձեր.
Ի ձէնջ՝ ո՛վ դուք որդիք Քամայ,
Ամենայն ազգ գարշի սոսկայ.
Ասեն. Դա զծնող իւր անարգու,
Վա՛տ, Հայրենեացն է մատնառու:

Ելէ՛ք ի մէնջ ի բա՛ց գնայք Լայլն:

ԽՈՐԽՈՌՈՒՆԻՆ

ՊԼՊՈՒԼՆ ԱԻԱՐԱՅՐԻ

❧❧❧❧

1

Ո՛հ դու բարեկամ այրած սրտերու ,
 Խօսնակ գիշերոյ , հոգեակ վարդերու ,
 Երգէ՛ պլպուլիկդ , երգէ՛ ի սարէդ ,
 Զանմահ քաջքն Հայոց երգէ՛ հոգւոյս հետ :

2

Թաղէի վանուց ձէնիկդ ինձ դիպաւ ,
 Սրտիկս՝ որ ի խաչն էր կիպ՝ թունդ առաւ ,
 Ի խաչին թեւէն թռայ ու հասայ ,
 Գտայ զքեզ ի դաշտ քաջին վարդանայ :

3

Պլպուլ , քեզ համար մեր հարքն ասացին
 Թէ չէ հաւ՝ պլպուլ մեր Աւարայրին ,
 Եղիշեայ հոգեակն է քաղցրազրուցիկ
 Որ զվարդան ի վարդն տեսնու կարմրիկ :

4

Զմեռն յանապատ կու գնայ կայ ի լաց ,
 Գարունն յԱրտազ գայ ի թուփ վարդենեաց ,
 Երգել ու կանչել յեղիշէին ձայն
 Թէ պատասխանիկ մ'արդեօք տա՞յ վարդան :

Հ . Ղ . Վ . ԱԼԻՇԱՆ

ԻՄ ԵՐԳԸ

1

Առաջել եմ իմ մայրենի աշխարհից ,
Սերտ բարեկամք անջատած են ինձանից .
Թառամում եմ ես այս օտար երկրումը ,
Մենակ բըսած ծաղկի նըման դաշտումը :

2

Կամաց կամաց տարիները անցնում են ,
Մեզ նորոգած դարուն, ամառ դարձնում են ,
Միայն իմ խեղճ կեանքը չունի ոչ ինչ նոր ,
Ինձ երէկը կրկնըւում է միշտ այսօր :

3

Ասպարիգիս նեղ է ճամբան ու փշոտ ,
Խեղճութիւնս համարում են ինձ ամօթ ,
Իմ վիճակին կարեկցութիւն մարդ չունի ,
«Դա, ասում են, իր կեանքումը դարդ չունի:»

4

Ես դարդ ունիմ , դարդս մեծ է ու պէսպէս ,
Բայց չեն տեսնում ձեր աչքերը կարճատես :
Երբ ես մտայ անհիւրնկալ այս աշխարհ ,
Քանի ըսպէ բաղդը ժպտաց ինձ պայծառ :

Ռ . Տ—Գ . ՊԱՏԿԱՆԵԱՆ

ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐՏԻ ԲԱՌԱԽԱՂ

❖❖❖❖❖❖

1

Աղւոր լուս երեսդ խելքս տարեր է ,
Քեզի համար կ'ըլլամ Լ և Ա ու Յ ,
Կը տեսնես քաջածս , չե՞ս մի կսկծար ,
Գիշեր , ցերեկ աչքս է՝ թ և Ա ու Յ :

2 Քեզի ուր որ տեսնեմ , գիտեմ կը ճանչեմ ,
Այն ատեն ետեւէդ ալ կու հառաչեմ .
Հալադին եմ եղեր կուլամ , կ'աղաչեմ ,
Ողորմէ՛ , սա դուռդ Բ և Ա ու Յ :

3 Թշնամիին մօտիկ՝ ինծմէ հեռացար ,
Խօսք մը տուեր էիր անկէ ալ դարձար ,
Դու իմ երախտիքը ի՞նչպէս մոռացար
Որ կերար իմ ձեռքէս շատ Հ , Ա ու Յ :

4 Ըրածիդ պէս գտնաս . հալեցուցիր զիս ,
Այսչափ աղաչեցի՝ դու չեկար խօսքիս
Մէյ մ'ալ այսուհետեւ մի՛ կենար աչքիս
Դ և Ի դի , Մ և Ա ու Յ :

ԱՇԸԳ-ՇԻՐԻՆ

ԱՌ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

1

 Ա՛խ, Հայաստան, Հայաստան,
Ընդէ՞ր կորուսեր տէրդ .
Եղեր այլոց ապաստան,
Թառամեց վարդ պատկերդ :

2 Ո՛չ քեզ պէս բարեպաշտ կար,
Ո՛չ վանքերիդ պէս վանքեր .
Ո՛չ դաշտերիդ պէս դաշտ կար,
Ո՛չ հանքերիդ պէս հանքեր :

3 Հողդ պտղաբեր՝ ազնիւ,
Քարերդ ողջ ակունք են .
Գետերդ լիքն անթիւ
Կարմրախայտ ձկունք են :

4 Լերինքդ ծաղիկ հագած՝
Իբր հարսնացեալ օրիորդ .
Եղջերուքդ վաստակած,
Ի՞նչ շահ որ չունիս որսորդ :

5 Ես եմ Սէյեաթի կինն,
Մադաթեան տոհմի Ոսկին .
Հայրենեաց կաթոգինն,
Հաւատացէ՛ք իմ խօսքին :

ՏԻԿԻՆ ՄԱԴԱԹԵԱՆՑ

ԵՐԳ ՇՂԹԱՅԱԿԱՊ ՀԱՅՈՑ

❖❖o❖❖

1

Խ զո՛ւր են , ի զո՛ւր , բռնաւոր ,
Սպառնալիք քո ամենայն .
Ո՛չ , քո շղթայք չեն զօրաւոր
Ընկճել զոգիք մեր Հայկական :

2 Զմարմին , միայն զայս մարմին
Կարես գերել՝ քեզ ի նախատ .
Սակայն ոգիք մեր երկնային՝
Սիրտք Հայկազանց են միշտ ազա՛տ :

3 Ազա՛տ են , ազատ մեր լեզուք ,
Մաղթել զչանթս արդարութեան
Ի գլուխ ձեր , ո՛վ արիւնարբուք՝
Որ աւերէք զՀայաստան :

4 Ի դժոխս անկցին թշնամիք ,
Անհետացին մինչ յաւիտեան .
Կեցցե՛ն Հայ ազգ եւ Հայրենիք ,
Կեցցէ անմա՛հ մերս Հայաստան :

Խ . Վ . ԳԱԼՅԱՅԵԱՆ

ՆԱԶԼՈՒԻ ՍՈՒԳԸ

—o—

1

Գարունքը բացվել ա ,
 Դաշտեր կանաչել ,
 Ծառերը ծաղկել ,
 Սարեր զարդարել ,
 Բլբլուն իր վարդի
 Սիրով կշտացել .
 Հենց ես , ա՛խ , սիրոյդ
 կարօտ մնացել .
 Ա՛խ , կարօտ մնացել :

2

Ինչ քար տեսնումեմ ,
 Դու ես առաջիս ,
 Ինչ խոտ կոխումեմ ,
 Դու միտըս գալիս .
 Աղբըրի ջուրն էլ
 Քո համն ա տալիս ,
 Անդի ծաղիկն էլ
 Իմ օրը լալիս .
 Ա՛խ , իմ օրը լալիս :

3

Աչքիս լիսն էլ ,
 Ա՛խ , լալով փճացաւ ,
 Ա՛խ , ո՛խ քաշելով՝
 Լերդս չորացաւ .

Ո՞ւմ սիրտս բանամ,
 Ո՞ւմ ասեմ իմ ցաւ,
 Ասեմ էլ, եա՛րապ,
 Ո՞ւմ սրտին կ'տայ ցաւ .

Ա՛խ, ո՞ւմ սրտին կ'տայ ցաւ :

4 Չեմ ուզում աչքս
 Երկինքը քցեմ,
 Լիանակն, արեգակն
 Ինձ հաւար կանչեմ .
 Սի՛րտ ունին նրանք,
 Որ իմ դարդս ասեմ,
 Արի՛, արեգակ իմ,
 Քեզի կարօտ եմ .

Ա՛խ, քեզի կարօտ եմ :

5 Նազլուիդ աչքը
 Ճամբան մի՛ թողար,
 Նազլուդ մի՛ սպաննիր,
 Նազլուդ ջրատար .
 Քեզ զուրպան ըլլի,
 Հասի՛ր նրան հաւար,
 Հասի՛ր, հողը դի՛ր,
 Հոգին հետդ տա՛ր .

Ա՛խ, հոգին հետդ տա՛ր :

Խ . ԱՌՈՎԵԱՆ

ՏԱՐԱԳԻՐ ՀԱՅ ԶԻՆՈՒԹԻՐ

1

Տարի մ'ալ անցաւ , գնաց սահեցաւ ,
Այլ դու հայ զինուոր թափառական մնաս ,
Յերկիր հեռաւոր , սուգ անմխիթար
Զքեզ շուրջ պատած , և դժբաղդ սիրտդ ալ
Յուսաբեկ եղած , սուրդ ու քու տէգդ
Ժանգոտ վար դրած և զօրեղ արմուկդ
Տիգիդ յեցուցած : Դի'ր դու հայ զինուոր
Քո յոյս առ Աստուած , վեր վերցուր գլուխդ
Տե'ս , ո'վ է կանգնած , առ քեզ կ'ականարկէ
Ազատիչն Աստուած , յաղթութեան պսակ
Իր սուրբ ձեռք բռնած : Առ ուրեմն նիզակդ ,
Ոտք ելիր կանգնէ , և սրտիդ խորէն
Անոր փառք խրկէ : Վհատիր մի' բնաւ ,
Քաջ զինուոր դու հայ , զի այսուհետեւ
Էն Աստուած գթած ընդ քեզ է յաւէտ ,
Յազգասէր մրցանող , կուտայ քեզ պսակ ,
Բոլոր ճգանցդ փառք .

Ցանկալին ազատութիւն :

Մ . Ս . Յ . ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆՑ

ԵՍ ԿԸ ՍԻՐԵՄ

❖❖❖❖❖❖

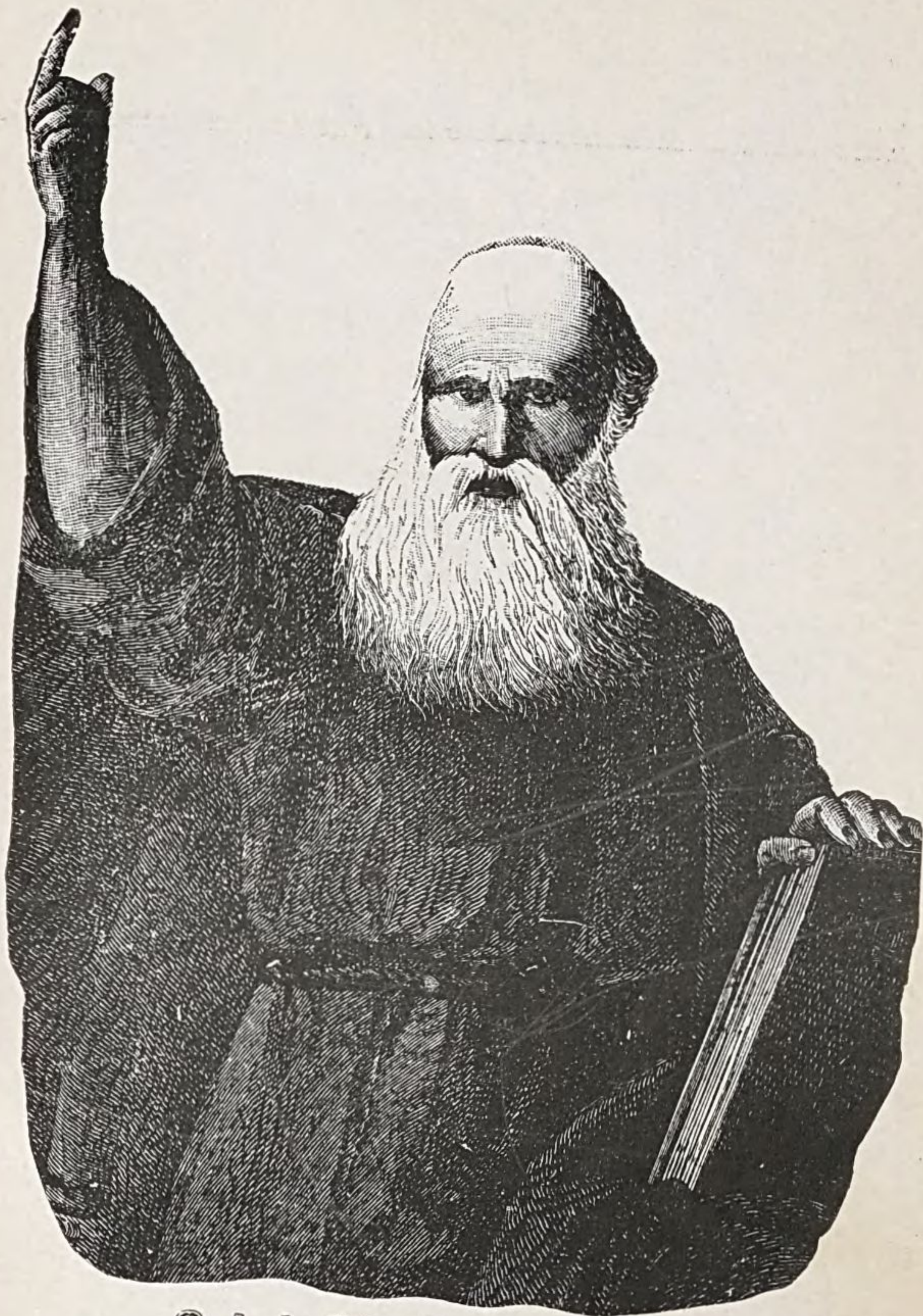
1

Ես կը սիրեմ խաղաղ գիշեր ,
 վճիտ լուսնի փայլին տակ՝
 Ծառի մը քով , առուի մ'եզերք
 Նստիլ խորհիլ միս մինակ .
 Ես կը սիրեմ սիրուհւոյս հետ
 Երգել նաև , քաղցրադէմ
 Վարդենիի տունկին մօտիկ .
 Ո՛հ , ի սրտէ կը սիրեմ :

2 Ես կը սիրեմ լսել ստէպ
 Նէրա երգն ու եղանակ՝
 Ընկերացած հովի , ջրի ,
 Թռչնոց ձայնին ներդաշնակ .
 Ես կը սիրեմ սեղմել սրտիս
 Զայն՝ իմ հրեշտակ , գանձ անգին ,
 Ամբիծ ճատկէն քաղել համբոյր ,
 Ո՛հ , կը սիրեմ կաթոգին :

3 Ես կը սիրեմ Գարնան ատեն
 Ամեն առտու խիստ կանուխ ,
 Արեգակի գալէն առաջ
 Արթուն լինիլ , սրտաբուղիս

ՂԵԻՈՆԴ ԵՐԷՑ

Նախ աղօթքներ ընել Տիրոջ
Այն պարգևին համար մեծ
Զոր, իբր ընկեր և պահապան,
Կեանքիս ընկեր պարգևեց :

4 Ես կը սիրեմ յետոյ մեկնիլ
Սիրուհւոյս հետ ճեմ ի ճեմ
Իջնել պարտէզ, սոխակին հետ
Նստիլ վարդի տունկին դէմ,
Երգել, հսկել այդ կարմրագեղ
Փափուկ ծաղիկ՝ որ կոյսին
Հանգոյն անմեղ՝ մահկանացուաց
Դիւթէ, գրաւէ սիրտ, հոգին :

5 Ես կը սիրեմ ազատ ապրիլ
Իմ երկրիս մէջ հայրենի,
Լինիլ բարի քաղաքացի,
Կտրիճ զինուոր անուանի .
Ես կը սիրեմ իմ զաւակաց
Ուսուցանել ամէն օր
Իմ ազգութիւն, իմ Հայրենիք,
Եւ իմ լեզուն դարեւոր :

6 Ես վերջապէս չատ կը սիրեմ
Մեռնելէ վերջ մի անուն
Բարի թողուլ ի յիշատակ
Իմ զաւակաց, ամենուն,

Որ տապանիս վրայ յաճախ
Տաք արտասուք գան թափեն
Հայոց կուսանք, հայ զաւակներ
Փունջեր նուէր ինձ բերեն :

Հ. ԷԿԻՆԵԱՆ

ԱՂՔԱՏ ԿԻՆ
(Գաղղիերէնից)

❖❖❖❖❖

1

Յուրաք փչեց . ձմեռ սաստիկ .
Զիւնը ծածկեց գետինը ,
Ամենայն մարդ մտաւ իւր տուն ,
Պատսպարուիլ ցրտիցը :
Ժամի դռնում դողդողալով
Կանգնած է մի աղքատ կին .
Նորա հանդերձ պատառ , պատառ ,
Զունի շապիկ իւր հագին .
Անհամարձակ նա իւր ձեռքը
Պարզումէ անց կացողին—
« Ողորմութիւն արէք , պարոն ,
Անտուն , անտէր աղքատին » :

2 Ձեզ, «իրեւիք, ասե՞մ ով էր
Այս խղճալի աղքատը,
Այն ցրտումը, ոտաբոկիկ
կանգնած, ժամի դռնումը.
Շատ ժամանակ դեռ չէ անցել,
Երբ նա փառքով ու պատուով
Ման էր գալիս փողոցներում
Իւր սեպհական կառքերով.
Այժմ, վախով նա իւր ձեռքը
Պարզումէ անց կացողին—
«Ողորմութիւն արէք, պարոն,
Անտուն, անտէր աղքատին»:

ԿՈՄՍ ԷՄՄԱՆՈՒԷԼ
(Միջայէլ Նալբանդեանց)

ԱՅԾԵԱՄԻՆ ԵՐԳԸ

❖❖❖❖❖

1

Մենչոգ ես, չես գիտեր ի՛նչ կայ քո մասին,
Պարտում եմ քո խեղճ անձի փնասին.
Գամփռներով, բանականերով միասին.
Փախի՛ր, այծեամ, փախի՛ր,
Որսկանն է՝ գալիս.
Ձագուկներդ տխուր
Լալիս եմ, լալիս:

- 2 Որսկանը ճրագով քեզ ի ման կուգայ,
կ'ուզէ ձեռները քու արեամբ լուայ.
Խղճալի, քո տեղուկ սար ու ձոր կուլայ.
Փախի'ր, այծեամ, և այլն:
- 3 Որսկանը գութ չ'ունի, կ'ընէ կրակը,
կամ քեզ ի կ'ըսպաննէ, կամ քո զաւակը,
Զուր չի անցնիլ հրացանի գնտակը.
Փախի'ր, այծեամ, և այլն:
- 4 Զորերը մի' մտներ, վտանգաւոր է,
Որսկանը ման կուգայ այն տեղ. սովոր է,
Քարայրից խփելով քեզ կը գլորէ.
Փախի'ր, այծեամ, և այլն:
- 5 Դաշտումը չես ման գալ՝ թէ մտածես լաւ,
Քեզ կը վիրաւորեն. կ'ստանաս մեծ ցաւ.
Դուրս մի' ելլեր դու խիտ անտառէքնաւ.
Փախի'ր, այծեամ, և այլն:

ԱՇԸԳ—ՃԻՎԱՆ

ՀԱՅՈՑ ԱՐԱԳԻԼ

1

Վ դու արագիլ ,
Հինաւուրց մեր հիւր ,
Դանդաղ , վարանած
Ո՞ւր կ'երթաս դու , ո՞ւր .
Ի՞նչ բան է որ քեզ
Այսչափ ուշացուց ,
Ջոկեց երամէդ ,
Այս դաշտեր թողուց :

2

Քեզ հանդիպեցա՞ն ,
Անգութ արկածներ .
Քո մարմինդ ամբիծ
Ծածկե՞ց գնատակներ ,
Կորուսի՞ր արիւն՝
Շնչիկդ կտրեցաւ ,
Կամ սոված , հիւանդ՝
Աչքերդ մթնցա՞ւ :

3

Սիրո՛ւն արագիլ ,
Վիճակդ ինձ պատմէ՛ ,
Քու ընկերդ մարին
Արդեօք մեռա՞ծ է .

Կամ թէ աւերիչ
 Թշնամեաց ճանկեր
 Քու բունդ քանդեց ,
 Գերե՞ց քու ձագեր :

4 Թէ որ այդպէս է ,
 Գաղթէ՛ Հնդկաստան ,
 Ալ եկող գարունն
 Մի՛ գար Հայաստան .
 Երբ Հայ աշխարհը
 Կեանք, արեւ չի կայ ,
 Սիրուն արագիլս
 Ինչո՞ւ ետ դառնայ :

5 Սակայն մենք Հայերս
 Թե , թռիչ չ'ունինք .
 Անդէն ու անշարժ
 Յարիւն կը խղդիմք :
 Թռի՛ր երամիդ
 Բօթ տա՛ր սգալի՛
 Թէ աշխարհ թողուց
 Որ Հայն ջնջուի :

ՏԱՐՕՆՑԻՆ

ԵՐԳ Ի ՄԱՀ
ԶԵՅԹՈՒՆՑԻ ՊԱՏԱՆԻՈՅ

❖❖❖❖

1

 Դու զո՞վ խնդրես , մայր իմ անուշ ,
Ե՛կ, մի՛ դողար , մօտեցիր հոս .
Անլաց աչօք դիտէ զորդիդ ,
Ու իւր վերքերն արիւնահեղ :
Թոքաց մայրեր թող լան , ու դուն
Ուրախ լուրեր տար ի Զէյթուն :

2 Ի՛նչպէս երբեմն օրրանիս մէջ ,
Կակուղ ձեռամբ փայփայելով ,
Մանկիկ մարմնոյս հանգիստ տայիր ,
Իբրեւ հրեշտակ նուագելով :
Զիս հանգչեցուր ի հող , ու դուն
Ուրախ լուրեր տար ի Զէյթուն :

3 Կարմիր կայլակք ցայտեն վերքէս .
Սակայն , մա՛յր իմ , նայէ՛ չո՛րս դիս ,
Զարիւնըռուշտ Քիւրտերն աե՛ս
Հազարներով փռուած գետին :
Կերաւ զանոնք սուր մեր , ու դուն
Ուրախ լուրեր տար ի Զէյթուն :

- 4 Վերջին համբոյր տամ քեզ, մա՛յրիկ,
Հատուցանես զայն սիրուհւոյս.
Վերջին անգամ գրկեմ մեր հող,
Ոյր արդ Կիջնեմ ի ծոցն անլոյս:
Խաչ մի տնկէ վրաս, ու դո՛ւն
Ուրախ լուրեր տար ի Զէյթուն:
Մ. ՊԵՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

ՀՐԱԺԵՇՏ

❖❖(o)❖❖

1

- Մնասցես բարեա՛ւ, սէր՝ ընկեր,
Փողը սուլեց, ա՛լ մեկնիմ,
Նաւը ճամբայ է ինկեր.
Մի՛ լար, գուցէ չի մեռնիմ:
2 Կ'երթամ կռուիլ՝ փրկել Հայն՝
Մեր քաջերու հետ մէկտեղ.
Եթէ մեռնիմ ալ սակայն,
Նահատակ մ'եմ ամէն տեղ:
3 Կտրի՛ճ եղիր, մ'արտասուեր,
Սէրդ ըլլայ ինձ խրախոյս.
Իսկ Հայրենեաց մեր աւեր՝
Հոգին տայ ինձ ոյժ և յոյս:
Հ. ԷԿԻՆԵԱՆ

ՋԱՆ ԳԻՒԼՈՒՄ , ՋԱՆ ԾԱՂԻԿ

—o—

1

Օտուին տակը մանիշակ ,
 «Ջան գիւլում՝ ջան ջան» ,
 Իմ եարը քանց քեզ շիշակ ,
 «Ջան ծաղիկ՝ ջան ջան» .
 Ութ թումանից անց կենամ ,
 «Ջան գիւլում՝ ջան ջան» .
 Քեզ կ'անեմ եարիս մշակ ,
 «Ջան ծաղիկ՝ ջան ջան» :

- 2 Ծաղիկ ունիմ ալայ ա ,
 Ալա չի' , ալվալայ ա .
 Եար բռնիւր լաւ կ'ըլնի ,
 Բայց թողալն բալա ա :
- 3 Մի ջաղաց իրկու դռնի ,
 Բարձ դրէ՛ք՝ եարս կռնի .
 Ես՝ դու մի բազում պ'տինք .
 Ես չինարի , դու նռնի :
- 4 Արեւը կամար կամար ,
 Կապել ես ոսկէ քամար .
 Յիսուն օր պաս եմ պահել ,
 Իմ աղբօր ճամբի համար :

- 5 Արևն ընկաւ մեր պատին ,
Արքայութիւն իմ տառին .
Հոգիդ դառուի , ա՛յ տառի ,
Ինձ խի՞ տուիր կռնատին :
- 6 Հաց եմ թխել , գարի ա ,
Իմ եարը սաֆարի ա .
Սաֆար երթալուդ մեռնեմ ,
Խօսքերդ շաքարի ա :
- 7 Այ օրօն , օրօն ծաղիկ ,
Կարմիր ու տորոն ծաղիկ .
Տարենը մի՛ հետ կ'գաս ,
Գամ քեզ օրօն , ա՛յ ծաղիկ :
- 8 Ձեր բաղի դուռն բա՛ց ա ,
Ոտներդ շաղով թա՛ց ա .
Եարիցդ հեռացել ես ,
Աչքերդ լիքը լա՛ց ա :
- 9 Ես աղջիկ եմ՝ ա՛լ կուզեմ ,
Բոխչաս ծալէծալ կուզեմ .
Երբոր եարիս տունն երթամ ,
Գոտիս թիրմա շալ կուզեմ :

ՂԱՐԻՊ ԲԸԼԲՈՒԼ

❖❖o❖❖

1

Ուսաի՞ կու գաս, զարիպ բըլբուլ,
Դու մի՛ լաց 'լի, ես եմ լալու,
Դու վարդ պսուէ՛, ես գողալին.—
Դու մի՛ լաց 'լի, ես եմ լալու :

2 Արի՛, բըլբուլ, խօսի բառն,
Օխնուի՛ քու էկած սարն.
Քի վարդն էրեց, ինձ՝ իմ եարն.
Դու մի՛ լաց 'լի, ես եմ լալու :

3 Ման իմ գալի դիդարի հիդ,
Վունց զարիբ բըլբուլ խարի հիդ.
Դու վարդի հիդ, ես եարի հիդ,
Դու մի՛ լաց 'լի, ես եմ լալու :

4 Սալբուի նման կանանչ իմ,
Ե՛կ, խօսի՛, ձայնդ ճանաչիմ.
Դու վարդ կանչէ՛, ես եա՛ր կանչ իմ,
Դու մի՛ լաց 'լի, ես եմ լալու :

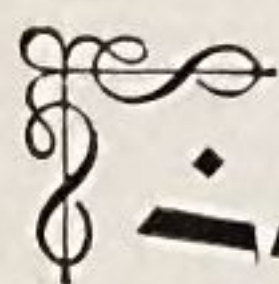
5 Ղարիբ բըլբուլ՝ ձայնիդ մալում,
Ես ու դու էրվինք մի հալում,
Սայաթ-Նովան ասաց՝ զալում,
Դու մի՛ լաց 'լի, ես եմ լալու :

ՁԱՏԻԿ

❖❖o❖❖

1

Նողմը հնչեց ի հարաւէն ,
Ազատուեցան դաշտք ձիւներէն ,
Բերկրութիւն է անմեղ տղոց ,
Քրիստոս յարեա՛ւ ի մեռելոց :

2 Առուները խոխոջեցին ,
Ծառերն բողբոջ արձակեցին ,
Օդը լի է ձայնիւ թռչնոց ,
Քրիստոս յարեա՛ւ ի մեռելոց :

3 Տղայ, աղջիկ ուրախ, զուարթ
Փթթած են զերդ մայիսի վարդ . . .
Ոխ, քէն չունի սիրտը մարդոց ,
Քրիստոս յարեա՛ւ ի մեռելոց :

4 Քրիստոս յարեաւ . . . կասկած չի կայ ,
Բնութիւնն համայն է մեզ վկայ . . .
Բայց ե՞րբ կասէ լեզուն Հայոց—
Հայն էլ յարեաւ ի մեռելոց :

ԳԱՄԱՌ-ՔԱԹՈՊԱ

ՎԱՃԱՌՈՒԱԾ ՀԱՅ ԱՂՋԿԱՆ ԵՐԳԸ

1

 Զառայնոր աշխարհ անտէր , անծանօթ ,
Գրպանս մի պատկեր , սիրտս կասկածոտ .
Եւ յանկարծ հրէշ մ'ահա մարդաձեւ ,
Անուես յորջորջեց և բռնեց իմ թեւ .
«Պատկերս ու դրամս , ըսաւ , քեզ գնեց ,
Իմ կենացս ընկեր յարմարցուց , շինեց» :

2

Բայց ես ահաբեկ՝ ձեռքը մերժեցի ,
Նուաղեալ ձայնիւս «Երբէք ո'չ» ըսի .
Լոկ սէրն է պայման և գին իմ անձին ,
Ո'չ թէ կեղծ պատկեր և դրամ շնչին .
Մաշածիդ պատկեր և անարգ դրամ ,
Շահովը մէկտեղ թո'ղ որ քեզ ետ տամ :

3

Ազատ երկրի մէջ , մոլեգին ձայնիւ ,
Գոռաց յուսահատ , քաշեց զիս խստիւ .
«Ես եմ բուն քո տէր . կրօն ու Աստուած ,
Տէրտէր , քարոզիչ քեզ ինձ են տուած .»
Ըսաւ «Թէ կամաւ ինծի հետ չի գաս ,
Բռնի կը տանիմ . վերջէն կը զղջաս» :

Ըսի՝ սա վարմունքդ փաստ է լիովին
Որ քայլ մը չ'առնեմ այս տեղէս անդին .
Գիրք , օրէնք , կղեր թող դժոխք երթան .
Ես չեմ ընդունիր իմ ատած տղան .
Թող զիս չարչարեն , թո՛ղ իյնամ տապաստ ,
Գերեզմանն ըլլայ իմ սուրբ առագաստ :

ՏԱՐՕՆՑԻՆ

Ի վրէժ

❖❖❖❖❖❖

1

Ի զէ՛ն , ի վրէ՛ժ գոռան , Հայե՛ր ,
Արիւնաներկ Սասնոյ սարեր .
Ի զէ՛ն , ի վրէ՛ժ տան արձագանք
Մշոյ լերինք , Տարնոյ սահանք .
Առիւծ Ձէյթուն միշտ մոլեգին ,
Հոգեհառաչ մռնչէ ուժգին .
Ի զէ՛ն , մինչ ցե՞րբ մնանք գերի
Արիւնարբու , վատ թուրքերի :

2 Ի զէ՛ն , Հայե՛ր , վան և Բասէն
Աղի արցունք , արիւն հոսեն .
Եփրատ , Տիգրիս , Երասխ և Կուր
Ի վրէ՛ժ մնչեն աղէկատուր .

Կընճռէ Մասիս ճակատ իւր պերճ ,
Կարին , Կովկաս ճայնեն անվերջ .

Ի զէ՛ն . ալ բա՛ւ ողբ վայնասուն ,
Հոգեվարքի մէջ է Սասուն :

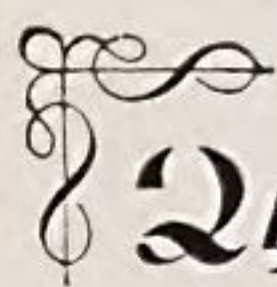
- 3 Ի զէ՛ն , ի սո՛ւր . հինգ երկար դար
Բողոքեցինք երկնից արդար .
Մերժեց Աստուած աղօթքն Հայուն ,
Եւրոպ խուլ է մեր ողբերուն .
Մոռցաւ Սուլթան պարտք և օրէնք .
Քարերն խօսին թէ լռենք մենք :
Կեա՛նք և կամ մա՛հ , որն ալ ուզենք ,
Պէտք է առնել զինու դէմ զէնք :
Յ . Մ . Ս .

Դէ՛հ , ՄԱՆԻՐ , ՄԱՆԻՐ

❖❖❖❖

1

Ձէթ եմ ածել աղունջներդ ,

Նոր շիներիմ սըվլիկ .

Դէ՛հ , շո՛ւտ շարժիր լայն թևերդ ,

Ոստեր չընէ սըրվաիկ :

Դէ՛հ , մանի՛ր , մանի՛ր իմ ճախարակ ,

Մանի՛ր սպիտակ քուլաներ .

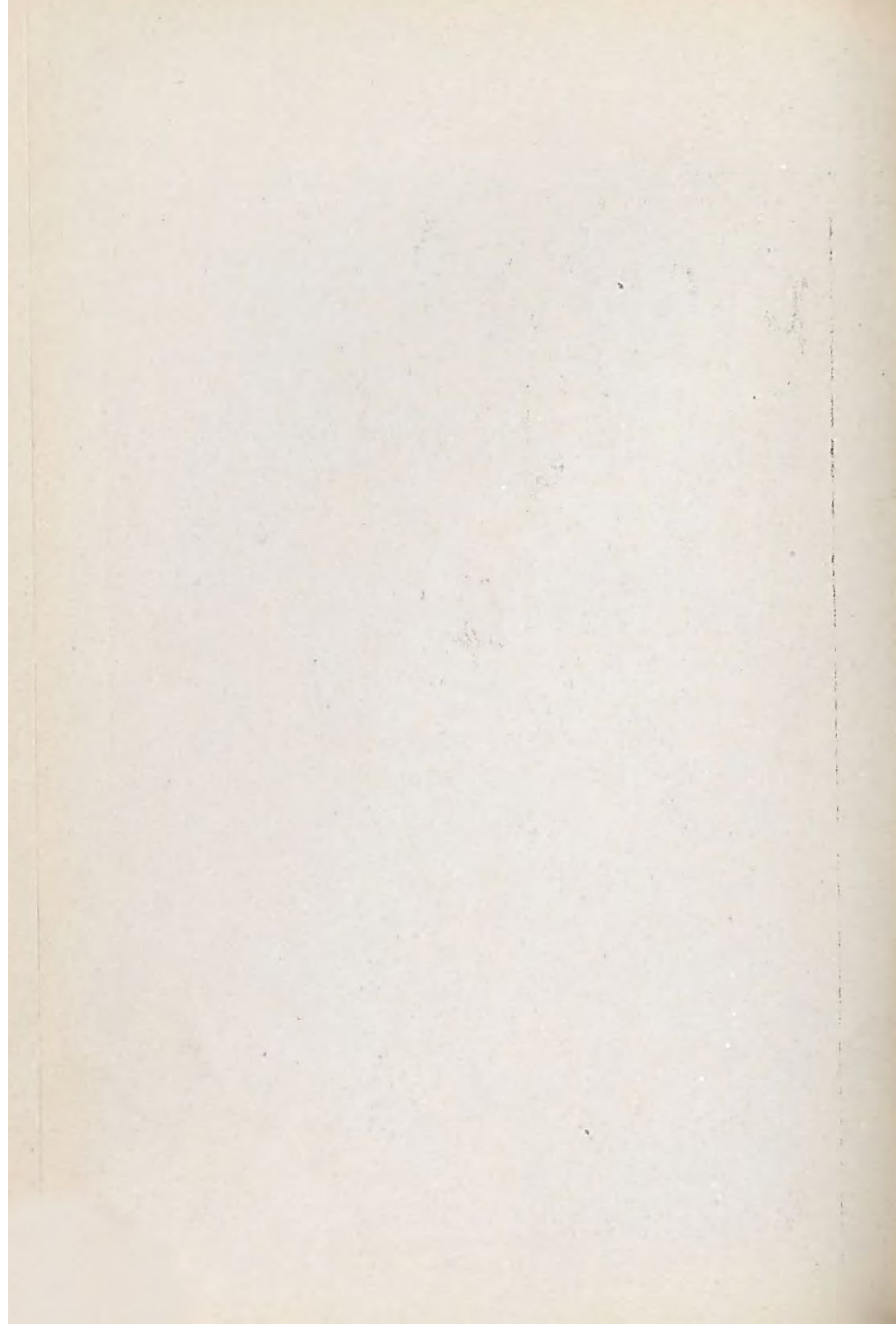
Մանի՛ր թելեր հաստ ու բարակ ,

Որ ես հոգամ իմ ցաւեր :

- 2 Տիգրանիկս գուլպա չ'ունի ,
Դաշտն է գնում ոտնաբաց .
Գաբրիէլս չուխայ չ'ունի ,
Միշտ անում է կոծ ու լաց :
Դէ՛հ , մանի՛ր , մանի՛ր , և այլն :
- 3 Չուալ չ'ունինք , չաթու չունինք ,
Ո՛չ ասմարէն , ո՛չ պարան .
Այսպէս աղքատ դեռ եղած չենք .
Կտրվել է ամէն բան :
Դէ՛հ , մանի՛ր , մանի՛ր , և այլն :
- 4 Երբ կարմիր օրս սեւացաւ ,
Թէեւ մնաց պարտք մի քիչ ,
Պարտատիրոջ սիրտն էլ սեցաւ ,
Եկաւ , տարաւ ամէն ինչ :
Դէ՛հ , մանի՛ր , մանի՛ր , և այլն :
- 5 Նոր հարս էի երբ գործեցի
Քանի կարպետ , խալիչայ .
Բայց դրանցից շուտ զրկուեցայ ,
Այժմ չ'ունիմ մի քաջայ :
Դէ՛հ , մանի՛ր , մանի՛ր , և այլն :

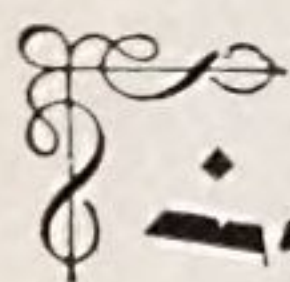

ԱՌ ՀԱՅԿԱՆՈՒՇ

❖❖(o)❖❖

1

Հայկանուշ...

Ի՞նչ աւելի քաղցր, անուշ
կրնան տեսնել իմ աչքեր
Քան վարդ այտերդ այդ քնքուշ :

2 Անմեղ կուսանք երբ տեսնեն,
Նախանձելով քեզ՝ կ'ըսեն.
«Մահկանացու չէ այս ոք,
«Այլ հրեշտակ մ'է հայ, անհոգ :»

3 Երիտասարդք երբ լսեն
Քո մեծ համբաւ, միշտ կ'ըսեն՝
«Երթանք, տեսնենք Գեղուհին՝
Գեղեցկութեան Դիցուհին» :

4 Ամէն անոնք որ կուգան
Յուխտ քո գեղոյդ աննման.
Կ'ըսեն «սիրուն ես քնքոյշ,
Ո՛հ, աննմանդ Հայկանուշ :»

5 Երբ կը տեսնեն որ, վարդեր
Քու այտերուդ են տուեր
Կարմրատեսիլ իրենց գոյն,
Հրապոյր, դիւթիչ փափկութիւն.

6 Կըսեն «ի՞նչու ալ սոխակ,
Անտառին մէջ միս մինակ
Շրջի, թռչի, ի նանիր
Իւր սիրելոյն ի խնդիր:»

7 «Թող սոխակը վազէ գայ,
Իր սիրելին հոս գտնայ,
Ձի այս կոյսի այտերէն,
Կարմիր վարդեր կը կաթեն:»

Հ. ԷԿԻՆԵԱՆ

ԵՐԳ ՄՈՆԹՈՆԻ

—o—

1

Տնկերք, յաղթու թեան ժամն արդ հասեր
Մեզ կ'սպասեն փա'ռք, առնունք քաջալեր.
Արեան ծարաւի մեր հատու սուսեր
Կենաց թշնամւոյն թող կտրեն թելեր:

2

Ո'հ մեր ախոյեան թողին ի տագնապ,
Չըլլանք ահաբեկ մենք ի զէն շտապ,
Փութանք արշաւել, այր՝ մի՛ վեհերոտ.
Մի՛, օն անդր ի բաց՝ սիրտք վատ և երկչոտ:
Ի զէն, ի զէն, օն անդր ի բաց՝
Սիրտք վատ և երկչոտ:

ԴԱԺԱՆ ԲԱՂԴԸ

—o—

1

Մ'Լ Թոքս մաշեցաւ

Հառաչանքներով ,

Դեռ ի՞նչ հալածես զիս ,

Ո'վ բաղդ իմ դաժան .

Կեանքս սպառեցաւ

Բիւր տանջանքներով .

Օր մը՝ երջանկութեան

Զ'ըրիւր զիս արժան :

2

Ամէն գործերուս մէջ

Դու զիս վարեցիր ,

Ոտքիս տակն ալ գաղտնի

Թակարթ լարեցիր ,

Բարեկամ անուան տակ

Շուրջս շարեցիր

Անհամար նախանձորդ ,

Իբրեւ վատ խուժան :

3

Մարդոց օգտակարը

Իրօք գործեցի .

Անպիտա'ն , քեզ ալ ինձ

Նեցուկ կարծեցի .

Չախորդու թեանց դէմ միշտ
Սիրաս կրծեցի .
Դու զիս թշուառութեան
Ծախեցիր աժան :

4 Ո՛վ անգութ անօրէն ,
Անհաշտ թշնամի ,
Սրժան չ'ըրիր զիս գէթ
Մէկ բարեկամի .
Հէգ վարդովս ըրիր
Կարօտ խնամի .
Վիշտ , ցաւ եղան կենացս
Ընկեր անբաժան :

Հաւաքեաց
Մ . ՏԱՂԼԵԱՆ

ՎԱՐԴՈՎԻ ՍԻՐԱԿԱՆԸ

❖❖❖❖❖

1

Մատաղ ըլլամ , մատղաշ աղջիկ ,
Քուկին սալուի հասակիդ ,
Քնքուշ դէմքիդ , սև աչքերուդ ,
Զոյգ մը սեուկ պիսակիդ .

Արդէն խոցեց կոտրած սիրտս
 Թարթիչներդ որպէս նետ .
 Սև յօնքերդ մի՛ պռստեր
 Ի սէր գանգուր գիտակիդ :

2 Առանց քեզի ես վայրկեան մը
 կեանքիս մէջ չեմ հեշտանար .
 Լոյս երեսդ ի՛նչ անուշ է՝
 Տեսնելով չեմ կշտանար .
 Թէ շլացեալ աչերս արցունք
 Թափեն , դու մի՛ վշտանար .
 Կարժէ որ ես զոհ ըլլամ քեզ ,
 Գեղեցիկն ես քու սեռիդ :

3 Դու ես կեանքս , անձս , հոգիս ,
 Դու ես երկու աչքիս լոյս .
 Դու ես գանձս , երջանկութիւնս ,
 Տարաբաղդիս միակ յոյս .
 Վարպետ որսորդ չի դադրեցուց
 Հէգ կաքաւիս աշխոյժ խոյս ,
 Բայց որսաց զիս մէկ նայուածքդ՝
 Զիս քեզ կապեց ամրապինդ :

4 Նաղանքներդ անբաւ հաճոյք
 Կը պատճառեն թշուառիս .
 Ուղածիդ չափ զիս չարչարէ՛ ,
 Պէտք չէ երբէք պատկառիս .

Բայց դու ի՞նչու , ազնիւ սոխակ ,
Ասդին անդին կը թառիս ,
Դանդաղ , դանդաղ կը մօտենաս
Պատրաստ վարդով պսակիդ :
Սիրէ՛ դայն որ կը սիրէ քեզ
'Թէ հողի ալ հաւսար է .
Մի՛ սիրեր քեզ չի սիրողը
Եթէ նոյն իսկ կեսար է :
Հաւաքեաց
Մ . ՏԱՂԼԵԱՆ

ՄԱՀԱՄԵՐԶ ՀԱՅՐԵՆԱՍԻՐԸ

1

- Լհա մօտեցաւ մահուան ժամերս ,
Ալ չեմ իմանար բոլոր ցաւերս .
Կը զատուիմ քեզմէ , սիրուն ծաղիկս ,
Բայց դադրում չունին իմ խեղճ աչերս :
Ինչպէ՛ս 'տի զատուիմ, սաստիկ է սէրս,
Բայց օգուտ չ'ունի, Աստուած է տէրս :
2 Համբերէ՛ քիչ մը , ո՛վ մահ սոսկալի ,
Զե՞ս մի մեղքանար սիրտն իմ ցաւալի .

Համբերէ՛ք թիչ մը որ սէրս առնեմ,
Եւ այնուհետեւ հանգիստ քուէն ընեմ:
Ինչպէ՛ս 'տի զատուիմ եւ այլն:

- 3 Երբ կը մտածեմ՝ մէկ երկու ժամէն
Հողեր ու որդեր զիս պիտի ծածկեն,
Ամէն կողմերս ծակեն ծակծակեն,
Ու մարմինս իրենց մատաղ պիտի ընեն.
Սարսափ մը կը զգամ. սաստիկ է վախս.
Բայց օգուտ չունի, Աստուած է տէրս:

ԱՆՆՄԱՆ

※※○※※

1

Ասպոյտ երկընքում

Աստղեր են փայլում,
Այլ եւ լուսնակը.
Ամենից սիրուն,
Ամենից փայլուն
է արեգակը:

2

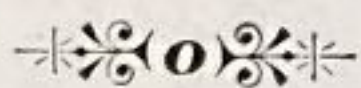
Կանաչ դաշտերում

Եւ այգիներում
Ծաղիկներ շատ կան,
Բայց չէ ոչ մինը
Վարդի նմանը՝
Նա է բնութեան զարդ:

3 Սիրուն աղջիկներ ,
 Ինչպէս ծաղիկներ ,
 Ամեն տեղ շատ կան ,
 Բայց իմ ընտրածը ,
 Սըրտիս սիրածը ,
 Հրեշտակի է նման :
 Գ . ԲԱՐԽՈՒԴԱՐԵԱՆՑ

ԵՐԳ Ի ԲԱԺԱԿ

1

Հրածոր գինւոյն ի բաժակ
 Թէ պղպղէ հոյլ փրփուր ,
 Վարդից հանգոյն ծաղկի սիրտ ,
 Լուսով շողայ ժամ տխուր :

Ո՛հ, մեք հրածոր յայս բաժակ , յայս բաժակ,
 Առնու՛մք կենաց զճաշակ , զճաշակ :

2 Թէ բաղդ ժպտի մեզ զուարթ՝
 Քաղցր է յայնժամ այս գինի ,
 Թէ սիրտ լցեալ է սիրով ,
 Պարտ է ըմպել զայս գինի :

Ո՛հ , մեք հրածոր յայս բաժակ և այլն :

ՅԵՆԿ

Ազատն Աստուած այն օրից	29
Ազատութեան երբ ժամն հնչէ	76
Ազնիւ ընկեր, մեռանում եմ	38
Ալ թոքս մաշեցաւ	243
Ա'իս, Հայաստան, Հայաստան	219
Ակնապիշ, անձայն խորհուրդ	123
Ակոռիի մեծ կարասին	82
Ահա աղաւնին Նոյեան տապանին	179
Ահա բաժակ ուրախութեան	134
Ահա հրեշտակ ոսկեփետուր	174
Ահա մօտեցաւ մահուան	246
Աղւոր լուս երեսդ	218
Աղօթարանը բացուեցաւ	43
Այն որ ծանօթ է պատմութեան	169
Անարգ կենաց խոստումներով	190
Անի քաղաքս նստեր կուլամ	154
Անհոգ ես, չե'ս գիտեր	227
Անուշ քնակն աչերն առեր	187
Առաւօտուն դռնակն է բաց	147
Ա'ռ քնարդ, ով սիրուհիս	119
Արարատ ու Մասիս	69
Արի', սուսեր, ժառանգութիւն	15
Արի'ք Հայկազունք, յառաջ	175

Արի՛ք , որդիք դուք Հայրենեաց	45
Արկածք Հայոց ժամանակին	95
Արշաւեն քաջքն յասպար	206
Արտուտի՛կ , Հայ թռչնիկ	97
Ափսո՛ս քեզ Հայոց խեղճիկ ժողովուրդ	96
Բամբ որոտան	85
Գարնանայինն երբ արեւ	113
Գարնան առտու մ՛էր	100
Գարունքը բացվել ա	221
Գարունն է եկել գեղեցկատեսիլ	155
Գարունն է եկել նախշուն	127
Գարունն էր կենացս դեռ	135
Գիւղական աղջիկ եմ	157
Գլխաքարչ երթամ	128
Գողթան մանկտի	108
Գոռ ովկիան	80
Դարանամուտ կամ վաղուց	126
Դու զո՞վ խնդրես	231
Դու իմ սիրուն ձկնորս	28
Դու փափկաթեւ մանկիկ	93
Եթէ գարնան փափկատերեւ	64
Եթէ տոգոյն մահու հրեշտակ	178
Եկո՛ւր , սէր իմ թռչնիկ	209
Ես Գայլ վահանն եմ	210
Ես կը սիրեմ խաղաղ	224

Ես կը մեռնիմ, ո՛վ ընկերներ	182
Երբ որ Ազգին գահը վերցաւ	23
Երբ որ բացուին դռներն	41
Երէկ երբ պաղ քրտանց մէջ	35
Երէկ տեսայ քեզ պարտիզում	213
Երկար ժամեր նայում եմ	47
Երկնքի կանանչ կարմիր	189
Եւ ես երբեմն երգում էի	153
Զարթի՛ր, մանուկ իմ նազելի	11
Զինուորին երգերը	197
Զիս քու սիրուն, ո՛վ նազելի	207
Զծով չափէ թող գիտուն	158
Զուա՛րդ երկինք խոր	58
Է՞ր հեռանաս քո մայրինի	39
Ընդ աստեղօք օտար	42
Ընկերք, յաղթու՛թեան ժամն	242
Ընցաւ տարին	48
Թէ իմ ալեւոր հերքս	21
Թէ իմ Հայրենեաց քնար	104
Թէ Հայրենեաց պսակադիր	74
Թէ տային ինձի	55
Ի բիւր ձայնից	51
Ի գէ՛ն, ի վրէ՛ժ	238
Ի զուր ամպերն որոտացին	185
Ի զո՛ւր են, ի զո՛ւր, բռնաւոր	220

Իմ երկինքս այն չէ	141
Իմ Հայրենեաց հոգի վարդան	166
Իմ Հայրենիք զիս կը կանչէ	36
Իմ Հայրենիք Թշուառ երկիր	112
Իմ Հայրենիք վայր խնկելի	18
Իմ սիրելի զաւակունքս	63
Ինձ համար չէ գարնան գալը	71
Ինչո՞ւ ապշած են, լճակ	143
Լուսնակն անուշ, հոփն անուշ	212
Լռեց: Ամպերը եկան	84
Ծառին տակը մանիչակ	233
Ծիծեռնակ, ծիծեռնակ	78
Կապոյտ երկնքում	247
Կը յիշեմ զքեզ	201
Կուսանք Հայոց, նոր շուշան	117
Կռունկ, ուստի՞ կուգաս	159
Հայաստան երկիր դրախտավայր	115
Հայաստա՛ն, քաղցր իմ Հայաստան	148
Հայկանո՛ւշ . . .	241
Հայ մարդ, հայ ազգ, ասա՛	13
Հայրենիք սրբազան	195
Հայր մեր երկնաւոր՝ սուրբ լա	10
Հանգիստ իմ անոյշ	133
Հապա քաջազունք	177
Հասայ նոր աշխարհ	237

Հեռացել եմ իմ մայրենի	217
Հերի՛ք, որդեակք, այսքան	194
Հիմի է՞լ լռենք	138
Հողմը հնչեց ի հարաւէն	236
Հուր բարկութեան	89
Հրաժոր դինւոյն ի բաժակ	248
Ձա՛յն տո՛ւր, ո՛վ ծովակ	8
Ձէթ եմ ածել ակունջներդ	239
Մայր-Արաքսի ափերով	59
Մանկութեան օրեր, երազի նման	90
Մատաղ ըլլամ, մատղաշ աղջիկ	244
Մարգաց վերայ ծաղկեղարդ	208
Մեզի մոռցաւ Հայոց ազգը	105
Մեր հայրենեաց փափուկ	86
Մեր հայրենիք թշուառ անտէր	24
Մեր սիրուն հայրենեաց բեռը	139
Մինչդեռ յուսով խայտայ բնութիւն	137
Մինչև մահուան անյիշատակ	109
Մնացես բարեաւ, սէր՝ ընկեր	232
Մնացես բարեաւ սէր, իմ սէր	66
Մռայլ կողեր, թողէ՛ք զիս	107
Յազատն ի վեր ի Մասիս	161
Յամսավերջն ապրիլի	145
Նետ թափանցիկ	168
Նոր տարին եկաւ փառօք անհամար	164

Նուաղեալ կենաց իբրև յոյս	203
Ո՛հ դու բարեկամ՝ այրած սրտերու	216
Ո՛հ ի՞նչ անուշ և ինչպէս զով	31
Ո՛հ, ի՛նչ անուշ, ի՛նչ գեղեցիկ	50
Ո՛հ, քաղցր է քո սէր, ո՛ր կոյս	202
Ոչ եղբարք, ո՛չ, օտարներէն	146
Ո՛չ ձեզ, ո՛չ, չի՛ք, չի՛ք յաջողուած	215
Ո՛վ դու արագիւ	229
Ո՛վ դու գեփիւռ	88
Ո՞վ ես որ կաս առանձին	73
Ո՛վ ծիծեռնակ, վարանած	53
Ո՛վ Հայր մեր, Հայր	7
Ո՛վ մանիշակ, մանիշակ	122
Ո՛վ մեծասքանչ դու լեզու	67
Ով որ Հայ է և չի խօսիր Հայ	129
Ո՛վ վտակ, վտակ	124
Որդիք Հայկայ, որդիք փառաց	171
Ուսանողներ եմք Հայկազուն	186
Ուստի՞ կուգաս, զարիպ բըլբուլ	235
Ո՞ւր կը փախչիս, ո՛վ շողեկառք	198
Սասուն, Սասուն, քաջաց	16
Սարեա՛կ, ի՞նչու քու վերարկուն	152
Սիրէ Հահը թէև ըլլայ	54
Սիրո՛ւն գարուն, կանաչ գարուն	32
Սիրո՛ւն պատկեր: Պարզ գիշեր	117

Վարդան , Վահան , Սմբատ	172
Վերջին վարդ , վերջին վարդ	121
Տաւորիկցի կտրիճ եմ զորդ	5
Տարի մ'ալ անցաւ , դնաց	223
Տէ՛ր , կեցո՛ւ զՀայաստան	111
Տէր կեցո՛ւ դու զՀայս	17
Տխուր անուրջք երբ անտառ	131
Տխուր ողբով մ'ըսեր	150
Ցուրտը փչեց . ձմեռ սաստիկ	226
Ցուրտ , ցուրտ փչեն հիմայ	33
Քաղցր Հայրենեաց ազատութեան	173
Քիչ կը մնայ սիրտս պատռի	57
Քնէ՛ , քնէ՛ , սիրուն որդի	204
Օ՛ն եկայք , արի Հայեր	214
Օ՛ն , սրացի՛ր հոգւոյդ թեթեւ	192
Օտար ափունք ցրուած ի սփիւռ	200
Օտար երկիր թափառած	151
Օտար երկիր , օտար պանդոկ	163
Օրօրանիս մօտը նստած	91

Bayerische
Staatsbibliothek
München

Sring kam nor ergaran azgayin

Bd.: 1

(1899)

81.95699

urn:nbn:de:bvb:12-bsb12025840-5